

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

ASTA VARANAUSKIENĖ

SOCIALINĖS PAŠALPOS EFEKTYVUMAS
PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Doc. dr. A. Dobravolskas

VILNIUS, 2014

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

SOCIALINĖS PAŠALPOS EFEKTYVUMAS
PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE

Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas

Finansų valdymo magistrantūros studijų programa

Vadovas

_____ **doc. dr. A. Dobravolskas**

Recenzentas

_____
2014 04

Atliko

FVmis2-01 gr. stud.

_____ **A. Varanauskienė**

2014 03 31

VILNIUS, 2014

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. SOCIALINĖS APSAUGOS TEORINIAI ASPEKTAI	10
1.1. Socialinės apsaugos pokyčiai	10
1.2. Socialinės apsaugos formos.....	14
2. Socialinės paramos teorija	17
2.1 Piniginės socialinės paramos koncepcija.....	17
2.2. Socialinę pašalpą sąlygojantys veiksniai.....	24
3. SOCIALINĖS PAŠALPOS EFEKTYVUMO VERTINIMO METODIKA	30
3.1. Socialinės pašalpos efektyvumo analizės būtinumas	30
3.2. Socialinės pašalpos efektyvumo vertinimo metodika	32
4. SOCIALINĖS PAŠALPOS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE EFEKTYVUMO VERTINIMAS 2008 – 2012 METAIS	34
4.1. Socialinių pašalpų Panevėžio savivaldybėje finansavimo šaltiniai	34
4.2. Socialinių pašalpų Panevėžio miesto savivaldybėje kontingento analizė 2008-2012 metais .38	
4.2.1. Panevėžio miesto savivaldybėje registruotų bedarbių analizė	38
4.2.2. Panevėžio miesto savivaldybės socialinių pašalpų gavėjų kontingento pagal namų ūkius analizė...42	
4.3. Socialinių pašalpų Panevėžio savivaldybėje efektyvumo analizė.....	47
4.3.1. Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus darbo efektyvumo įvertinimas	47
4.3.2. Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistų apklausa	48
4.4. Socialinių pašalpų Panevėžio miesto bei rajono savivaldybėse efektyvumo lyginamoji analizė 2008-2013 metais	64
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	69
LITERATŪRA	72
ANOTACIJA.....	77
ANOTATION	78
SANTRAUKA.....	79
SUMMARY	80
PRIEDAI.....	82

Priedai

- 1. Priedas** Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus išlaidų, socialinėms pašalpoms lyginamasis pokytis (2008 – 2013 metais) **83**
- 2. Priedas** Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus socialinės pašalpos gavėjai, lyginamasis pokytis (2008 – 2013 metais) **85**
- 3. Priedas** Panevėžio miesto savivaldybės socialinių pašalpų gavėjų ir gavėjų pagal šeimos tipus vidutinės reikšmės ir koreliacijos koeficiento apskaičiavimas (2008 – 2013 m.) ..**86**
- 4. Priedas** Pusiau struktūriškai apibrėžti interviu su Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistais **87**
- 5. Priedas** Anketos pavyzdys ir Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistų atsakymų dažnumas **110**
- 6. Priedas** Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus išlaidų socialinėms pašalpoms lyginamasis pokytis (2008 - 2013 metais) **114**
- 7. Priedas** Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus socialinės pašalpos gavėjai, lyginamasis pokytis (2008 – 2013 metais) **116**

LENTELĖS

1. Lentelė. Skurdo rizikos riba, skurdo rizikos lygis 2005-2012	24
2. Lentelė. Socialinių pašalpų gavėjų mažėjimo priežastys (procentais)	28
3. Lentelė. Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto išlaidų dalis socialinei pašalpai 2008-2012 metai	37
4. Lentelė. Panevėžio miesto savivaldybės socialinių pašalpų gavėjų ir ilgalaikių bedarbių vidutinės reikšmės paskaičiavimas 2008 – 2011 metais	41
5. Lentelė. Socialinės pašalpos išmokų pasikeitimai pagal namų ūkio gaunamas pajamas	59
6. Lentelė. Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių socialinės pašalpos gavėjai tenkantys 1000 gyventojų	65

PAVEIKSLAI

1.	Paveikslas. Socialinės politikos sudėtis	10
2.	Paveikslas. 10 pažangios socialinės politikos principų	11
3.	Paveikslas. Socialinės apsauga 1918 – 1939 metais	12
4.	Paveikslas. Sovietų okupuotos Lietuvos socialinio aprūpinimo sistema 1940 – 1989 m. ...	12
5.	Paveikslas. 2013 metų valstybės išlaidos	15
6.	Paveikslas. Socialinės apsaugos sistema	16
7.	Paveikslas. Socialinės paramos rūšys 1994 metais	17
8.	Paveikslas. Socialinės Paramos finansavimas	18
9.	Paveikslas. Šeimos (vieno gyvenančio asmens) vertinamo turto rūšys	19
10.	Paveikslas. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams rūšys	20
11.	Paveikslas. Valstybės remiamos pajamos 1994 – 2013 metais	23
12.	Paveikslas. Skurdo rizikos lygis pagal namų ūkius	25
13.	Paveikslas. Ilgalaikis nedarbo lygis mieste ir kaime (2008 – 2011 metais)	26
14.	Paveikslas. Registruoti bedarbiai ir socialinės paramos gavėjai Lietuvoje (tūkst.)	27
15.	Paveikslas. Konceptualus žemėlapis	31
16.	Paveikslas. Panevėžio savivaldybės biudžeto pajamos 2012 metais (tūkst. Lt)	35
17.	Paveikslas. Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto išlaidos 2012 metais (tūkst. Lt)	36
18.	Paveikslas. Panevėžio mieste registruoti bedarbiai ir socialinių pašalpų gavėjai	39
19.	Paveikslas. Panevėžio miesto registruotų bedarbių skaičius palyginimas mėnesiais 2011- 2012 metais	40
20.	Paveikslas. Panevėžio miesto socialinių pašalpų gavėjų pasiskirstymas pagal namų ūkius 2013 metais (procentais)	43
21.	Paveikslas. Panevėžio miesto socialinių pašalpų gavėjų pasiskirstymas pagal namų ūkius per nagrinėjamą laikotarpį (2008 - 2013 metais)	44
22.	Paveikslas. Respondentų nuomonė apie priežastis paskatinusias asmenis kreiptis socialinės pašalpos	53
23.	Paveikslas. Respondentų nuomonė apie Panevėžio miesto socialinių pašalpų gavėjų kontingentą pagal namų ūkius	54
24.	Paveikslas. Respondentų nuomonė apie priežastis, dėl kurių neskiriamas, nutraukiamas socialinės pašalpos mokėjimas	55
25.	Paveikslas. Respondentų nuomonė apie Panevėžio miesto socialinių pašalpų mokėjimų laikotarpio dažnumą	57

26. Paveikslas. Respondentų nuomonė apie socialinės pašalpos skyrimo įtaką individo elgesiui	58
27. Paveikslas. Respondentų nuomonė apie socialinę pašalpą 1 dalis	61
28. Paveikslas. Respondentų nuomonė apie socialinę pašalpą 2 dalis	62
29. Paveikslas. Socialinės pašalpos gavėjų pokytis Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse 2008-2013 metais	66

ĮVADAS

Lietuvoje vis daugiau lėšų skiriama piniginei socialinei paramai nepasiturintiems Lietuvos gyventojams. Tačiau vis dažniau išgirstama nuomonių, kad ji skiriama ne tiems, kam jos iš tiesų reikia, o asmenims manipuliuojantiems sistema. Socialinę politiką bei socialines problemas plačiai nagrinėja ne tik užsienio, bet Lietuvos mokslininkai (J. Aidukaitė, A. Guogis, R. Lazutka, L. Žalimienė, D. Marcinkevičienė, E. Vaidelytė, V. Stankūnienė, A. Misiūnas ir daug kitų autorių). Pagal Lietuvos Respublikos socialinės paramos koncepciją (1994 m. Nr. 360) „Socialinė parama – tai socialinės ekonominės, teisinės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtinausias gyvenimo sąlygas asmenims“. Socialinė parama skirta mažinti socialinę atskirtį ir skurdą šalyje. Šiomis dienomis ypač skaudi tema socialinės pašalpos, kurios parodo Lietuvoje esamą padėtį. Tai yra kuo daugiau socialinės pašalpos gavėjų, vadinasi, tuo daugiau yra šalyje skurstančių. Tačiau ar jos paskirstomos tikrai tiems gyventojams, kuriems jos labiausiai reikia?

Temos aktualumas. Vis daugiau gyventojų naudojami socialinėmis pašalpomis, tačiau ar jomis naudojami tikrai tie, kuriems socialine pašalpa būtina - patenkinti minimalius poreikius... Vis pasigirsta frazės „gauna socialinę pašalpą, tačiau važinėja su prabangiomis mašinomis ar statosi namus“. Tokiems reiškiniams mažinti Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatyme nuo 2012 metų prasidėjo dideli perversmai, kuriais siekiama socialinės pašalpos paskirstymo taiklumo ir veiksmingumo. Nuo 2012 metų iki 2014 metų teikiant socialinę paramą buvo taikomi du modeliai, kaip savivaldybėms deleguota valstybės funkcija ir penkioms savivaldybėms (Akmenės rajono, Panevėžio rajono, Radviliškio rajono, Raseinių rajono ir Šilalės rajono) vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, kuri yra finansuojama iš savivaldybių biudžeto lėšų. Socialiniame pranešime teigiama, kad šis bandymas sėkmingas ir užsibrėžtas tikslas pasiektas - socialinės pašalpos paskirstomos taikliau ir efektyviau. Aktyviai dalyvauja bendruomenės, padeda bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis. Tačiau R. Lazutka, L. Žalimienė ir kiti autoriai socialiniame tyrime ne visai sutinka su tokiais teiginiais ir nurodo ne tik teigiamas, bet ir neigiamas šio skirstymo puses.

Tyrimo problema- Socialinė pašalpa parodo skurdą šalyje, kuo daugiau yra socialinės pašalpos gavėjų bei išmokama išmokų, kurios yra gautos iš mokesčių mokėtojų, tuo vadinasi valstybės ekonominė padėtis - prastesnė. Nuo 2013 metų pabaigos Vyriausybės nutarimu nuo 2014 metų sausio 1 dienos visos likusios, nedalyvavusios eksperimente, savivaldybės, vykdo savarankiškąją savivaldybės funkciją teikdamos socialinę pašalpą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ministrė A. Pabedinskienė vyriausybei teigė, jog pilotinės savivaldybės, socialines

pašalpas skirstančios savarankiškai, paskirsto kur kas tikslingiau ir efektyviau bei sutaupo nemažai tam skirtų lėšų. Iki 2014 metų sausio 1 dienos savivaldybės vykdė valstybės deleguotą funkciją. Atkreiptinas dėmesys, kad pilotinės savivaldybės yra rajonai, o rajonuose daugiau vieni kitus pažįsta, aktyviau dalyvauja ir bendruomenės. Autorės nuomone būtina išnagrinėti *ar Panevėžio miesto savivaldybėje efektyviai buvo paskirstomos socialinės pašalpos?* Atliekant šį tyrimą naudoti 2008 - 2012 metų duomenys, bet norinti įvertinti tiksliau, pasinaudota ir 2013 metų duomenimis.

Tyrimo objektas - Panevėžio miesto savivaldybės paskirstomos lėšos socialinei pašalpai bei socialinių pašalpų gavėjai.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti Panevėžio miesto socialinių pašalpų paskirstymo efektyvumą. Išanalizuoti veiksnius darančius įtaką socialinės pašalpos efektyvumui.

Išskiriami šie **tyrimo uždaviniai**:

1. Pateikti socialinės apsaugos pokyčius bei formas.
2. Išnagrinėti socialinės paramos teoriją.
3. Išanalizuoti socialinę pašalpą sąlygojančius veiksnius.
4. Parengti socialinių pašalpų efektyvumo vertinimo kriterijus.
5. Atlikti Panevėžio miesto savivaldybės socialinio skyriaus, socialinių pašalpų analizę.
6. Palyginti Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių socialinių pašalpų paskirstymo efektyvumą.

Tyrimo hipotezė. Įstatymų tobulinimas padeda paskirstyti socialines pašalpas tikslingiau ir išvengti skurdo spąstų.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamajame darbe taikyta mokslinės literatūros, mokslinių straipsnių, įstatymų, pranešimų, Vyriausybės nutarimų analizė. Statistinių duomenų analizei atlikti taikyta sugrupuotų, suklasifikuotų duomenų loginė, sisteminė, lyginamoji rodiklių analizė. Statistiniai duomenys rinkti iš Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos, Lietuvos socialinio žemėlapiu, Statistikos departamento, Panevėžio teritorinės darbo biržos ir Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių administracijos pateiktų duomenų. Tyrime taip pat atlikta pusiau struktūriškai apibrėžtas interviu ir anketinė apklausa. 7 Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistai (ekspertai) skyrė daugiau laiko atliktam interviu. Taip pat Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus darbuotojams buvo pateikta anoniminė anketinė apklausa. Visi pateikti klausimai uždaro tipo. Statistinių duomenų ir apklausos suvestų duomenų skaičiavimams naudota Microsoft Office Excel matematinės ir statistinės programos. Visi tyrimo rezultatai pateikti grafiškai 6 lentelėse ir 29 paveikslėliuose.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, keturios dalys, išvados, siūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalba, santrauka lietuvių ir anglų kalba, priedai.

1. SOCIALINĖS APSAUGOS TEORINIAI ASPEKTAI

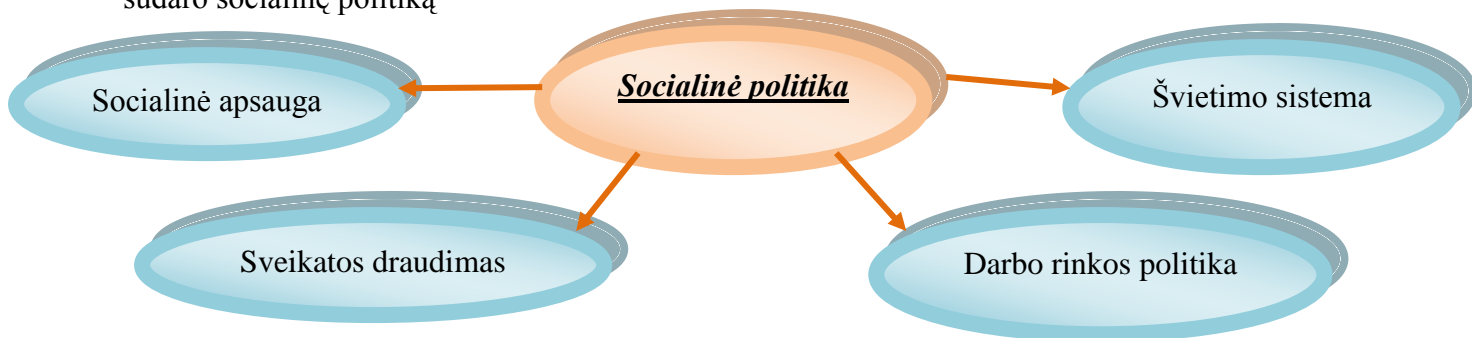
1.1. Socialinės apsaugos pokyčiai

Vis dažniau visuomenė kalba apie socialinę apsaugą, apie visuomenės socialinį saugumą ir pasigirsta nuomonės, kad Lietuvoje socialinė apsauga nėra efektyvi. Mokslininkai savo straipsniuose taip pat labai plačiai nagrinėja socialinės apsaugos koncepciją, jos pokyčius Lietuvoje.

Nagrinėjant socialinę apsaugą, būtina apibrėžti socialinės apsaugos politikos koncepciją. Socialinė politika apibūdinama, kaip valstybės instrumentas naudojamas, kuriant visuomenės gerovę, atsižvelgiant į žmogaus teises ir visuomenės poreikius. Pastebima, kad praktikoje socialinė politika priklauso nuo to, koks yra valstybei skirtas vaidmuo socialinės gerovės kūrimo procese, kokį vaidmenį valstybė skiria pati sau ir kokią erdvę palieka privačiai iniciatyvai. (E.Vaidelytė, 2007) Taigi, kuo stipriau išsivysčiusi socialinė apsauga, tuo tvirtesnė valstybės gerovė.

A.Guogis, nagrinėdamas Lietuvos socialinės apsaugos sampratą, plačiau apibūdina Valstybės socialinę politiką kaip, „*piniginių išmokų ir paslaugų paskirstymas, atsižvelgiant į gaunamų pajamų dydį ar jų praradimą, arba nemokamą socialinių paslaugų teikimą nepakankamai aprūpintiems piliečiams*“ (A.Guogis, 2008)

J.Aidukaitė, nagrinėdama socialinės gerovės vystymąsi, išskiria socialinės politikos sąvoką: „*socialinė politika buvo sukurta tam, kad sušvelnintų kontrastus tarp vargšų ir turtingųjų, gyvenimo kontrastus tarp jaunų dirbančių žmonių ir pagyvenusių žmonių, kad užtikrintų lygias galimybes žmonėms iš skirtingų socialinių sluoksnių, garantuotų socialinį saugumą įvairiais rizikos atvejais (vaiko gimimas, senatvė, darbingumo praradimas, liga ar šeimos maitintojo netekimas)*“.(J.Aidukaitė, 2007) J Aidukaitė išskiria keturias dalis, kurios sudaro socialinę politiką

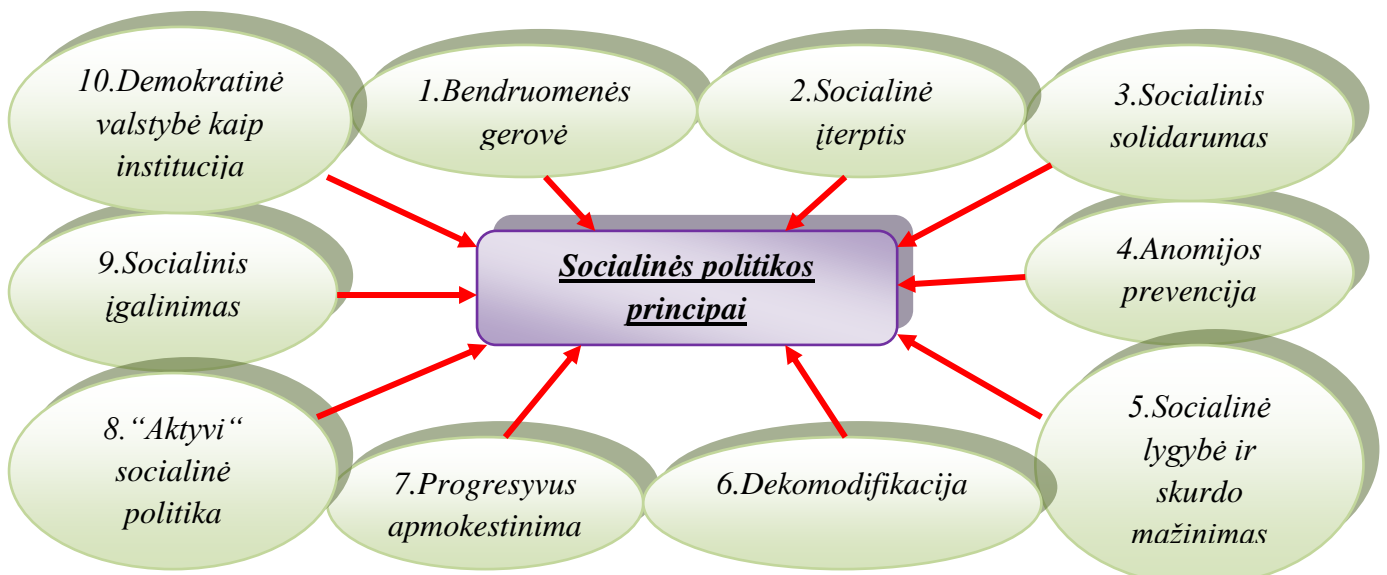

1. pav. Socialinės politikos sudėtis

Šaltinis: sudaryta pagal J.Aidukaitė „Kodėl Lietuva iki šiol nėra klestinti gerovės valstybė?“

Socialinė apsauga yra svarbiausia socialinės politikos sistemos dalis. Kaip matome, 1 paveiksle J.Aidukaite išskiria socialinę apsaugą ir socialinį draudimą į atskiras dalis, tačiau dauguma autorių jas apibūdina kaip vieną socialinę apsaugą.

Kalbant apie socialinės apsaugos efektyvumą, reiktų pabrėžti pažangią socialinę politiką. Dauguma Lietuvos gyventojų mano, kad Lietuvoje socialinė politika nėra pažangi. Dauguma mano, kad, visgi, socialinė politika Lietuvoje yra pasyvi. Nagrinėdama mokslinius straipsnius apie socialinės apsaugos pokyčius, stengsiuosi išaiškinti Lietuvos socialinės apsaugos trūkumus. Galbūt, būtų galima teigti, kad nuo visuomenės požiūrio priklauso tiek socialinė politika, tiek socialinė apsauga. A. Guogis moksliniame straipsnyje „Pažangaus gerovės normatyvinio modelio paieškos Europos ir Lietuvos kontekste“ analizuodamas socialinę politiką apibrėžia 10 susiejiančių socialinės politikos principų, kurie pavaizduoti 2 paveiksle.

2. pav. 10 Pažangios socialinės politikos principų

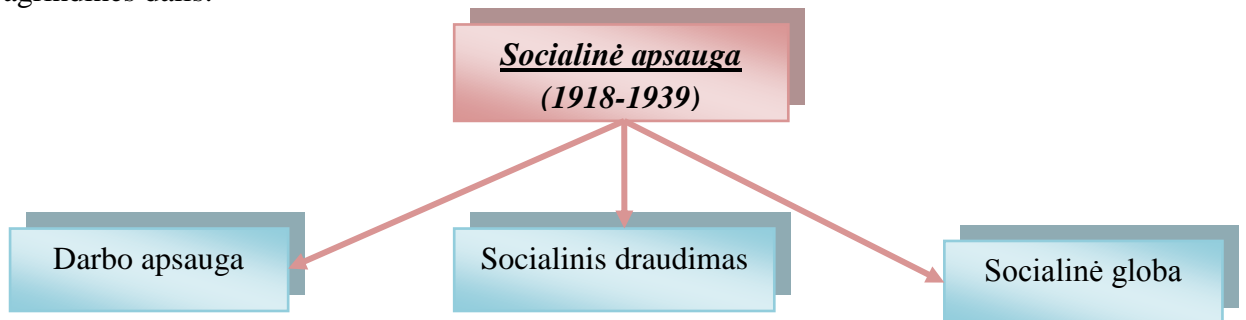
Šaltinis: sudaryta pagal A. Guogis, 2011 „Lietuvos mokslų akademija“ p. 367-368

Pagal 10 pažangios socialinės politikos principus, galima teigti, kad iki šių dienų Lietuvoje socialinė politika dar nėra efektyvi, bet išvelgiamas šių principų siekimas nedideliais tempais. Peržvelgiant kiekvieną principą atskirai, matoma daug trūkumų Lietuvos socialinėje politikoje. Per 20 metų laikotarpį, matomi pasikeitimai tiek bendruomenės gerovėje, tiek mokesčių apmokestinimo principuose, tiek visuose kituose principuose.

Taip pat A.Guogis išskiria socialinės apsaugos apibrėžimą „socialinės apsaugos sistema - tai valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visuma, teikianti gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų tiems šalies gyventojams, kurie dėl įstatymų numatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbo pajamų“. (A.Guogis, 2008)

Jau Romos imperijoje buvo pradėtos spręsti socialinės problemos. Romos imperijai žlugus buvo išleistas pirmasis įstatymas, padedantis skurdžiai gyvenantiems. Laikui bėgant vystėsi socialinė politika, apimanti įvairias pašalpas bei pensines išmokas. Apžvelgsiu socialinės apsaugos raidą nuo Lietuvos nepriklausomybės dienų

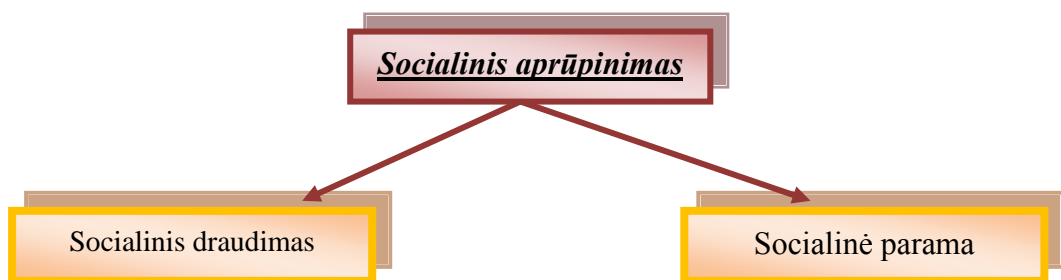
Lietuvoje jau nuo pirmųjų nepriklausomybės dienų buvo pradėtas socialinės apsaugos darbas. Lietuvos tarybai 1918 metai paskelbus Lietuvos nepriklausomybę buvo įsteigti „Viešųjų darbų ir maitinimo ministerija su socialinės apsaugos, maitinimo ir darbo departamentais“. Vėliau šie departamentai ne kartą buvo pertvarkomi ir 1937 metais pavadinta „Darbo ir socialinės apsaugos departamentu“. Per šį laikotarpį socialinė apsauga buvo skirstoma į tris pagrindines dalis.

3. pav. Socialinė apsauga 1918 -1939 metais

Šaltinis: sudaryta pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenis

Sovietų Sąjungai 1940 metais okupavus Lietuvą, socialinė apsauga buvo valdoma pagal Sovietų Sąjungos išplėtotą socialinio aprūpinimo sistemą.

4. pav. Sovietų okupuotos Lietuvos socialinio aprūpinimo sistema 1940 -1989 metais

Šaltinis: sudaryta pagal N.Bogdanova ir A.Guogis 2012 m. „Politologija“ p33

4 paveikslėlyje matyti dvi pagrindinės Sovietų Sąjungos socialinio aprūpinimo sistemos dalys - pati svarbiausia buvo socialinis draudimas. N.Bogdanova ir A.Guogis nurodo: „socialinio aprūpinimo sistemą finansavo valstybė, pagal šią sistemą buvo suteikiamos išmokos, susijusios

su uždarbiu, asmenims, atliekantiems darbinę pareigą, ir privilegijuotos išmokos komunistų partijos, vyriausybės bei atitinkamų šakų atstovams, kurių indėlis į šalies ekonomiką buvo labai svarbus.“ (N.Bogdanova ir A.Guogis; 2012) Kolūkyje dirbantys neturėjo teisės gauti nei pensijos, nei paramų.

1944 m. buvo įkurta Valstybinių pašalpų daugiavaikėms ir vienišoms motinoms valdyba. D.Marcinkevičienė tyrinėdama šią valdybą 1944-1952 metais išskiria tokį jos tikslą *„užtikrinti motinoms finansinę paramą, kurią garantavo Lietuvos teritorijoje automatiškai pradėjęs veikti SSRS 1936 m. Šeimos ir santuokos kodeksas“* (D.Marcinkevičienė, 2009). Pagrindinis valdybos tikslas buvo skatinti gimstamumą, mokant vienkartinės ir mėnesinės išmokas už gimusius vaikus, kuo daugiau vaikų gimsta šeimoje taip atitinkamai didėjo tiek vienkartinės, tiek mėnesinės išmokos. Tačiau Lietuvoje ši valdyba nepasiteisino, per visą laikotarpį sovietų okupuotoje Lietuvoje iki nepriklausomybės atkūrimo gimstamumas nuolat mažėjo.

Nuo 1956 metų socialiniame aprūpinime buvo didelių permainų. Po komunistų partijos suvažiavimo 1956 metais buvo įgyvendinta nauja socialinio saugumo programa, išleistas naujas pensijų įstatymo projektas. Iki naujos reformos pensijos nesikeitė, buvo neatsižvelgiama į atlyginimų bei kainų kilimą. Po naujos reformos didėjo socialinių pašalpų, pensijų išmokos, tačiau mažėjo išmokos daugiavaikėms šeimoms. Sumažinti mažas pajamas gaunančių piliečių, „savanoriškų“ paskolų pavidalu mokami priverstiniai viengungių, vienišų ir mažaišeimių gyventojų mokesčiai. Nuo 1964 m. kolūkiečiai galėjo tikėtis gauti tiek pensijas, tiek pašalpas. Apibendrinami N.Bogdanova ir A.Guogis išskyrė valstybinį socialinį draudimą, *„kuriam patys gyventojai įmokų nemokėjo, už juos tai darė įmonės ir organizacijos, o administravo valstybė ir profesinės sąjungos.*“ (N.Bogdanova ir A.Guogis; 2012)

1990 metais, atgavus Lietuvai nepriklausomybę, įsteigta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ministerija, o 1994 metais pakeistas pavadinimas į socialinės apsaugos ir darbo ministeriją. Nuolat tobulinami įstatymai, konstitucija, kol visiškai pasikeitė nuo Tarybų Sąjungos laikų. 1990 m. spalio 23 dieną buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas, kuris reguliuoja socialinį aprūpinimą, - socialinį draudimą bei socialines paramas, kurios yra tobulinamos iki šių dienų.

Pasak A.Guogio *„atkurtos nepriklausomos Lietuvos socialinės apsaugos modelis, pradžioje buvo suprantamas kaip kapitalizmo kūrimo modelis, kuris nepasiteisinęs greitai keitėsi ir iki 2003 metų ištiesai pasižymėjęs korporatyvinio – „bismarkinio“ modelio bruožais, palaipsniui pradėjo keistis į liberalų, marginalinį modelį“.* (A.Guogis 2011) Tai liudijo besikeičianti socialinės apsaugos struktūra. Korporatyvinio – „bismarkinio“ modelio pagrindą sudarė socialinis draudimas su ribota socialine apsauga, kuri susidėjo iš stacionarių socialinių paslaugų. Liberalus, marginalinis modelis pasižymėjo įvykus privačiai pensijų reformai bei

plėtojant ne tik stacionarines socialines paslaugas, bet ir pinigines socialines paramas. Prieš krizinį laikotarpį buvo jaučiama universalus socialdemokratinio modelio elementų, jis pasireiškė per išmokas visiems vaikams iki 18 metų bei visų pradinukų nemokamas maitinimas mokyklose. Tačiau, prasidėjus krizei Lietuvoje, buvo panaikinti šio modelio elementai, panaikintos išmokos visiems vaikams, o pradinukų nemokamas maitinimas paliktas tik nepasiturinčioms šeimoms. Sustiprėjo ir iki šių dienų yra liberalus, marginalinis modelis Lietuvoje.

Taigi, apibendrinant, nuo pat Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo iki šių dienų yra rūpinamasi šalies gyventojų darbo apsauga, socialiniu draudimu bei socialine globa, padedant patenkinti pirminius fiziologinius poreikius. Sovietų Sąjungos okupuotoje Lietuvoje išplėtota Sovietų Sąjungos socialinio aprūpinimo sistema, kuri per 50 metų įleido gilius šaknis. Atgavus nepriklausomybę Lietuvoje, laikui bėgant, po truputį keitėsi socialinės apsaugos sistema ir atsirado naujas požiūris į valstybės paramą. Valstybės parama buvo ir yra skiriama gyventojams, kurie dėl socialinės būklės ar tam tikrų priežasčių negali apsirūpinti tinkamomis gyvenimo sąlygomis. Valstybė tiek sovietiniais, tiek dabartiniais laikais reguliuoja minimalias ir maksimalias socialines apsaugos išmokas, tiek socialinio draudimo, tiek socialinės paramos išmokas.

1.2. Socialinės apsaugos formos

Socialinei apsaugai valstybė ir Europos sąjunga skiria daug dėmesio bei lėšų. 2013 metais Lietuvai buvo skirta Europos Sąjungos ir kita tarptautinė finansinė parama - 7,5 mlrd. litų, iš kurių 3,1 procento skirta socialinei apsaugai. Valstybės išlaidos yra 36,1 mlrd. litų, ir kaip matome 5 paveiksle iš valstybės lėšų didžiausia išlaidų dalis net 40,1 procentų tenka socialinei apsaugai.

5. pav. 2013 metų valstybės išlaidos

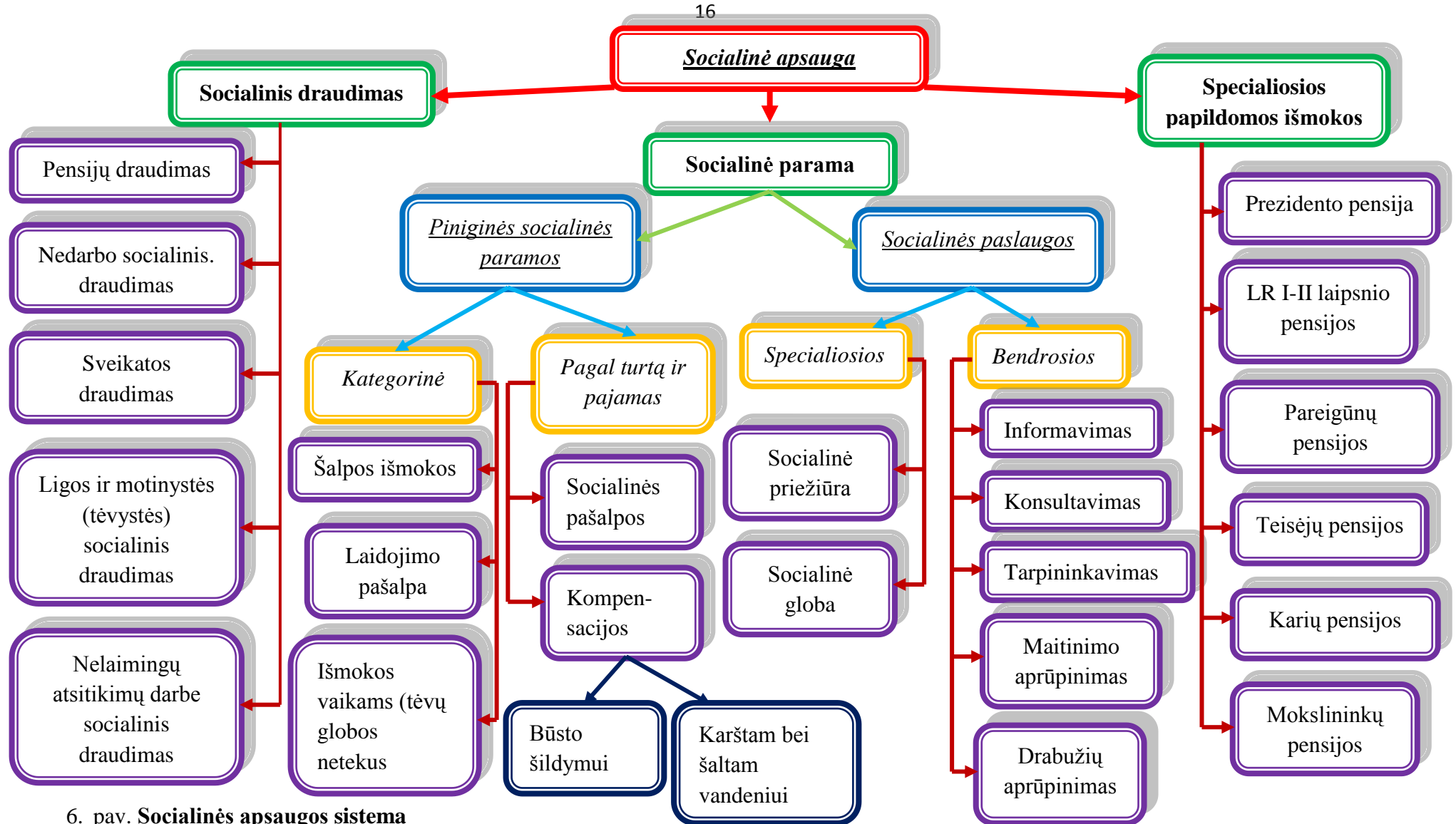
Šaltinis: Lietuvos Respublikos finansų ministerija

Pati svarbiausia socialinės apsaugos dalis - socialinis draudimas. Po nepriklausomybės atkūrimo organizuoti socialinio draudimo tvarkymą buvo įkurtas valstybinis socialinis draudimo fondas („Sodra“). Lietuvoje socialinis draudimas skirstomas į 5 pagrindines su darbo santykiais susijusias draudimo rūšis, kurios yra pavaizduotos 6 paveiksle. A.Guogis socialinį draudimą apibūdina kaip „vieną psichologiškai labiausiai priimtinių ir daugelyje pasaulio valstybių plačiai paplitusių pajamų perskirstymo formų, kada kiekvienas žmogus žino, kad jo ir už jį draudėjų (darbdavių) mokamos valstybinės socialinio draudimo įmokos bus naudojamos išimtinai įstatymais reglamentuotoms, griežtą socialinę paskirtį turinčioms išmokoms“ (A.Guogis, 2007)

Taip pat labai svarbi socialinės apsaugos dalis, kurią plačiau nagrinėsiu, yra socialinė parama. Socialinė parama skirta gyventojams, kurie dėl tam tikrų priežasčių gauna labai mažas pajamas, kurių neužtenka tenkinti fiziologinius poreikius. Socialinė parama skirta mažinti socialinę atskirtį ir skurdą šalyje. Pasak A.Guogio „socialinė parama remiasi stokos principu – asmeniui suteikiama pagalba, jeigu jis neturi lėšų pragyvenimui ir yra nepajėgus pasirūpinti savimi“ (A.Guogis, 2007)

Specialiosios (papildomos) socialinės išmokos, skirtos prezidento pensijai, Lietuvos Respublikos I ir II laipsnio pensijoms, karių, pareigūnų bei teisėjų pensijoms, mokslininkų pensijoms. Pasak A.Guogio ši sistema paremta klientelistiniu principu, ši sistema socialiai neteisinga. Ji pažeidžia šalyje teisingumo bei solidarumo principus.

Daugiausiai valstybės išlaidų skiriama socialinei apsaugai, kuri susideda iš trijų pagrindinių sistemų: tai socialinis draudimas, socialinė parama bei Specialiosios (papildomos) socialinės išmokos. Įstojus į Europos Sąjungą, Lietuva turi laikytis Europos Sąjungos socialinės apsaugos direktyvų. Europos Sąjunga skyrė lėšų socialinės apsaugos vystymui.

6. pav. Socialinės apsaugos sistema

Šaltinis: sudaryta pagal A. Guogis, 2011 „Lietuvos mokslų akademija“ p. 367-368

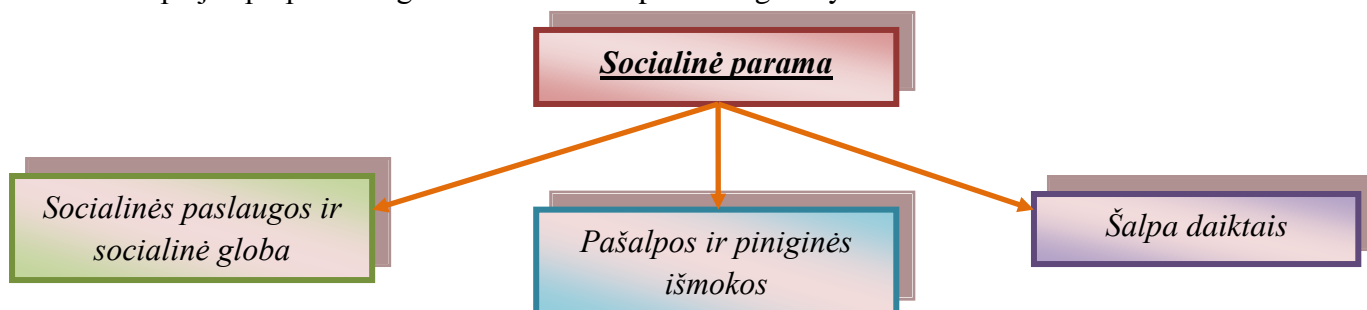
2. Socialinės paramos teorija

2.1 Piniginės socialinės paramos koncepcija

Socialinė parama skirstoma į piniginę socialinę paramą ir socialinių paslaugų suteikimą. Piniginė socialinė parama gali būti skiriama kategorinė (universal) - tai dažniausiai vienkartinės paramos ir, įvertinant gavėjo turtą bei pajamas, tai socialinė parama mažas pajamas gaunantiems asmenims. Socialinės paslaugos gali būti bendrosios ir specialios. Bendrosios - tai socialinės paslaugos, socialiai remtiniams gyventojams, kurios susiję su informavimu, konsultavimu, tarpininkavimu, bei maitinimu ir drabužių aprūpinimu. Specialios - socialinė priežiūra bei socialinė globa.

Piniginė socialinė parama, socialinės paramos dalis, skirta padėti tiems gyventojams, kurie dėl tam tikrų priežasčių negali pakankamai aprūpinti save (ar savo šeimos narius) minimaliu pragyvenimo lygiu.

1994 m. gegužės 9 d. nutarimu Nr. 360 Lietuvos Respublikos socialinės paramos koncepcijoje socialinė parama apibūdinama kaip „socialinės ekonominės, teisinės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra nepakankamos, kad jie (jos) galėtų pasirūpinti savimi“. Ši koncepcija reglamentavo socialinės paramos sampratą bei tikslus ir socialinės paramos teikimo principus. Šioje koncepcijoje apibrėžiama, kad „socialinė parama negali užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, ji tik padeda žmogui išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinė parama turi būti tokia, kad asmuo (šeima) norėtų dirbti bei taupyti“. Koncepcija nurodo turinti trūkumų, kuriuos reikia tobulinti, turinti painią socialinės paramos sistemą. Ši koncepcija aprėpė visas galimas socialinės paramos galimybes.

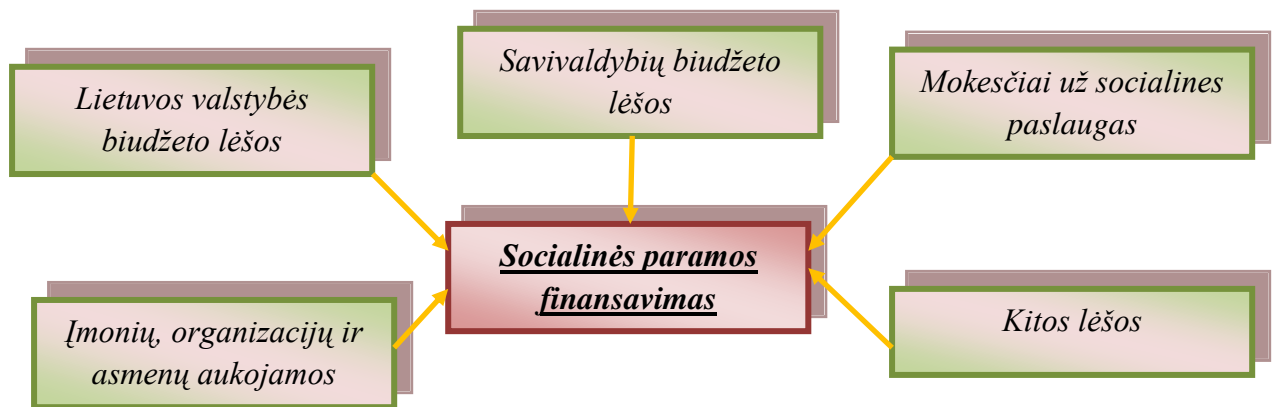

7. pav. Socialinės paramos rūšys 1994 metais

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Dėl Socialinės paramos koncepcijos, 1994m. gegužės.09 d. Nr. 360 Vilnius

Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo (1990.09.27 Nr I-618) 10 straipsnį „Šeimai, kurios pajamos vienam jos nariui mažesnės už valstybės remiamas pajamas, mokama socialinė pašalpa“ bei 11 straipsnyje apibrėžta, nuo ko priklauso „socialinės pašalpos dydis priklauso nuo socialinės pašalpos normos ir dydžio, kuriuo šeimos pajamos mažesnės už minimalų gyvenimo lygį“ - tai sudarė 40 procentų skirtumo tarp minimalaus gyvenimo lygio ir vidutinių mėnesinių šeimos pajamų. Tačiau dėl infliacijos Lietuvos Respublikos Vyriausybė didino minimalaus gyvenimo lygį ir socialinės paramos išmokas, jos sudarė vos 20 procentų. 1994 metų pabaigoje atsisakyta naudoti minimalaus gyvenimo lygio, pradėta naudoti valstybės remiamos pajamos 1994 metų lapkričio 3 dieną išleistas įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo pakeitimo, kurio 10 straipsnis nurodo socialinės pašalpos išmokas didinti nuo buvusių 40 procentų iki 90 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio (R. Lazutka, A. Poviliūnas 2009). Šeimai, kurios gaunamos pajamos per mėnesį vienam jos nariui mažesnės už valstybės remiamas pajamas, yra mokama socialinė pašalpa. Ji apskaičiuojama pagal atvirkštinį pajamų mokesčiui principą, mažesnės už remiamas pajamas neapmokestinamos, o prie jų pridedama socialinė pašalpa.

Taigi, socialinė parama turi būti skiriama tik kaip valstybės ištiesta ranka išgyventi sunkiuoju asmeniui ar šeimai periodui, tačiau jokių būdu neskatinti gyventi iš socialinės paramos.

8. pav. Socialinės Paramos finansavimas

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Dėl Socialinės paramos koncepcijos 1994m. gegužės.09 d. Nr. 360 Vilnius

Iki 1998 metų piniginės socialinės paramos pagrindas buvo remti šeimas, auginančias vaikus, neatsižvelgiant į jų gaunamas pajamas, ir remti tuos asmenis ar šeimas, kurių pajamos mažesnės už valstybės remiamas pajamas, tai yra atsižvelgiant kiek pajamų asmuo ar šeima gauna. Nuo 1999 metų atsirado tiesioginio rėmimo asmenims ar šeimoms, kurių pajamos mažesnės už valstybės remiamas pajamas, papildomos dalys:

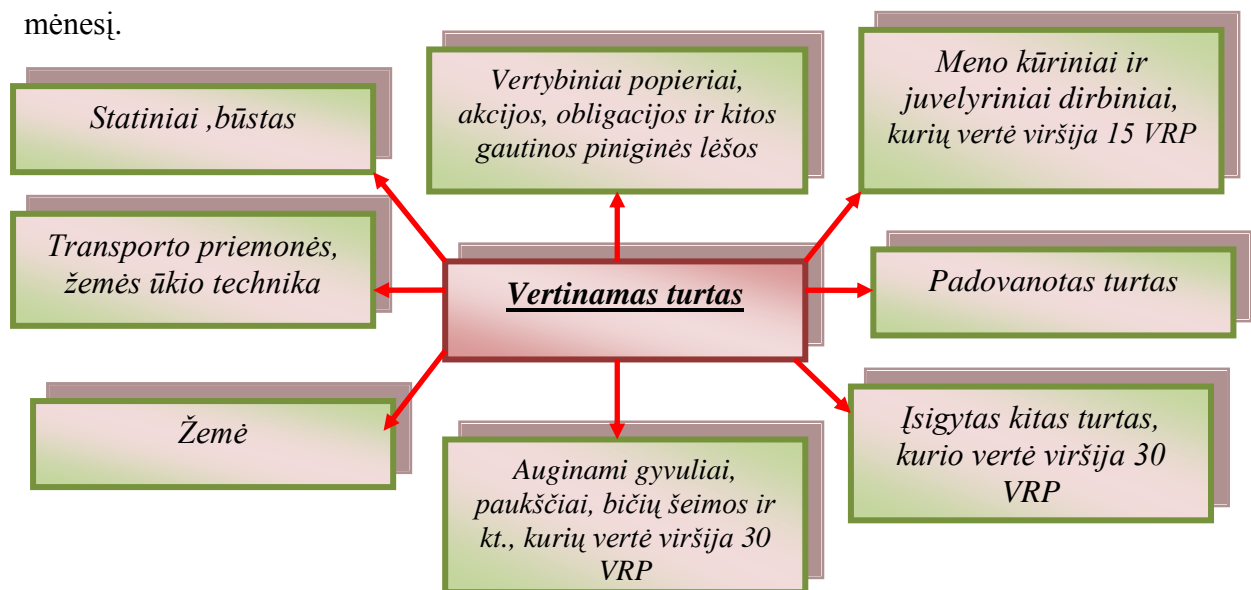
- ✓ lengvatos už šildymą,

- ✓ lengvatos už šaltą bei karštą vandenį
- ✓ kompensacija moksleivių nemokamam maitinimui.

Daugėjo asmenų, norinčių pasinaudoti pinigine socialine parama. Nuo 2000 metų buvo nuspręsta suteikti paramą tik tiems asmenims ar šeimoms, kuriems jos tikrai reikia, kurių pajamos dėl tam tikrų priežasčių mažesnės už valstybės remiamas pajamas, todėl socialinės pašalpos prašytojai turėjo nurodyti ne tik pajamas, bet ir turtą iš, kurio gaunamos pajamos.

Visose Europos sąjungos šalyse taikoma Europos socialinė chartija, Lietuva tai pat turi taikyti šia chartiją, nes įstojo į Europos sąjungą. Chartijos II dalies 13 straipsnio 1 punkte numatoma „Užtikrinti, kad kiekvienas asmuo, kuris neturi pakankamai lėšų pragyvenimui ir kuris negali gauti tokių lėšų savo pastangomis ar iš kitų šaltinių, ypač iš socialinės apsaugos sistemos, gautų reikiamą paramą.“

Nuo 2003 metų įsigaliojo naujas Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunantioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas, kuris reglamentuoja piniginės socialinės paramos principus, finansavimo šaltinius, bei asmenis turinčius teisę gauti pinigine socialinę paramą. Šiame įstatyme numatyta vertinti šeimos turimą visą turtą (tiek kilnojamą, tiek nekilnojamą), vieną kartą per metus, o pajamas kas 3 mėnesius. Remti bedarbių šeimas ar asmenis, kurie registruoti darbo biržoje ilgiau kaip 6 mėnesius. Ši nuostata buvo 2000 metais, tačiau esant Valstybės sunkiai ekonominiai būklei, daugėjo bedarbių, atitinkamai sparčiai daugėjo ir socialinės paramos prašytojų, tad tais pačiais metais liepos mėnesį jos atsisakyta ir buvo nuspręsta ilgalaikių bedarbių neišlaikyti iš socialinės paramos (Socialinis pranešimas 2001). Socialinė pašalpa, sudarė 90 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų ir gaunamų pajamų per mėnesį.

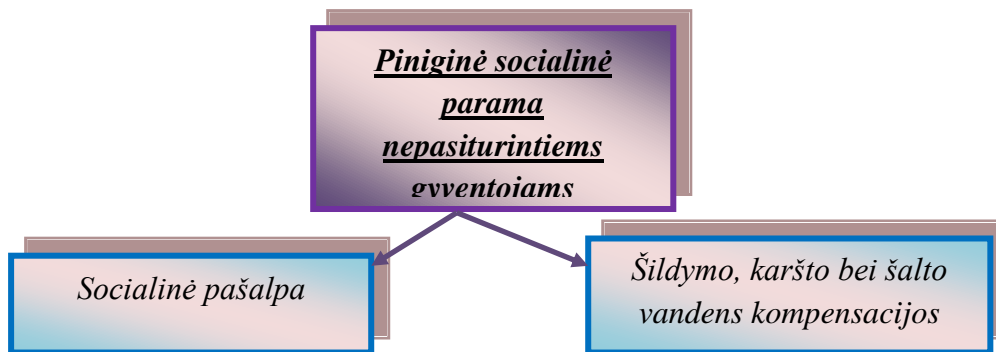

9. pav. Šeimos (vieno gyvenančio asmens) vertinamo turto rūšys

Šaltinis: sudarytas pagal Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunantioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas 2003m. liepos 01 d. Nr. IX-1675 Vilnius

Pagal Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo 6 straipsnį nurodoma teisė į socialinę pašalpą, jei šeimos arba vieno gyvenančio asmens nuosavybės teise turimo turto vertė neviršija turto vertės normatyvo, o visos gaunamos pajamos yra mažesnės už valstybės remiamas. 9 paveiksle pavaizduota, kokios turto rūšys vertinamos skirstant socialinę pašalpą. Reikėtų kritiškai įvertinti šį „modelį“, kaip aptikti ir įvertinti turtą, kuris yra būsto viduje, tokius kaip meno kūriniai, juvelyriniai dirbiniai ir kita? Ar skiriantis pašalpą asmuo turi teisę apieškoti būstą, ar tokiu atveju nebus pažeistos socialinės pašalpos gavėjo žmogaus teisės? Ar pakaks kompetencijos socialinės paramos darbuotojui vertinant meno kūrinius, juvelyrinius dirbinius, bičių šeimas paukščius ir kita? Bendra problema yra ta, kad pašalpos administravimo išlaidos gali būti didesnės už jos mokėjimo išlaidas

Skiriant piniginę socialinę paramą, įvertinamos turimos šeimos pajamos bei turtas, bet tai dažniausiai neatspindi realios padėties, dažnai būna nuslepiamos „nelegalios“ pajamos. Taip siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui pinigine socialine parama, savivaldybės socialinės rūpybos darbuotojai, turi teisę tikrinti turimą turtą, gyvenimo sąlygas ir priimti sprendimus dėl piniginių socialinės paramos skyrimo. Iš socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo atskirta mokinių nemokamas maitinimas bei parama mokinių reikmėms įsigyti pagal 2006 metų pagal Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymą. (Socialinis pranešimas 2006-2007).

10. pav. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams rūšys

Šaltinis: sudarytas pagal Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymus

Nuo 2011 m. gruodžio 1 d. priimtas pertvarkytas Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, kurio pagrindinis tikslas mažinti gyventojų ilgalaikę priklausomybę nuo socialinės paramos, bei skatinti pinigine socialine parama ir užtikrinti pinigine socialinę paramą tiems gyventojams, kuriems tikrai ji yra reikalinga. Pakeistas

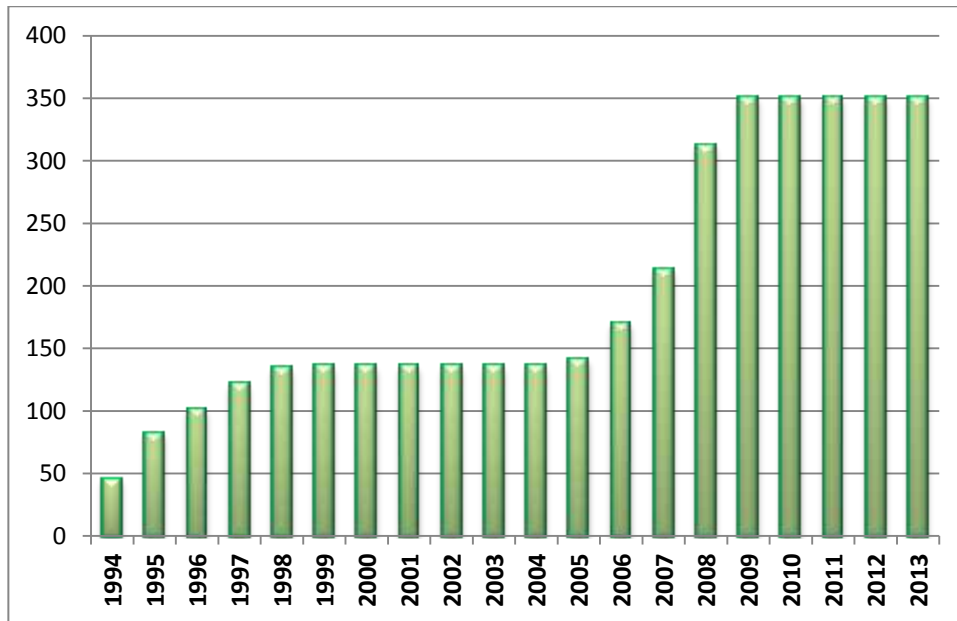
socialinės paramos pavadinimas „piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas“ į „piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas“ atsisakyta naudoti terminą šeima ir pakeisti į bendrai gyvenančius asmenis. Naujame pakeitime mažinamos socialinės pašalpos dydis bendrai gyvenantiems asmenims ir išdėstomas taip: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio per mėnesį; antram – 80 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų per mėnesį; trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims – 70 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio per mėnesį. Taip pat asmenys gaunantys socialinę pašalpą nuo 36 mėnesių iki 48 mėnesių pašalpos dydis bus mažinamas 20 procentų; nuo 48 mėnesių iki 60 mėnesių pašalpos dydis bus mažinamas 30 procentų; virš 60 mėnesių pašalpos dydis bus mažinamas 40 procentų. Tačiau tokios socialinės paramos mažinimo programos neskaitina dirbti ir negyventi iš socialinės paramos. Keistai atrodo, kad asmuo gali nedirbti daugiau nei 5 metus ir vis tiek, gauti socialinę paramą.

Savivaldybėse pinigine socialine parama teikiama kaip valstybės funkcija perduota savivaldybėms ir penkios savivaldybės priėmė sprendimą dalyvauti bandomajame projekte nuo 2012 metų, pinigine socialine parama teikiama kaip savivaldybių savarankiška funkcija (tai Šilalės, Radviliškio, Raseinių, Akmenės bei Panevėžio rajonų savivaldybės). Pilotinių savivaldybių taryboms pačioms paskiriama priimti sprendimus dėl socialinės pašalpos lėšų skyrimo metodų ir taikymo, dėl skyrimo ir mokėjimo tvarkos, teikimo formos (pinigine ir nepinigine forma), nustatyti priežastis, dėl kurių gali būti socialinė parama mažinama, didinama, nutraukiama ir kita. Savivaldybės administracija socialinę pašalpą skiria, moka ir kontroliuoja. Šio bandomojo projekto tikslas nagrinėti ir tinkamai paskirstyti pinigine socialine parama gyventojams, kuriems jos tikrai reikia, įtraukiant vietos bendruomenę, seniūnus, seniūnaičius, nevyriausybinės organizacijas ir panašiai. Savivaldybės administracija gali įtraukti asmenis, gaunančius socialinę pašalpą, atlikti visuomenei naudingą veiklą. Šis projektas vykdomas trejus metus, nuo 2012 metų sausio pradžios iki 2014 metų gruodžio pabaigos, jei šis bandomasis projektas pasiteisins, bus siūlomas vieningas paramos teikimo modelis visoms savivaldybėms (įvertinus teigiamus pokyčius pritaikyta ir likusioms savivaldybėms nuo 2014 sausio 1 dienos).

2013 gegužės 16 dienos Socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme Nr. XII-329 patvirtinti nauji patikslinti pakeitimai bei papildymai Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme (įsigaliojo nuo 2013 birželio 1 dienos). Sugriežtintos socialinės pašalpos prašytojų nuosavybės teise turimo turto ir pajamų vertės normatyvai, asmenys gaunantys socialinę pašalpą nuo 12 mėnesių iki 24 mėnesių, pašalpos gaus 20 procentų mažiau; nuo 24 mėnesių iki 36 mėnesių - pašalpos dydis mažinamas 30 procentų; nuo 36 mėnesių iki 48 mėnesių - pašalpos gaus 40 procentų mažiau; nuo 48 mėnesių iki 60 mėnesių

pašalpos dydis bus mažinamas 50 procentų; jei virš penkių metų (60 mėnesių) socialinė pašalpa neskiriama 24 mėnesius. Jei socialinės paramos gavėjas per paskutinius 24 mėnesius, 12 mėnesių dirbo, pašalpos mokėjimo laikotarpis skaičiuojamas iš naujo. Neskirti pašalpos 6 mėnesius, socialinės pašalpos gavėjui, gavus žinią iš įvairių institucijų apie nelegalias ar nuslėptas gaunamas pajamas. Savivaldybės administracija turi teisę tikrinti: socialinės paramos gavėjų gyvenimo sąlygas ir neteikti socialinės paramos; jei deklaruota gyvenamoji vieta yra iš nuomota ir joje faktiškai negyvena paramos gavėjas, atsižvelgiant į socialinės pašalpos gavėjo užimtumą, siūlyti visuomenei naudingą veiklą atlikti; savivaldybės tarybos sprendimu periodiškai tikrinti socialinės paramos gavėjų gyvenimo sąlygas, turtą bei užimtumą; sprendžiant dėl socialinės paramos skyrimo pasitelkti bendruomenės narius, seniūnaičius ir kitus suinteresuotus asmenis.

„Atsižvelgiant į penkių bandomųjų – Akmenės, Panevėžio, Radviliškio, Raseinių ir Šilalės rajonų savivaldybių gerąją praktiką ir rezultatus, dalyvaujant bandomajame projekte, kai veiksmingesnė individualių atvejų analizė, bendruomenių įsitraukimas, aktyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas leido pinigine socialinę paramą teikti taikliau ir kur kas efektyviau“, – teigė ministrė Algimanta Pabedinskienė, pristatinėdama Seimo nariams naujas pataisas Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projekte, kartu su Vietos savivaldos įstatymo pataisymo projektu. 2013 lapkričio 26 dienos Nr. XII-621 patvirtinti nauji pakeitimai bei papildymai „Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams“ įstatyme, kurie įsigaliojo nuo 2014 sausio 1 dienos visoms likusios 55 savivaldybėms. Jos skirdamos socialinę pašalą, vykdo savarankišką savivaldybės funkciją, kuri finansuojama iš pačios savivaldybės biudžeto lėšų. Savivaldybės tarybos pačios tvirtina pinigines socialinės paramos teikimo tvarkos aprašą, lėšas, skyrimo ir mokėjimo tvarką bei teikimo formą (piniginė arba dalinai (50procentų) nepinigine forma), nustato priežastis, dėl kurių gali būti socialinė parama mažinama, didinama, nutraukiama ir kita. Tačiau ar tai bus efektyvu mieste? Didžiuosiuose miestuose dažnai net kaimynai kaimynų nepažįsta, nežino, kuo jie užsiima, todėl informaciją tikrai bus sunkiau surinkti. Rajonuose, seniūnai gauna visą reikiamą informaciją apie socialinės pašalpos gavėjus, nes kaime vieni kitus pažįsta ir žino, kaip kas gyvena, kam pašalpos tikrai reikia, kas gavęs pinigine socialinę paramą išleidžia ne tam, kam ji yra skirta, todėl seniūnų teikiama informacija leidžia efektyviai skirstyti pinigine socialinę paramą.

11. pav. Valstybės remiamos pajamos Lt.

Šaltinis: sudaryta pagal Socialinį žemėlapi

Apžvelgus įstatymus, matoma socialinės paramos priklausomybė nuo valstybės remiamų pajamų. Vyriausybė nustato valstybės remiamų pajamų dydį. Kaip matoma 11 pav. nuo 1994 metų iki 2013 metų pabaigos valstybės remiamos pajamos padidėjo daugiau nei septynis kartus. Valstybės remiamų pajamų dydis buvo nepastovus - dažnai per metus keitėsi, todėl duomenys palyginimui imti kiekvienų metų sausio mėnesio. Kadangi socialinė pašalpa skirta mažinti skurdui šalyje, reikėtų atsižvelgti ir į minimalų mėnesinį atlyginimą. 1994 metais valstybės remiamos pajamos buvo 45 Lt., minimali mėnesinė alga 56 Lt. Augant valstybės ekonomikai, augo minimalus mėnesinis atlyginimas, valstybės remiamos pajamos taip pat augo. 2008 metais lyginant su 2007 metais valstybės remiamoms pajamoms padidėjo nuo 205 Lt. iki 285 Lt., atitinkamai minimali mėnesinė alga padidėjo nuo 600 Lt iki 800 Lt. per mėnesį. 2009 iki 2013 metų pabaigos valstybės remiamos pajamos buvo 350 Lt, minimali mėnesinė alga 2013 metais padidėjo nuo 800 Lt iki 1000 Lt. per mėnesį, tačiau valstybės remiamos pajamos per šį laikotarpį nepakito.

Mažinti skurdui šalyje valstybė skiria daug dėmesio bei lėšų. Padėti gyventojams patenkinti fiziologinius poreikius skiriama daug valstybės ir savivaldybės bei Europos sąjungos lėšų įvairioms socialinėms paramoms, tarp kurių viena iš pagrindinių yra piniginė socialinė parama (socialinė pašalpa).

2.2. Socialinę pašalpą sąlygojantys veiksniai

Pagal piniginės socialinės paramos koncepciją socialinė parama skirta skurstantiems Lietuvos gyventojams. Skurdo rizikos riba - tai sąlyginis pajamų dydis, už kurį mažesnės disponuojamos pajamos gaunančių namų ūkių ar vieno gyvenančio asmens, priskiriami prie skurstančių. Skurdo rizikos lygis – gyventojų dalis esanti žemiau skurdo rizikos ribos, jų pajamos yra mažesnės už skurdo rizikos ribą. Skurdo rizikos lygio iki socialinių išmokų ir skurdo rizikos lygio po socialinių išmokų skirtumas rodo, kokią įtaką socialinės pašalpos išmokos turi skurdo rizikos mažėjimui. Skurdo rizikos rodikliai yra skaičiuojami remiantis prieš tai buvusių metų gautomis pajamomis. 1 lentelėje matoma, kaip keitėsi skurdo rizikos riba ir lygis Lietuvoje per nagrinėjamą laikotarpį 2008 – 2012 metais.

1. Lentelė Skurdo rizikos riba, skurdo rizikos lygis 2008-2012 metais

Metai	Skurdo rizikos riba per mėn. Lt.		Skurdo rizikos lygis iki socialinių išmokų proc.		Skurdo rizikos lygis po socialinių išmokų proc.		18 metų ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis proc.		
	<i>Vienas gyvenantis asmuo</i>	<i>Namų ūkis, susidedantis iš dviejų suaugusių asmenų ir dviejų vaikų iki 14 metų</i>	<i>Miestas</i>	<i>Kaimas</i>	<i>Miestas</i>	<i>Kaimas</i>	<i>Dirbantieji</i>	<i>Bedarbiai</i>	<i>Neaktyvūs</i>
2008	720	1512	20,5	40,7	13,6	32,9	9,3	51	31,5
2009	831	1746	22,6	43,3	14,7	32,7	10,4	54,3	33,5
2010	701	1472	27,6	40,5	16,2	28,4	12,3	55,6	29,9
2011	666	1398	24,5	41,8	14,2	29,2	10,2	53,9	28,3
2012	749	1572	22,5	40,3	13,7	28,5	7,6	54,4	24,5

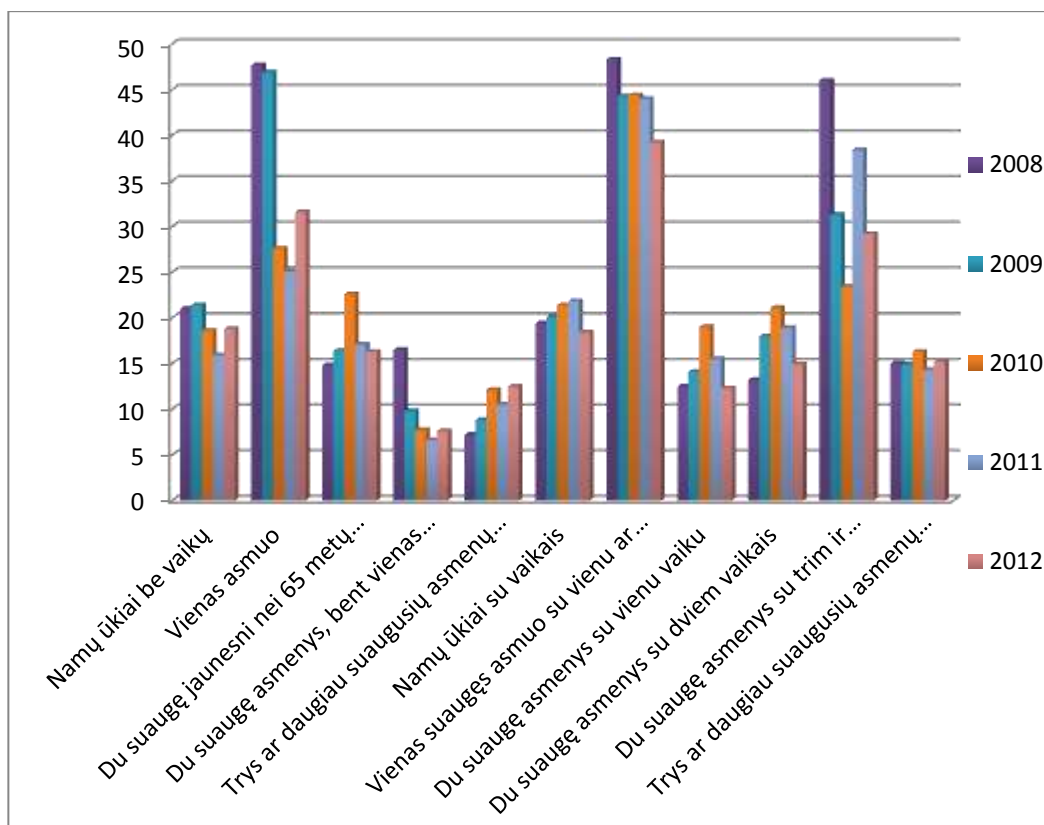
Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis

Pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis skurdo rizikos riba padidėjo 2009 metais iki 831 Lt. per mėnesį vienam gyvenančiam asmeniui ir iki 1746 Lt. namų ūkiui, susidedančiam iš dviejų suaugusių asmenų ir dviejų vaikų iki 14 metų, o 2010 metais, krizei jau išibėgėjus, 2010 metai skurdo rizikos riba ženkliai sumažėjo ir siekė 701 Lt. per mėnesį vienam gyvenančiam asmeniui ir 1472 namų ūkiui, susidedančiam iš dviejų suaugusių asmenų ir dviejų vaikų iki 14 metų. Socialinės išmokos daro įtaką skurdo rizikos lygio mažėjimui. Kaip matome iš 1 lentelės 2010 metais skurdo rizikos lygis iki socialinių išmokų mieste buvo 27,6 procentų, o išmokėjus socialines pašalpas sumažėjo skurdo rizikos lygis 11,4

procentinio punkto iki 16,2 procentų, o kaime nuo 40,5 procentų iki 28,4 procentų. Skurdžiausiai gyvenantys asmenys pagal skurdo rizikos lygį yra kaimuose, 2010 metais kaime skurdo rizikos lygis išmokėjus socialines pašalpas 28,4 procentų, o 2009 metais - 32,7 procentų. Mieste 2010 metais gyvenimo lygio smukimui turėjo įtakos, sumažėję dirbančių atlyginimai, didėjantis nedarbas. Mieste 2012 metais socialinės rizikos lygis po socialinių pašalpų išmokų sumažėjo 2,5 procentų palyginus su 2010 metais (16,2 procentų iki 13,7 procentų 2012 metais). Kaime spartaus atsigavimo nesijaučia, socialinės rizikos lygis po socialinių pašalpų išmokų 2010 buvo 28,4 procentų, 2012 metais 28,5 procentų. Po socialinių pašalpų išmokų skurdo rizikos lygis sumažėja virš 10 procentinio punkto.

Pagal 18 metų ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygį didžiausia procentą sudaro bedarbiai, jie sudaro virš 50 procentų per visą analizuojamą laikotarpį: 2012 metais - 54,4 procentų, o dirbantieji sudarė 7,6 procentus, o neaktyvieji (nedirbantys mokiniai, studentai, namų šeimininkės, pensininkai, neįgalieji ir nuteistieji) 29,9 procentų. Didžiausias skurdo rizikos lygis pagal statistikos duomenis (atkreiptinas dėmesys, jog šie rodikliai skaičiuojami pagal gautas pajamas už praėjusius metus) 2010 metais, dirbantieji - 12,3 procentų, bedarbiai - 55,6 procentų, neaktyvūs – 29,9 procentų. Tad galima teigti sunkiausias periodas Lietuvoje buvo 2009 metai, tuo laiku daugiausiai skurdo gyventojai.

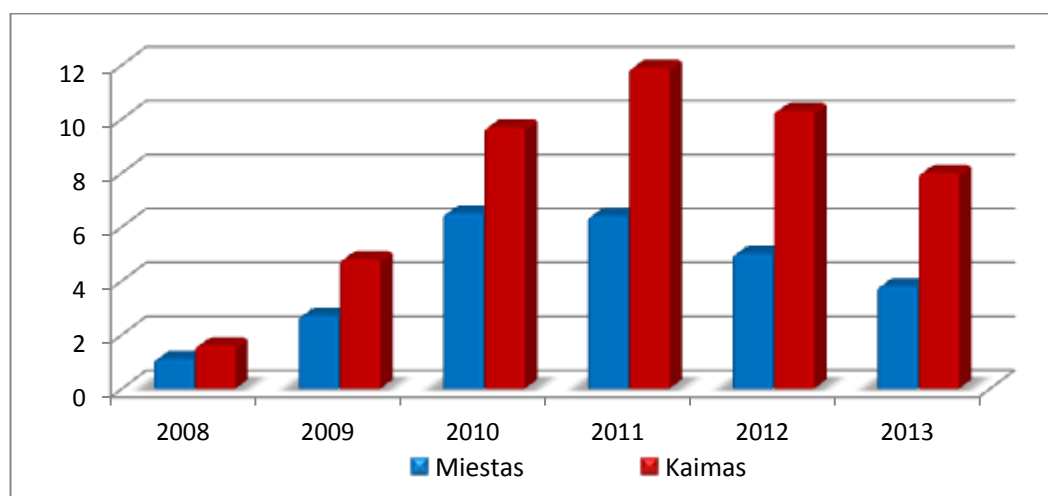
12. pav. Skurdo rizikos lygis pagal namų ūkius Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis

Skirstant pagal namų ūkius (12 paveiksle) skurdžiausiai gyvena namų ūkiai, kuriuos sudaro vienas asmuo, 2012 metais jų skurdo rizikos lygis sudaro 31,6 procentų (palyginti su praėjusiais metais padidėjo 6,5 procentų). Namų ūkių, kur vienas suaugęs asmuo su vienu ar daugiau vaikų 2012 metais skurdo rizikos lygis 39,2 procentų (palyginti su praėjusiais metais sumažėjo 4,8 procentų) ir namų ūkis, kur du suaugę su trim ir daugiau vaikų 2012 metais skurdo rizikos lygis 29,2 procentų (palyginti su praėjusiais metais sumažėjo 9,2 procentų). Peržvelgus namų ūkius, skurdžiausiai gyvena vieni gyvenantys asmenys, vieniši tėvai bei daugiavaikės šeimos. Daugiavaikės šeimos dažniausiai (ypatingai kaimo rajonuose) papuola į socialinės rizikos šeimas. Pagal piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą **socialinė rizika** - veiksniai ir aplinkybės, dėl kurių asmenys patiria ar gali patirti socialinę atskirtį. Tai būna dėl suaugusiųjų socialinių įgūdžių trūkumo tinkamai prižiūrėti ir ugdyti vaikus; vaikų visapusiško fizinio, protinio, dvasinio, dorovinio vystymosi ir saugumo sąlygų neužtikrinimo; psichologinės, fizinės ar seksualinės prievartos; smurtas šeimoje; priklausomybės nuo alkoholio narkotikų; valkatavimo, elgetavimo, nenoras dalyvauti darbo rinkoje ir kita.

Socialinė pašalpa turi būti teikiama siekiant sudaryti sąlygas gauti paramą tada, kada jos labiausiai reikia, turi didinti motyvaciją integruotis į darbo rinką ir išvengti skurdo spąstų bei racionaliai naudoti turimus išteklius.

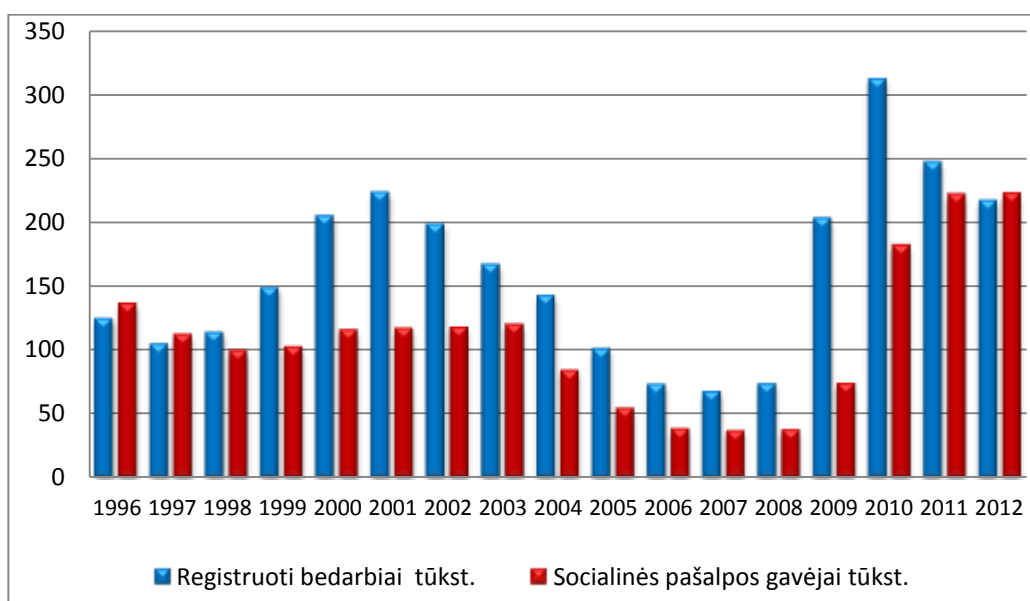
Pasak R. Lazutkos Socialinė parama turi garantuoti minimalias pajamas, ji turi veikti kaip socialinio saugumo tinklas, kaip paskutinis pajamų šaltinis, kai nepasiekiami arba nepakankami visi kiti pajamų šaltiniai. Nedirbančiam socialinės pašalpos gavėjui neprasminga dirbti, nes dėl uždarbio prarandama teisė į pašalpas. Ir mažai uždirbančiam asmeniui neprasminga siekti didesnio uždarbio, nes daugiau uždirbant mažėja socialinė parama. Abiem atvejais galutinės šeimos pajamos nepadidėja tiek, kad kompensuotų papildomas pastangas dirbti, tada atsiranda skurdo spąstai.

13. pav. Ilgalaikio nedarbo lygis mieste ir kaime (procentais)

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis

Apžvelgus 18 metų ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygį, matoma, kad daugiausia skurstantys yra bedarbiai. Palyginus ilgalaikio nedarbo lygį mieste ir kaime (13 pav.), kaip ir skurdo lygis taip ir ilgalaikis nedarbo lygis didžiausias yra kaime. Didžiausias nedarbo lygis (pagal statistikos departamento duomenis) kaime 2011 metais, jis siekė 11,9 procentų, tai yra 5,5 procentais daugiau nei mieste. 2012 metais kaime ilgalaikis nedarbo lygis sumažėjęs 1,6 procentais (10,3 procentų), mieste buvo ilgalaikis nedarbo lygis 5 procentai. Kaime gyvenantiems daug sunkiau susirasti darbą nei mieste, tad kaime skursta daug daugiau asmenų. Skurdas iššaukia neigiamas savybes - socialinę atskirtį, socialinę riziką. Ilgai nedirbantiems asmenims sunkiau integruotis į darbo rinką. Vyriausybė deda daug pastangų mažinti skurdui šalyje ir integruoti ilgalaikius bedarbius į darbo rinką.

14. pav. **Registruoti bedarbiai ir socialinės paramos gavėjai Lietuvoje (tūkst.)**

Šaltinis: sudarytas pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis

14 paveiksle palyginama socialinių išmokų gavėjai su registruotais bedarbiais. 2006 - 2008 metais atsigavus Lietuvos ekonomikai (klestėjimo laikotarpiu) socialinės paramos gavėjų skaičius sumažėjo šešis kartus palyginus su 2012 metais (2012 m. 221,9 tūkst., 2007 m. 36,6 tūkst.), o registruotų bedarbių sumažėjo daugiau nei tris kartus (2012 m. 216,9 tūkst., 2007 m. 67,3 tūkst.). Prasidėjus krizei, matomas didelis bedarbystės šuolis: 2010 metais palyginus su 2008 metais bedarbystė išaugo daugiau nei 4 kartus, (nuo 73,4 tūkst. iki 312,1 tūkst. registruotų bedarbių Lietuvoje). 2011 – 2012 metais, atsigaunant ekonomikai, matomas bedarbių mažėjimas. Nuo 2012 metų atsirado pakeitimai piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme - panaikintas reikalavimas būti registruotam Lietuvos teritorinėje darbo biržoje ne

trumpiau nei šešis mėnesius. Tai turėjo įtakos registruotų bedarbių skaičiaus sumažėjimui, tačiau socialinių pašalpų gavėjų skaičius nesumažėjo, o net 800 gavėjų padaugėjo.

„Socialiniame pranešime 2007 – 2008 metais“ nurodoma, kad iš socialinės paramos prašytojų reikalaujama, kad jie savo pastangomis pasirūpintų pragyvenimo pajamomis: arba gautų priklausancias išmokas; darbingi šeimos nariai aktyviai ieškotų darbo teritorinėse darbo biržose (privaloma registracija darbo biržoje); nesusituokusių asmenų ar išsiskyrusių tėvų vaikams turi būti pripažinta ar nustatyta tėvystė bei teismo sprendimu nustatytas išlaikymas. Tam pritaria ir L. Žalimienė, Lazutka, R., ir kiti, nagrinėdami socialinę paramą Lietuvoje, nurodo papildomas socialinės pašalpos gavėjų mažėjimo priežastis 2007 metais (2 lentelė). Yra dvi grupės įtakojančių veiksnių: pirmoji susijusi su administracinių reikalavimų griežtinimu, antroji su pensijų ir kitų išmokų didinimu.

2. Lentelė Socialinių pašalpų gavėjų mažėjimo priežastys (procentais, 2007 metai)

	Socialinių pašalpų mažėjimo priežastys	Procentais
1.	Reikalavimas iš pradžių nustatyti tėvystę ir teisme gauti išlaikymą	12,4
2.	Darbo biržos reikalavimų griežtinimas	12,0
3.	Užimtumo galimybių didėjimas	11,0
4.	Materialinės padėties tikrinimas	9,8
5.	Ekonominė vieno iš tėvų migracija	7,0
6.	Minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio didėjimas	7,0
7.	Kitų išmokų didėjimas	6,0
8.	Reikalavimas žmonėms su maža negalia registruotis darbo biržoje	5,9
9.	Reikalavimas vyresnius nei 8 metų vaikus auginančioms moterims dirbti	5,9
10.	Pensijų didėjimas	5,0
11.	Lengvatinių pensijų mokėjimas visiems neįgaliesiems	5,0
12.	Kitos priežastys	4,5

Šaltinis: L. Žalimienė, Lazutka, R., D. Skučienė, V. Ivaškaitė-Tamošiūnė, L. Šumskaitė. Socialinė parama Lietuvoje: remiamųjų padėtis ir paramos rezultatai. 2008m.

Minėti autoriai nagrinėja ir kaimo gyventojų problemas: praradę darbus ar mažus (iki 3 ha) sklypus, išskirti iš žemės ūkio verslo (ūkininkais laikomi turintys virš 3 ha žemės) turi registruotis darbo biržoje, tačiau jie neturi lėšų atvykimui į teritorinę darbo biržą.

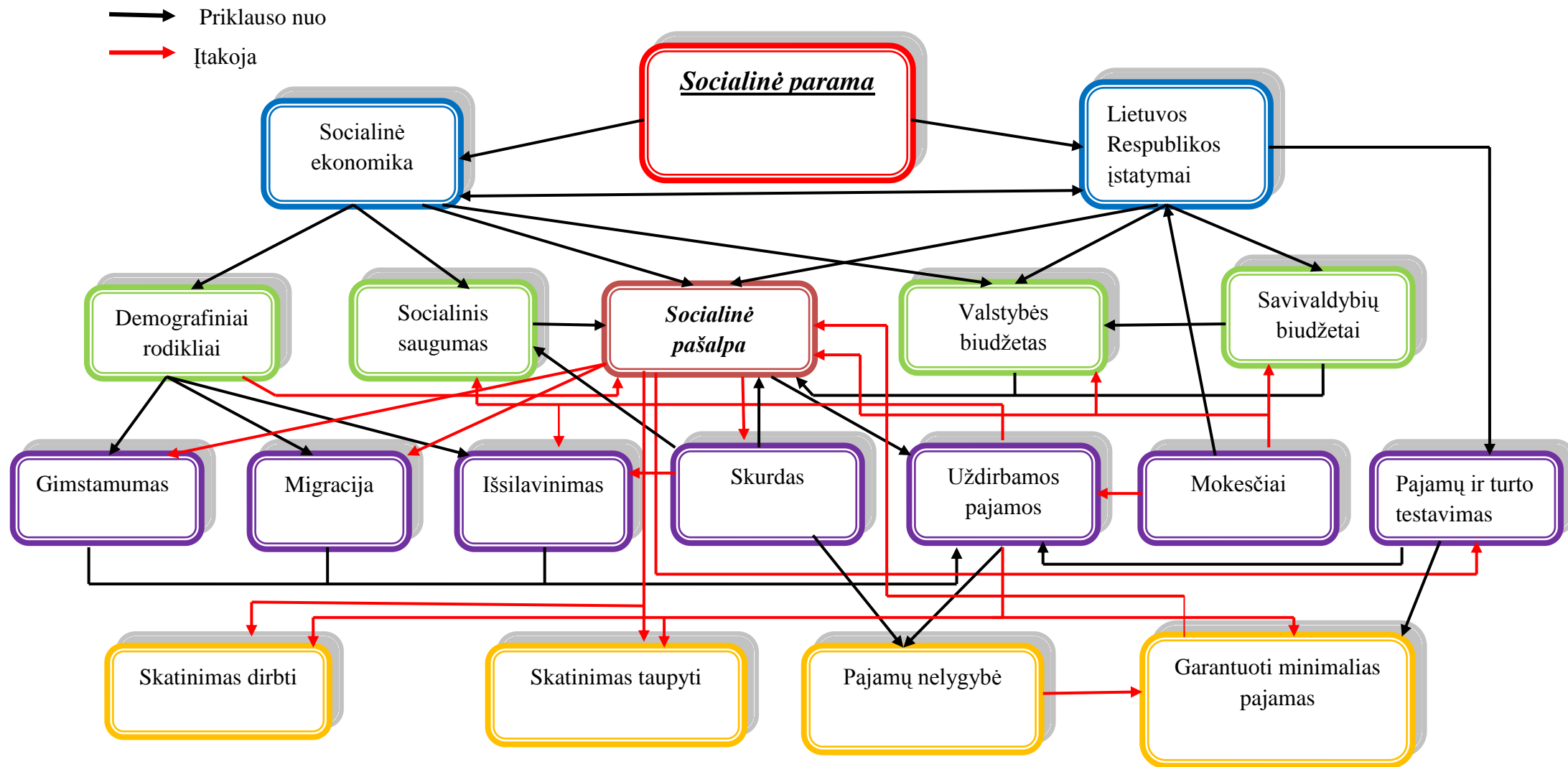
Socialinė parama turi mažinti pajamų nelygybę, skurdą, skatinti gyventojus dirbti, o negyventi iš socialinės paramos, padėti išgyventi asmenims sunkiausiu periodu, socialinės pašalpa mažina pajamų nelygybę. Socialinė parama turi būti skirta asmenims, kuriems jos tikrai reikia labiausiai, kad galėtų išgyventi sunkiausiu periodu. Tačiau socialinė pašalpa turi būti tokio dydžio, kad skatintu dirbti ir taupyti. Todėl vienas iš pagrindinių socialinių paramos tikslų - yra didinti žmonių ekonominį aktyvumą ir socialinės pašalpos efektyvumą (A.Misiūnas, M.Balnys 2006). Socialinę piniginę paramą įtakojantys veiksniai: ekonominiai (valstybės ekonominė padėtis, valstybės remiamos pajamos, šešėlinė ekonomika), demografiniai (miestas, kaimas), socialinė padėtis (dirbantys, bedarbiai bei namų ūkiai).

3. SOCIALINĖS PAŠALPOS EFEKTYVUMO VERTINIMO METODIKA

3.1. Socialinės pašalpos efektyvumo analizės būtinumas

Socialinė pašalpa nepasiturintiems gyventojams parodo skurdo lygį šalyje. Tačiau ar pašalpas gauna tie, kam jos yra būtinausias? Valstybės pastangos mažinti skurdą, didinant socialines išmokas, gali sumažinti gavėjų norą ieškotis darbo; gaunantys mažą darbo užmokestį ir siekiantys didesnio užmokesčio, gali netekti socialinių pašalpų išmokų, taip atsiranda skurdo spąstai, nelegalus darbas, atlyginimo priedai vokeliuose (R.Galinytė, A. Misiūnas, 2006). Tačiau to išvengti neįmanoma, kol visuomenės požiūris nepasikeis į socialines pašalpas, kai kurių socialinių pašalpų gavėjų nuomone - valstybė turi juos išlaikyti. Gyventojų besinaudojančių socialinėmis pašalpomis skaičius auga, tačiau ar jomis naudojasi tikrai tie gyventojai, kuriems jos labiausiai reikia. Autorės nuomone, socialinių pašalpų gavėjams siūlant atlikti visuomenei naudingą veiklą, liktų tik tie asmenys, kam socialinė pašalpa yra būtina. Pradėjus vertinti turta bei pajamas, įtraukiant į socialinių pašalpų paskirstymą bendruomenės narius, seniūnus, bendradarbiaujant su įvairiom institucijomis (VMI, darbo inspekcija, darbo birža ir kitomis) siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui socialinėmis pašalpomis. Rajonuose, autoriaus nuomone, pasitelkiant į pagalbą seniūnus ir bendruomenės narius, socialinė pašalpa paskirstoma efektyviau, nes kaimuose vieni kitus pažįsta, todėl tikslesnė informacija apie pašalpų gavėjus. Koreguojant įstatymus, siekiama maksimaliai sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis ir paskirstyti, tiems kam jos yra būtinos. Reikia išanalizuoti kas Panevėžio mieste kreipiasi ir gauna socialines pašalpas, ar socialinė pašalpa paskirstoma efektyviai.

Išanalizavus socialinės apsaugos sistemą ir pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymus, galima sudaryti grafinį vaizdą (konceptualų žemėlapi), kuris parodo, nuo ko priklauso ir kas įtakoja socialines pašalpas bei kitus su socialine pašalpa susijusius ir įtakojančius veiksnius. Grafinis vaizdas parodantis socialinės paramos priežastinius ryšius yra 15 paveiksle. Socialinė pinigine parama priklauso nuo valstybės ekonominės padėties, Lietuvos respublikos įstatymų, socialinio saugumo, uždirbamų pajamų, nedarbo lygio, skurdo ir kitų veiksnių. Socialinė pašalpa skirta mažinti skurdą, mažinti pajamų nelygybę, garantuoti minimalias pragyvenimo sąlygas, skatinti dirbti ir taupyti, o negyventi iš socialinių pašalpų. Socialinė pašalpa skirta gyventojams išgyventi sunkiausiu metu. Socialinė pašalpa turi būti tokia, kad asmenis skatintų dirbti ir jokiū būdu negyventi iš socialinės pašalpos.

15. pav. Konceptualus žemėlapis „Socialinę pašalpą įtakojančys veiksniai“

3.2. Socialinės pašalpos efektyvumo vertinimo metodika

Atliekant socialinės pašalpos mokslinių straipsnių bei koncepcijų analizę, pastebėta, kad iškeliami problemai vertinti naudojamas sugrupuotų, suklasifikuotų statistinių duomenų lyginamoji analizė, o duomenys naudojami iš socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS vitrinos), Lietuvos Darbo biržos, Statistikos departamento, Socialinio žemėlapio tinklalapio ir kiti.

Norint įvertinti socialinės pašalpos efektyvumą ar neefektyvumą būtina išnagrinėti priežastis, kurios lemia socialinės pašalpos padidėjimą ar sumažėjimą. R. Galinytė, A. Misiūnas pataria, nustatant socialinės pašalpos efektyvumą, naudoti tris kriterijus:

- ✓ Socialinės pašalpos nepasiturintiems gyventojams išmokų lygis. Pašalpa turi būti tokio dydžio, kad asmuo, gaunantis socialinę pašalpą, galėtų patenkinti minimalius poreikius. Pastebima - per aukštos socialinės išmokos didina nenorą dirbti, dirbti nelegaliai ar net gauti dalį atlyginimo „vokeliuose“. Žemos socialinės pašalpos išmokos gali nepatenkinti minimalaus pragyvenimo poreikio.
- ✓ Socialinės pašalpos taiklumas. Socialinė pašalpa turi būti skirta tiems asmenims, kuriems ji būtina išgyventi sunkiausiu metu ir neturi gauti tie, kuriems ji net nepriklauso.
- ✓ Įvertinti socialinės pašalpos gavėjų turimą turtą ir pajamas. Kartais asmenys, norintys gauti pašalpą, gali nenorėti pateikti realią situaciją apie turimą turtą ir pajamas (jei turimas turtas ir pajamos neatitinka normatyvo, gali netekti teisės į socialinę pašalpą).

Šie kriterijai vienas kitą veikia ir yra tarpusavyje labai susiję: jie gali didinti riziką skurdo spąstams, gali skatinti dėl socialinės pašalpos gavimo - slėpti gaunamas pajamas, mažinti norą ieškotis darbo ar siekti aukštesnio darbo užmokesčio. (R. Galinytė, A. Misiūnas 2006)

Reiškinų ryšių tyrimas labai svarbi empirinių tyrimų dalis. Socialiniams reiškiniams daugiau būdingas koreliacinis ryšys. Koreliacijos koeficientas r parodo priklausomybę tarp dviejų dydžių x , y . Nagrinėjamu atveju x - socialinės pašalpos; kiti veiksniai, pagal kuriuos bus nustatoma, ar yra glaudus ryšys su socialinėmis pašalpomis tarp nagrinėjamų duomenų y . Koreliacijos ryšiui tarp nagrinėjamų duomenų analizėje bus naudojama Microsoft office Excel statistikos programa. Koreliacijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę :

$$Correl(X, Y) = \frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 \sum (y - \bar{y})^2}}$$

Koreliacijos koeficientas gali svyruoti nuo -1 iki +1. Jei koreliacijos koeficientas nuo -1 iki 0 vertinama, kad nėra tiesioginio ryšio tarp nagrinėjamų reiškinių. Nuo 0 iki 0,3 ryšys yra labai silpnas tarp nagrinėjamų reiškinių; 0,3 – 0,5 ryšys tarp reiškinių yra silpnas; 0,5 – 0,7 ryšys tarp reiškinių yra vidutinio stiprumo; 0,7 – 0,9 ryšys tarp reiškinių yra stiprus; nuo 0,9 iki 1 ryšys tarp reiškinių yra labai

stiprus. Kai koreliacijos koeficientas lygus 1, vadinasi, yra tiesioginis ryšys (O. Gražytė – Molienė, 2004).

Įvertinti, nustatyti, ar socialinė pašalpa yra skirstoma efektyviai, gana sunku, nes yra neigiamų įtakojančių faktorių, kurie yra sunkiai nustatomi arba visai nenustatomi (tai - nelegalus darbas, atlyginimai vokeliuose ar kitaip nuslepamos papildomai gaunamos pajamos). Tad iškelta tyrimo hipotezei įvertinti, dar naudotas interviu ir apklausa - ekspertų vertinimo metodas. Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus vedėjo leidimu buvo atlikta 7 pusiau struktūriškai apibrėžti interviu ir 30 anketinių anoniminių apklausų. Interviu buvo skiriama nuo 20 minučių iki 1 valandos, atsižvelgiant į Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistų užimtumą. Specialistų, dalyvavusių pusiau struktūriškame apibrėžtame interviu, turinčių didesnę nei 10 metų patirtį interviu pateikti 4 priede. Norint sužinoti daugiau nuomonių apie socialinių pašalpų gavėjus bei socialinės pašalpos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimus, atlikta 30 anketinių anoniminių apklausų, kuriose dalyvavo Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistai. Visi klausimai buvo pateikti uždaro tipo, gauti rezultatai sugrupuoti, nustatytas atsakymų dažnumas ir pateikti 5 priede, taip pat anketinės apklausos rezultatai pateikti grafiškai 7 paveikslėliuose.

Nuo 2012 metų sausio 1 dienos Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius, skirstydamas socialines pašalpas, atlieka savarankiškas savivaldybės funkcijas, o Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyrius iki 2014 metų sausio 1 dienos, skirstydamos socialinės pašalpos išmokas, vykde deleguotą valstybės funkciją. Autorės nuomone, nustatant socialinės pašalpos skyrimo efektyvumą reikia apžvelgti abiejų savivaldybių socialinės paramos gavėjus bei socialinei pašalpai panaudotas lėšas, nustatyti sąlygojančius veiksnius ir skirtumus. Nuo 2012 metų piniginės socialinės paramos įstatyme vyko daug pasikeitimų, todėl norint tiksliau palyginti naudota ne tik 2008 - 2012 metų, bet ir 2013 metų statistiniai duomenys.

Socialinės pašalpos efektyvumui nustatyti naudojami tinkamumo, efektyvumo, rezultatyvumo, naudingumo kriterijai (Finansų ministerijos „Programų vertinimo metodikos taikymo rekomendacijos“ 2011). Pagal vertinimo kriterijus išsikeliami pagrindiniai klausimai:

- ✓ *Tinkamumas* – ar socialinės pašalpos tinkamai paskirstomos? Ar aiškus socialinių pašalpų gavimo būdas?
- ✓ *Efektyvumas* – ar socialinėms pašalpoms skirtos lėšos pasiekia tuos, kam jos yra būtinausios?
- ✓ *Rezultatyvumas* – kokie veiksniai daro įtaką socialinių pašalpų paskirstymui? Kokios priemonės sumažintų piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?
- ✓ *Naudingumas* – ar socialinės pašalpos panaudojamos naudingai, kaip galima tobulinti socialinių pašalpų skyrimą, kad gautų tie kam ji būtina?

4. SOCIALINĖS PAŠALPOS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE EFEKTYVUMO VERTINIMAS 2008 – 2012 METAIS

4.1. Socialinių pašalpų Panevėžio savivaldybėje finansavimo šaltiniai

Socialinės pašalpos yra valstybės išlaidos. Socialinės apsaugos sistema numato būtinų socialinėms išmokoms lėšų surinkimą. Valstybės bei savivaldybių biudžetą reglamentuoja Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas, kurio tikslas, siekiant ilgalaikės, visapusiškos ekonominės ir socialinės Lietuvos Respublikos piliečių gerovės, užtikrinti, kad sudarant ir vykdant biudžetą piniginiai ištekliai būtų naudojami efektyviai. Kad ištekliai būtų efektyviai naudojami, savivaldybės turi laikytis biudžeto formavimo principų. Išskiriami 10 pagrindinių savivaldybės biudžeto formavimo principų: nuolatinio funkcijų atlikimo; taupumo ir ekonomiškumo; biudžeto balanso; biudžeto teisingumo ir aiškumo; realaus kasos darbo; biudžeto pilnumo (visuotinum) principas; bruto įvertinimo; individualaus vertinimo arba „permatomos piniginės“ principas; viešumo; bendro išlaidų padengimo. Kartais nurodomi ir papildomi formavimo principai: koordinavimo principas, partnerystės arba vietos iniciatyvos principas, vietinio augimo ir laikinumo principas, koncentravimo principas,

Savivaldybės biudžetas yra savivaldybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams. Pagal Lietuvos respublikos biudžeto sandaros įstatymą savivaldybių biudžeto pajamas sudaro: pajamos iš mokesčių, iš savivaldybės turto, savivaldybių įstaigų pajamos, gautos pajamos už išnuomotą valstybinę žemę, valstybės biudžeto dotacijos, negražintinos piniginės lėšos bei kitos įstatymais numatytos pajamos.

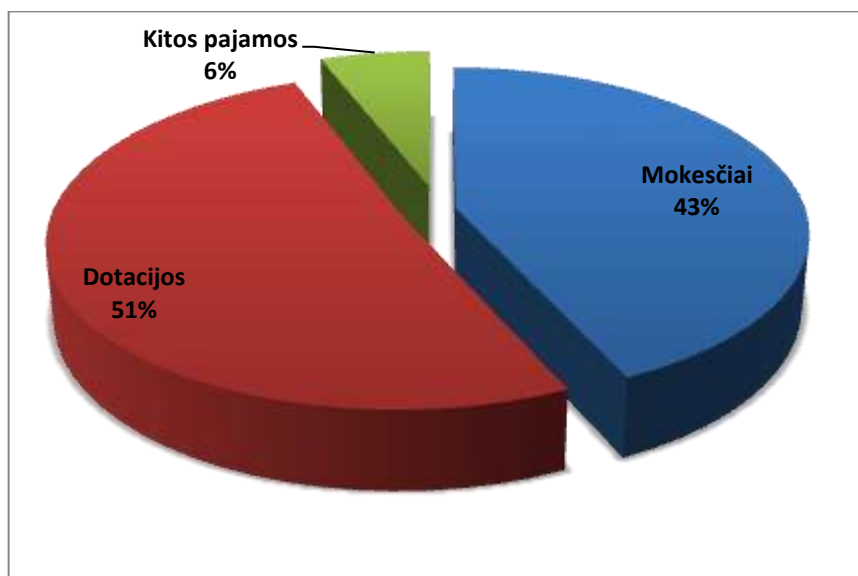
Panevėžio savivaldybė turi savarankišką biudžetą, kurį tvirtina savivaldybės taryba. Savivaldybių biudžetų pajamos galima suskirstyti į tris pagrindines grupes – mokestinės pajamos, nemokestinės pajamos ir valstybės biudžeto dotacijos. Savivaldybių biudžeto pajamose didžiausią dalį sudaro dotacijos ir mokestinės pajamos, o nemokestinės pajamos, kuriomis savivaldybė gali laisviau naudotis, sudaro labai mažą dalį savivaldybių pajamų. (G. Davulis 2006)

✓ Mokestinės pajamos – didžiausią dalį mokestinių pajamų sudaro gyventojų pajamų mokestis, pelno mokestis (šių mokesčių pajamos yra dalinamos valstybei ir savivaldybėms), žemės mokestis, įmonių ir organizacijų nekilnojamo turto mokestis, prekyviečių mokestis, paveldimo ar dovanojamo turto mokestis ir kiti

✓ Nemokestinės pajamos - pajamos iš savivaldybės turto, baudos, savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos, gautos už teikiamas paslaugas ir kita.

✓ Valstybės biudžeto dotacijos:

- Bendrosios dotacijos: savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti; savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys objektyvūs veiksniai, išlyginti.
- Specialios tikslinės dotacijos : valstybinėms perduotoms savivaldybėms funkcijoms atlikti, bendrajam lavinimui organizuoti, socialinėms išmokoms bei jų administravimui finansuoti ir kitoms Seimo, Vyriausybės patvirtintoms programoms vykdyti.

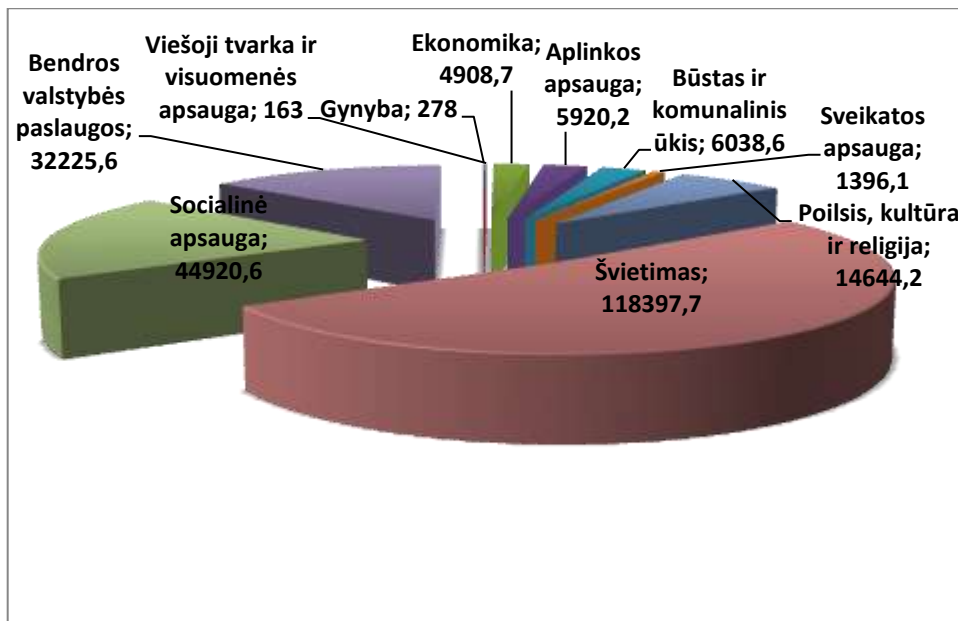

16. pav. Panevėžio savivaldybės biudžeto pajamos 2012 metais (tūkst. Lt)

Šaltinis: sudaryta pagal Panevėžio savivaldybės biudžeto vykdymo ataskaitas

Panevėžio miesto savivaldybės biudžete didžiausią pajamų dalį sudaro dotacijos ir mokestinės pajamos (15 paveikslas). Dotacijos sudaro apie 50 procentų biudžeto pajamų dalies (2012 metais – 51 procentas), mokestinės pajamos virš 40 procentų (2012 metais – 43 procentai). Tuo tarpu nemokestinės pajamos, kurias savivaldybė gali laisvai naudoti, sudaro labai nedidelę dalį - 6 procentus visų savivaldybių pajamų.

Išskiriamos trys pagrindinės savivaldybių išlaidų grupės: išlaidos socialinei sferai; išlaidos ekonomikai ir kitos išlaidos. Didžioji išlaidų dalis tenka, socialinei sferai. (G Davulis 2004). 17 paveiksle parodyta Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto asignavimai 2012 metais.

17. pav. **Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto išlaidos 2012 metais (tūkst. Lt)**

Šaltinis: sudaryta pagal Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto vykdymo ataskaitas

2012 metais Panevėžio miesto savivaldybė didžiausią išlaidų dalį skyrė švietimui - 52 procentai (118397,7 tūkst.Lt.), tais pačiais metais socialinei apsaugai buvo skirta 20 procentų (44920,6 tūkst. Lt.) savivaldybės išlaidų. Iš viso Panevėžio miesto savivaldybės 2012 metais asignavimams skirta 228892,7 tūkst. Lt. Pagal turimus duomenis socialinei apsaugai mažiausiai skirta 17973,5 tūkst. Lt. 2008 metais, ir tai sudarė tik 8 procentus nuo viso biudžeto. Daugiausiai socialinei apsaugai skirta 2011 metais 22 procentai savivaldybės išlaidų dalies arba 49713,2 tūkst. Lt., (asignavimams skirta 226312,2 tūkst. Lt.).

Socialinės pašalpos yra valstybės išlaidos, socialinės apsaugos sistema numato būtinų socialinėms išmokoms lėšų surinkimą. „Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams“ įstatyme 4 straipsnyje nurodomas piniginės socialinės paramos finansavimo šaltiniai - piniginė socialinė parama finansuojama iš valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos. Dėl tam tikrų priežasčių (patikrinus bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens gyvenimo sąlygas ir surašius buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktą) savivaldybės administracijai suteikiama teisė savivaldybės tarybos nustatyta tvarka pagal įstatymą panaudoti iki 4 procentų socialinei pašalpai ir kompensacijoms skirtų lėšų. Savivaldybės tarybos nustatyta tvarka iš savivaldybės biudžeto lėšų socialinė parama gali būti skiriama ir kitais atvejais (skiriama vienkartinė pašalpa; apmokama skola už būstą; kompensuojamos išlaidos už didesnę karšto ir geriamojo vandens kiekį, negu šiame įstatyme nustatytas normatyvas; kompensuojamos šiame įstatyme nenurodytos būsto išlaikymo išlaidos ir kita). Nuo 2014 metų sausio 1 dienos socialinę pašalpą savivaldybės teikia vykdydamos savarankiškąją

savivaldybių funkciją, kuri yra finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų. Kaip jau minėta, savivaldybės taryba tvirtina socialinės pašalpos teikimo tvarkos aprašą ir jame nustato socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo tvarką ir kita. Pradėjusios vykdyti savarankišką funkciją savivaldybės turės teisę iš socialinės paramos nepanaudotas lėšas paskirstyti pačios.

3 lentelė parodo, kiek Panevėžio miesto savivaldybė per 2008 – 2012 metus patyrė išlaidų socialinei paramai, kiek iš socialinės paramos skyrė socialinei pašalpai ir nustatyta socialinės pašalpos procentinė dalis Panevėžio miesto savivaldybės biudžete ir socialinės paramos išlaidų procentinė dalis socialinėms pašalpoms.

3. Lentelė Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto išlaidų dalis socialinei pašalpai 2008-2012 metais

Metai	Savivaldybės biudžeto išlaidos, Lt	Savivaldybės ir valstybės biudžeto išlaidos socialinei paramai, Lt	Išlaidos socialinei pašalpai Lt	Savivaldybės biudžeto išlaidų dalis socialinėms pašalpoms, procentais	Socialinės paramos išlaidų dalis socialinėms pašalpoms, procentais
2008	218.096.900	17.973.500	1832361	0,84	10,19
2009	202.466.000	22.715.900	6693025	3,31	29,46
2010	222.885.300	41.385.700	21886377	9,82	52,88
2011	226.312.200	49.713.200	24969723	11,03	50,23
2012	228.892.700	44.920.600	22771021	9,95	50,69

Šaltinis: sudaryta pagal Panevėžio miesto savivaldybės bei SPIS vitrinos duomenimis.

1 priede atlikta socialinės pašalpos išmokų pokyčio analizė. Socialinės pašalpos išmokos 2008 metais 1832361 Lt., ir tai sudarė 0,84 procentų viso Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto išlaidų ir 10,19 procentų socialinės paramos išlaidų. 2009 metais socialinės pašalpos lėšų jau buvo reikalinga 6693025 Lt. lyginant su 2008 metais padidėjo 265,27 procentais ir tai sudarė 3,31 procentus savivaldybės biudžeto išlaidų ir 29,46 procentus socialinės paramos išlaidų, tačiau tais pačiais metais savivaldybės išlaidoms buvo skirta 7,17 procentų mažiau, nei 2008 metais. 2010 metais savivaldybės išlaidoms buvo skirta 10,09 procentų daugiau lyginant su praėjusiai metais. Socialinės pašalpos lėšų reikmė išaugo iki 21886377 Lt., lyginant su 2009 metais padidėjo 227 procentais ir tai sudarė 9,82 procentus savivaldybės biudžeto išlaidų tai buvo didžiausios socialinės paramos išlaidos per

nagrinėjama laikotarpį 2008 – 2012 metus. 2011 metais savivaldybės socialinės paramos išlaidoms lėšos didėjo nedaug buvo skirta 1,54 procentų daugiau nei 2010 metais (socialinių pašalpų dalis sudarė 11,03 procentų). 2012 metais socialinių pašalpų išmokos sumažėjo 8,81 procentais lyginant su 2011 metais

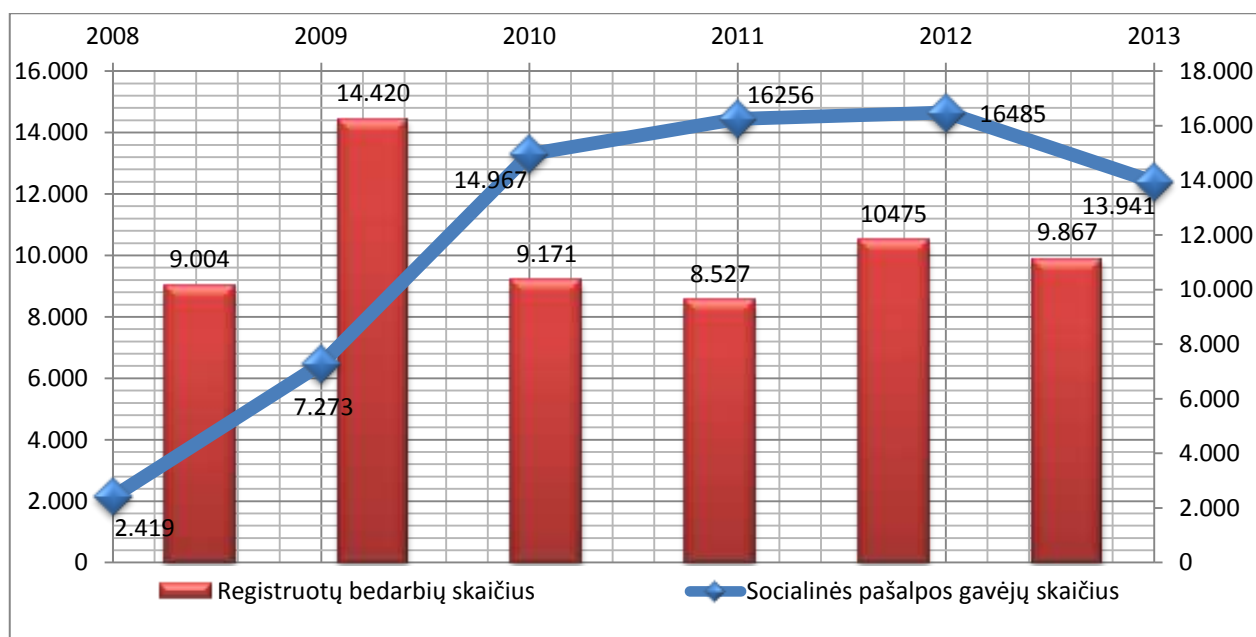
Autorės nuomone, socialinių pašalpų išmokėjimo šuoliui turėjo įtakos ekonominė šalies padėtis, Panevėžyje bankrutavo ne tik mažosios, bet ir stambios įmonės, kuriuose dirbo šimtai darbuotojų (AB „Ekranas“, AB „Panevėžio cukrus“, AB „Linus Argo“ ir kitos). Ne tik smulkaus verslo, bet ir stambios įmonės buvo priverstos mažinti darbuotojų skaičių ar mažinti atlyginimus, o tai labai pasijautė ir socialinės pašalpos išmokoms.

4.2. Socialinių pašalpų Panevėžio miesto savivaldybėje kontingento analizė 2008-2012 metais

4.2.1. Panevėžio miesto savivaldybėje registruotų bedarbių analizė

Socialinė pašalpa skirta padėti asmenims išgyventi sunkiausiu metu, kada netenka pragyvenimui reikalingų pajamų, kad galėtų patenkinti minimaliausius poreikius. Dažnai spaudoje kalbama, jog socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti. R. Lazutka moksliniuose straipsniuose nagrinėja, ar tikrai socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti. Teigiama, jog pilotinės savivaldybės socialinę pašalpą skirsto kur kas efektyviau, todėl reikėtų apžvelgti ne tik 2012 metus, bet ir 2013 metus, nes iš vienerių metų patirties sunku daryti išvadas.

Socialinė pašalpa gali būti skiriama bedarbiui asmeniui, jei jis yra registruotas teritorinėje darbo biržoje. Jei bedarbis savo noru išsibraukia ar jį dėl tam tikrų priežasčių išbraukia iš registruotų bedarbių gretų, jis netenka socialinės pašalpos. Todėl autorė apžvelgia, kiek glaudžiai susijusios socialinės pašalpos su registruotais bedarbiais. Pagal Panevėžio teritorinės darbo biržos duomenis didesnė dalis bedarbių yra vyrai, kurie sudaro apie 54 procentus bedarbių ir jauni asmenys nuo 25 iki 50 metų, kurie sudaro didžiausias bedarbių gretas. Taigi nedarbas yra viena iš socialinės pašalpos įtakojančių veiksnių.

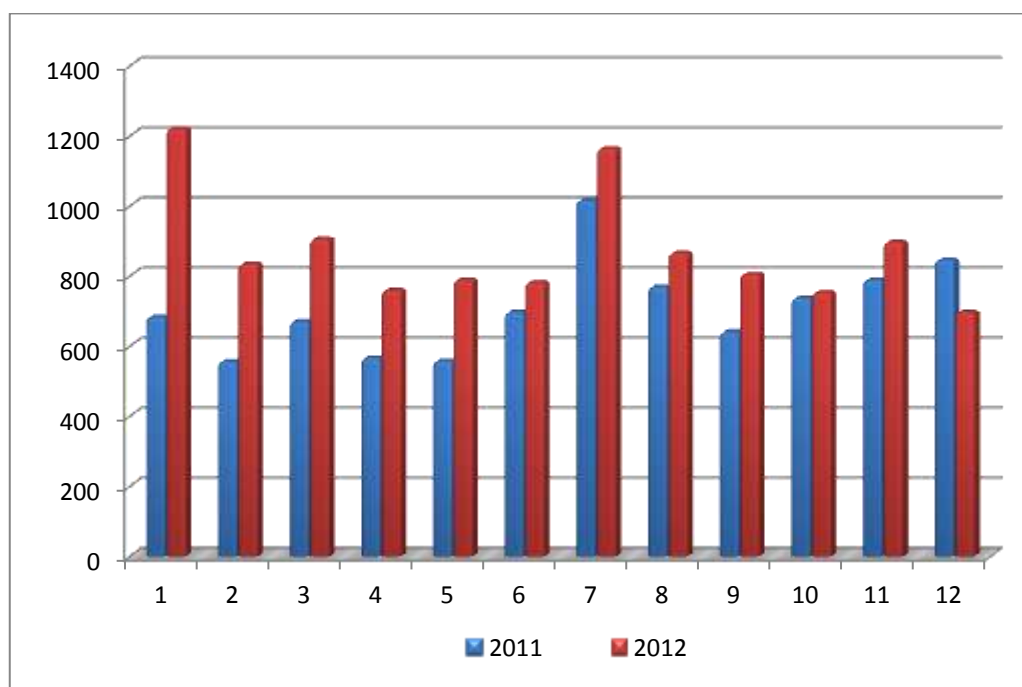
18. pav. Panevėžio mieste registruoti bedarbiai ir socialinių pašalpų gavėjai

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos darbo biržos ir SPIS vitrinės duomenis

Pagal pateiktus Lietuvos darbo biržos ir SPIS vitrinės duomenis (18 paveiksle) bei 1 priedo duomenis iki 2010 metų socialinės pašalpos augo kartu su registruotais bedarbiais. Panevėžio mieste 2009 metais socialinių pašalpų gavėjų išaugo 3 kartus (7273 gavėjų) tai yra 200,66 procentais daugiau nei 2008 metais (2149 socialinės pašalpos gavėjų), registruotų bedarbių padaugėjo 60,15 procentų (2008 metais - 9004 asmenų, 2009 metais - 14420 asmenų). 2010 metais socialinių pašalpų gavėjų dvigubai padaugėjo, tai 105,79 procentais daugiau nei 2009 metais, tuo tarpu registruotų bedarbių sumažėjo 5249 asmenimis (36,40 procentų mažiau nei 2009 metais). Tokiam bedarbių mažėjimui darė įtaką bedarbių apsisprendimas išvykti ieškoti darbo svetur, kitaip tariant, emigruoti iš Lietuvos. 2011 registruotų bedarbių toliau mažėjo 7,02 procentais lyginant su 2010 metais. 2012 metais matomas registruotų bedarbių padidėjimas 22,85 procentais lyginant su 2011 metais. 2012 metų sausio 1 dieną įsigaliojęs piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimas, kuriame buvo panaikintas reikalavimas būti registruotam 6 mėnesius darbo biržoje. Reiškia, vos tik užsiregistravęs darbo biržoje, bedarbis gali iškart kreiptis socialinės pašalpos. Interviu bei iš anketų (pateikta 4,5 priede) socialinės paramos specialistų pastebėjimas, panaikinus šį reikalavimą, padaugėjo socialinės paramos prašytojų. Padidėjo socialinės pašalpos išmokos dydis nuo 315 litų iki 350 litų tai yra 100 procentų valstybės remiamų pajamų vienam socialinės pašalpos gavėjui, bet jei šeimoje yra daugiau asmenų socialinės pašalpos išmoka atitinkamai mažėja antram pašalpos gavėjui 280 litų (80 procentų), o trečiam ir sekantiems šeimos nariams po 245 litus (70 procentų). Socialinės paramos specialistų teigimu, dauguma jų neišbūna ilgą laiką, kadangi dėl socialinės paramos kreipiasi įvairūs

asmenys, tai emigrantai, užsidirbantys kitoje šalyje, į savo gimtinę atvykę tik atostogų, ir prisiregistravę darbo biržoje galėjo iškart kreiptis dėl socialinės pašalpos, tai ir asocialūs asmenys, kurie sekanti apsilankymą nebesiurodo darbo biržoje. Taigi buvo priežastys, dėl ko iki 2013 metų, o socialinių pašalpų gavėjų vis daugėjo, 2013 metais socialinių pašalpų gavėjų pradėjo mažėti (15,43 procentais lyginant su 2012 metais). Tam turėjo įtakos ir nuo 2013 metų birželio 1 dienos įsigaliojęs sugriežtintas piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas - socialinių išmokų mažinimas pagal skyrimo laiką ir kita.

Reikėtų išnagrinėti, kiek padidėjo registruotų bedarbių nuo 2012 metų sausio 1 dienos įsigaliojus piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams.

19 pav. Panevėžio miesto registruotų bedarbių skaičius palyginimas pagal mėnesius 2011-2012

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos darbo biržos Panevėžio skyriaus statistinius rodiklius

Kaip matoma iš 19 paveikslo, 2012 metais sausio mėnesį, kai įsigaliojo naujas socialinės pašalpos įstatymo pakeitimas dėl bedarbių registracijos, padaugėjo bedarbių beveik dvigubai lyginant su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu. Autorės nuomone, nereikėjo panaikinti reikalavimo, kad į socialinę pašalpą gali pretenduoti asmuo po 6 mėnesių. Gal 6 mėnesiai per didelis laiko tarpas, gal reikėjo sumažinti iki 3 mėnesių, gal nurodyti, kad asmuo norintis gauti socialinę pašalpą, ir prisiregistravę darbo biržoje turi įrodyti savo buvimą šalyje tam tikrą laikotarpį (pvz. mama auginanti vaikus iki 3 metų ar dirbęs paskutiniu laikotarpiu asmuo, negaunantis nedarbo draudimo išmokų, tačiau gyveno Lietuvoje ir gali gauti socialinę pašalpą).

Iki 2012 metų dėl socialinės pašalpos galėjo kreiptis asmenys, išbuvę registruoti darbo biržoje 6 mėnesius, pastebėta, jei asmuo per pusę metų nesusiranda darbo, jis darbo biržoje lieka ilgiau ir po metų tampa ilgalaikiu bedarbiu. Turėtų būti glaudus ryšys tarp ilgalaikių registruotų bedarbių ir socialinės pašalpos gavėjų, kuri galima apskaičiuoti naudojant koreliacijos koeficientą, kuris parodo priklausomybę tarp socialinės pašalpos gavėjų ir registruotų ilgalaikių bedarbių, nustatant tarp jų funkcinį ryšį. 5 lentelėje paskaičiuota socialinių pašalpų gavėjų bei registruotų ilgalaikių bedarbių vidutinė reikšmė, kuri leidžia apskaičiuoti koreliacijos koeficientą.

4. lentelė. Panevėžio miesto savivaldybės socialinių pašalpų gavėjų ir ilgalaikių bedarbių vidutinės reikšmės paskaičiavimas 2008 – 2011 m.

Metai	Socialinės pašalpos gavėjai <i>x</i>	Registruoti ilgalaikiai bedarbiai <i>y</i>
2008	2.419	117
2009	7.273	869
2010	14.967	5.012
2011	16256	5.123
Viso	40.915	11.120
Vidutinė reikšmė	8.183	2.224

Šaltinis: sudaryta pagal statistikos departamento ir SPIS vitrinės duomenimis.

$$r_{xy} = \frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 (y - \bar{y})^2}} = 0,98$$

$\bar{x}$ ir $\bar{y}$ – imties vidurkiai, kurie apskaičiuojami socialinių pašalpų gavėjų x ir registruotų ilgalaikių bedarbių y reikšmėms ir r_{xy} – koreliacijos koeficientas, rodantis ryšio glaudumą tarp socialinės pašalpos gavėjų ir registruotų ilgalaikių bedarbių. Koreliacijos koeficientas gali svyruoti nuo -1 iki +1. Jei koreliacijos koeficientas arčiau -1 vertinama, kad nėra tiesioginio ryšio tarp nagrinėjamų

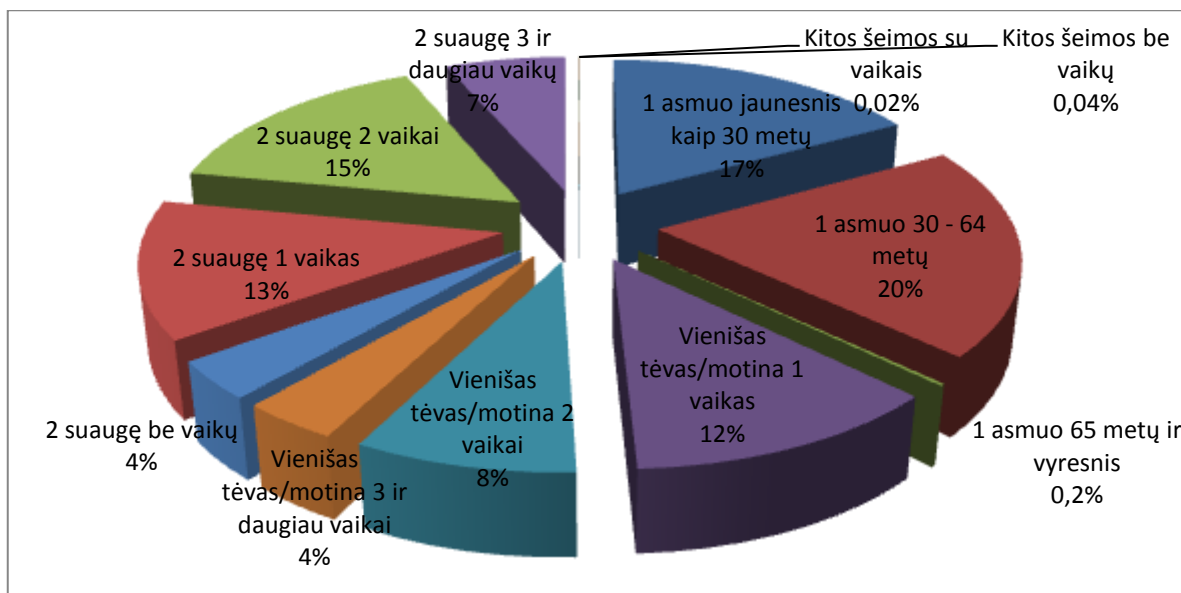
reiškinių, kuo arčiau 1 tuo ryšys stipresnis, kai koreliacijos koeficientas lygus 1, vadinasi, yra tiesioginis (funkcinis) ryšys.

Pagal atliktus apskaičiavimus matome, kad koreliacijos koeficientas yra lygus 0,98 ($r_{xy} = 0,98$) galima sakyti, kad ryšys tarp socialinės pašalpos gavėjų ir registruotų ilgalaikių bedarbių yra labai stiprus, ar net tiesioginis, todėl daroma išvada, kad daugėjant registruotų ilgalaikių bedarbių didėja ir socialinių pašalpų gavėjų.

Iki 2012 metų galiojo reikalavimas, jei šeima augina vaikus, ir vienas iš tėvų nedirba (sakykim, mama), ir nėra registruota darbo biržoje, buvo mokama socialinė pašalpa, jei bent vienas iš vaikų nelanko ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Nuo 2012 metų socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme, švietimo ministerijos iniciatyva, šis reikalavimas panaikintas, tad dabar pagal įstatymą mama gali vesti vaiką į darželį ir gauti įvairias kompensacijas, socialinę pašalpą ir laisvai gyventi niekur nedirbdamos. Autorės nuomone, jei vaikas lanko ikimokyklinio ugdymo įstaigą, tai mama turi visas galimybes eiti dirbti, užsidirbti ir negyventi iš socialinės pašalpos.

4.2.2. Panevėžio miesto savivaldybės socialinių pašalpų gavėjų kontingento pagal namų ūkius analizė

Socialinės pašalpos gavėjus suskirstykime pagal namų ūkius ir matysime, koks yra socialinės pašalpos gavėjų kontingentas pagal namų ūkius. 20 paveiksle pavaizduota socialinių pašalpų gavėjai pagal namų ūkius. SPIS vitrinoje socialinės paramos gavėjai yra sugrupuoti pagal šeimos tipus. SPIS vitrinos duomenys yra patikimi, kiekviena savivaldybė tiesiogiai perduoda visus duomenis, kiekvieną mėnesį. Pagrindiniai Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus klientai yra vieni gyvenantys asmenys, du suaugę su dviem vaikais, vieniši tėvas / motina su vaikais. Mažiausiai, socialinės paramos skyriaus duris varsto, pensinio amžiaus asmenys bei tokios šeimos, kur yra trys ir daugiau suaugusių su vaikais ir be vaikų (įvardinamos kaip kitos šeimos).

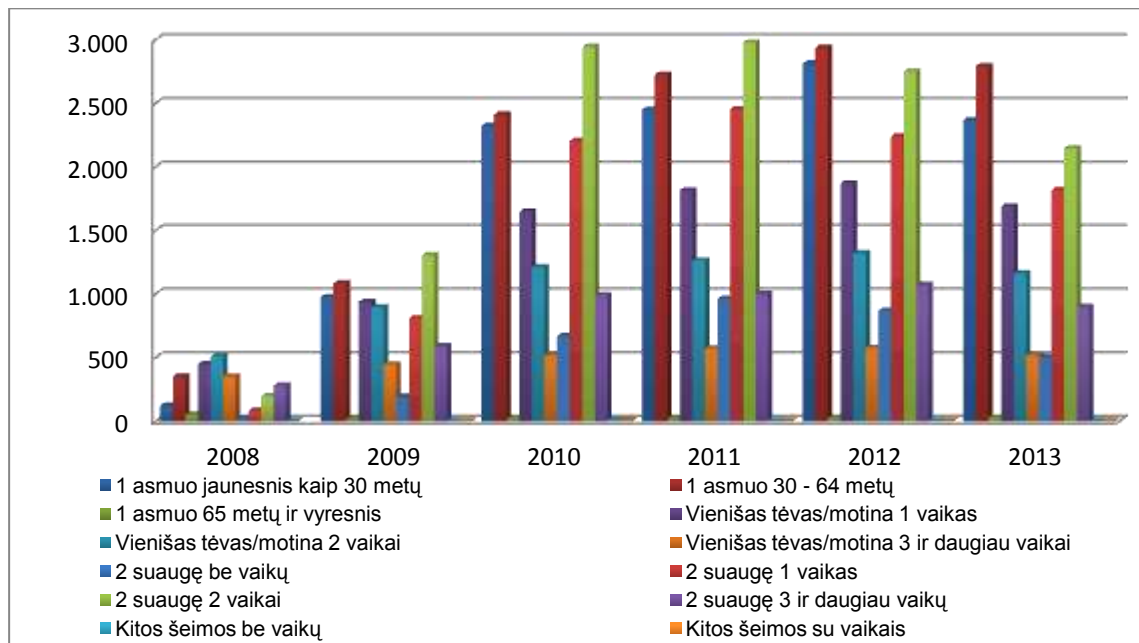

20. pav. Panevėžio miesto socialinių pašalpų gavėjų pasiskirstymas pagal namų ūkius 2013 metais (procentais)

Šaltinis: sudaryta pagal SPIS vitrinės duomenis

Didžiausia socialinės pašalpos gavėjų dalis pagal namų ūkius yra darbingo amžiaus vieni gyvenantys asmenys nuo 30 iki 64 metų, kurie sudaro net 20 procentų visų socialinės pašalpos gavėjų, ir 17 procentų vieniši iki 30 metų asmenys. Taip pat reikėtų paminėti, kad darbo biržoje apie 50 procentų registruotų bedarbių sudaro asmenys nuo 25 iki 50 metų. Sunkiai verčiasi dalis pagal namų ūkius du suaugę su dviem vaikais tai sudaro 15 procentų nuo visų socialinės pašalpos gavėjų. Interviu metu specialistai pamini, kad dažniausi klientai - vieniši tėvai su vaikais, kurie sudaro 24 procentus visų socialinės pašalpos gavėjų. Mažiausiai socialinės pašalpos gavėjų pagal namų ūkius yra trys ir daugiau suaugusių (0,06 procentų) ir pensinio (65 ir vyresni) amžiaus asmenys, (tik 0,2 procentų nuo visų socialinės pašalpos gavėjų). Taigi daugiausiai yra darbingo amžiaus vieni gyvenantys asmenys. Interviu metu Panevėžio socialinės paramos skyriaus vedėjas bei pavaduotoja teigė, kad nemažai socialinės pašalpos gavėjų yra asmenys, kuriems trūksta iki 30 metų darbo stažo vos kelių metų ir kurie galėtų pretenduoti į išankstinę pensiją. Tai asmenys, daugiausiai dirbę vieną ir tą patį darbą (pavyzdžiui AB „Ekranas“ surinkinėjo ekranus ar panašiai) ir kito nemoka, o gal ir dėl amžiaus negali susirasti kito darbo. Tokie asmenys tampa socialinės paramos skyriaus klientais, kurie gyvena iš socialinių pašalpų. Nemaža dalis socialinės pašalpos gavėjų yra jauni vieniši asmenys ir šeimos, kuriose yra du suaugę ir du vaikai. Pastarieji įpratę gyventi iš socialinės pašalpos ir neturi noro, paskatų ieškoti darbo ir gyventi oriau arba gal dirba (užsiima individualia veikla ir panašiai) deklaruoja, kad gauna mažas pajamas, kurie nėra suinteresuoti rodyti, gaunamas realias pajamas, tokiu būdu gauna papildomas pajamas iš valstybės (socialinę paramą).

Nuodugniau reikėtų išsiaiškinti, kaip keitėsi socialinių pašalpų gavėjų kontingentas pagal šeimos tipą per visą nagrinėjamą laikotarpį (2008 – 2012 metus), išsiaiškinti, kas gyvena skurdžiausiai ir dažniausiai kreipiasi socialinės pašalpos. Taip pat analizei paimti ir 2013 metų duomenys, kadangi 2012 – 2013 metais piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme buvo nemažai pakeitimų.

21. pav. Panevėžio miesto socialinių pašalpų gavėjų pasiskirstymas pagal namų ūkius per nagrinėjamą laikotarpį (2008 - 2013 metais).

Šaltinis: sudaryta pagal SPIS vitrinės duomenis

Žinant šalies ekonominę padėtį, galima sakyti, kad socialinių pašalpų gavėjų skaičiaus augimą veikė šalies ekonominis nuosmukis, kuriam prasidėjus jau 2009 metais šoktelėjo socialinės pašalpos prašytojų, o dar smarkiau įsisiūbavus krizei 2010 metais daugiau nei dvigubai padaugėjo socialinės paramos gavėjų. Krizės pasekmės jaučiamos ir 2011, 2012 metais, nors teigiama, kad ekonominė padėtis atsigauna, tačiau socialinės pašalpos prašytojų mažėjimas pastebimas tik 2013 metais, sugriežtinus socialinės paramos įstatymus. Socialinių pašalpų gavėjų tarpe daugiausiai yra vieniši asmenys. Plačiau panagrinėsime kiekvieną šeimos tipą, kuris daugiausiai kreipiasi socialines pašalpos ir kuriems namų ūkiams daugiausiai buvo skirta socialinės pašalpos lėšų, palyginsime kaip keitėsi kiekvienais metais socialinės pašalpos gavėjai ir skirtos išmokos pagal šeimos tipą (1;2 priedai).

2008 metais daugiausiai socialinių pašalpų, gavo vieniši tėvai su vaikais, vieniši tėvai su 2 vaikais ir sudarė 21,08 procentų (510 asmenų) visų socialinės pašalpos gavėjų, o daugiausiai lėšų buvo skirta (21,39 procentai) 391858,86 Lt. vienišiams tėvams su 3 ir daugiau vaikų. 14,47 procentai visų socialinės paramos gavėjų buvo- vieni gyvenantys darbingo amžiaus asmenys 30 – 64 metų ir jiems

buvo skirta 20,40 procentų išlaidų (373855,98 Lt.). Tais pačiais metais mažiausiai pašalpų gavo kitos šeimos be vaikų (0,12 procentų) ir 2 suaugę be vaikų (0,83 procentai nuo visų socialinės pašalpos gavėjų), atitinkamai ir lėšų šiems šeimų tipams buvo skirta mažiausiai. Nuo 2009 metų, padidėjus valstybės remiamoms pajamoms nuo 285 iki 350 litų, atitinkamai didėjo išlaidos: 2,44 mln. litų buvo skirta vieniems gyvenantiems asmenims, iš kurių daugiausiai 2,4 mln. litų skirta darbingo amžiaus iki 64 metų Panevėžio miesto gyventojams ir tai sudarė 36,41 procentus visų 2009 metais skirtų pajamų; 2,48 mln. litų buvo skirta pašalpoms vienišioms tėvams auginantiems vaikus, tai sudarė 37,09 procentus visų 2009 metais skirtų pašalpų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad 2009 metais lyginant su praėjusiais metais beveik 10 kartų padaugėjo pašalpų gavėjų šeimų, kuriose yra 2 suaugę su 1 vaiku ir 2 suaugę be vaikų, taip pat 1106 gavėjais padidėjo šeimų, kurios susideda iš 2 suaugusių ir 2 vaikų, (jos socialinės pašalpos gavėjų tarpe sudarė 17,93 procentus). 1590 pašalpų gavėjais daugiau nei 2008 metais vienišų jaunesnių kaip 30 metų ir nuo 30 iki 64 metų asmenų. Toks staigus šuolis socialinės pašalpos gavėjų priklausė nuo ekonominės padėties, tuo laiku pradėjo jaustis prasidedančios krizes pasekmės, kurios tęsėsi dar kelis metus. Labai daug asmenų neteko darbų, „karpomi“ atlyginimai, įmonės arba užsidarinėjo ar mažino darbuotojų skaičių. Situacija nesikeitė nei 2010, 2011, 2012 metais daugėjo socialinės pašalpos prašytojų. Situacija nesikeitė 2010 ir 2011 metais daugiausiai nepriteklių jautė vieni jaunesni kaip 30 metų ir nuo 30 iki 64 metų asmenys, jie sudarė 32 procentų pašalpos gavėjų, ir jiems skirta apie 10 mln.lt., 2012 metais jie sudarė 35 procentus pašalpos gavėjų, kuriems skirta 11,5 mln.lt. ir 2013 metais 37 procentai pašalpos gavėjų, kuriems skirta 10,15 mln.lt. Šeimos, kuriose yra 2 suaugę su vienu vaiku ir su 2 vaikais - daugiausiai lėšų socialiniai pašalpai buvo skirta beveiks 24,95 milijonai litų 2011 metais, tai 13,63 kartais daugiau nei 2008 metais (1,83 mln.lt.), pašalpų padaugėjo 23,14 milijonais litų. 2012 metais išlaidos socialinei pašalpai sumažėjo 2,18 milijonais litų (22,77 mln.lt.), tačiau socialinių pašalpų prašytojų vis dar daugėjo, tai įtakojo pasikeitęs socialinių pašalpų išmokų skaičiavimas: pirmam asmeniui mokama 100 procentų nuo valstybės remiamų pajamų dydžio, antram 80 procentų, trečiam ir paskesniai 70 procentų ir didėjančiam socialinių pašalpų gavėjų skaičiui turėjo įtakos, ir panaikintas 6 mėnesių privalomos registracijos darbo biržoje laikotarpis. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad 2011 (10,9 mln.lt.) 2012 (11,5 mln.lt.), ir 2013 metais (10,15 mln.lt.) daugiausiai lėšų skirta vieniems jaunesniems kaip 30 metų ir nuo 30 iki 64 metų asmenims. Pastebima, kad 2013 metais sugriežtinus socialinės paramos skyrimą nepasiturintiems gyventojams, pradėjus griežčiau tikrinti pajamas bei turtą, pradėjus daugiau bendradarbiauti su kitomis valstybinėmis institucijomis socialinių pašalpų išmokos sumažėjo 15,34 procentų ir gavėjų taip pat sumažėjo 15,39 procentų lyginant su 2012 metais. Taip pat pasikeitimai ir kitose šeimų tipuose: 81 procentais sumažėjo socialinių pašalpų gavėjų - kitos šeimos be vaikų; 35 procentais du suaugę be vaikų; 21 procentais 2 suaugę su 2 vaikais. Tad tikrai galima teigti, kad nuo 2013 metų įstatymų pataisos veikia pakankamai efektyviai.

Norint nustatyti priklausomybę tarp socialinės pašalpos ir skirtingų namų ūkių, apskaičiuojamas koreliacijos koeficientas kaip ir anksčiau buvo apskaičiuotas ryšys tarp socialinės pašalpos gavėjų ir ilgalaikių bedarbių, kuris parodo priklausomybę tarp reiškinių, nustatant tarp jų funkcinę ryšį. Pagal 3 priede pateiktą lentelę socialinių pašalpų bei šeimų tipų paskaičiuotos vidutinės reikšmės, kurios leidžia apskaičiuoti koreliacijos koeficientą ir nustatyti, kurie šeimų tipai labiausiai priklauso nuo socialinių pašalpų. Iš atliktų paskaičiavimų matyti, kad tarp socialinės pašalpos ir namų ūkio susidedančio iš vieno gyvenančio 30 - 64 metų asmens yra stipriausias ryšys, koreliacijos koeficientas yra lygus 0,97 ($r_{xy_1} = 0,97$), galima teigti, kad ryšys yra labai stiprus ar net tiesioginis. Galima daryti išvada, kad daugiausia besikreipiančių socialinės pašalpos yra vieni gyvenantys 30 - 64 metų asmenys. Taip pat matyti labai stiprus ryšys tarp socialinės pašalpos ir namų ūkio susidedančio iš 2 suaugusių ir 1 vaiko $r_{xy_4} = 0,93$; vienišas tėvas / motina auginantis 1 vaiką $r_{xy_8} = 0,91$; stiprus ryšys tarp socialinės pašalpos ir jaunesnių kaip 30 metų vienišų asmenų $r_{xy_3} = 0,90$; šeimų iš 2 suaugusių 2 vaikų; $r_{xy_5} = 0,90$; 2 suaugusių 3 daugiau vaikų $r_{xy_6} = 0,90$. Pastebėtina, kad nėra tiesioginio ryšio pensinio amžiaus asmenimis su socialinėmis pašalpomis koreliacijos koeficientas yra - 0,67.

Išvada: sunkiausiai išgyventi vieniems asmenims, vienišioms tėvams su vaikais ir šeimoms su vaikais. Atkreiptinas dėmesys, kad tai yra darbingo mažiaus nedirbantys, o gal kai kurie dirbantys, tačiau deklaruojantys, kad neturi pakankamai pajamų pragyventi. Autorės nuomone, vienišam išgyventi iš socialinės pašalpos, kuri yra šiuo metu 350 litų, neįmanoma, nors ir gauna papildomas kompensacijas, todėl įtariama, kad gauna kažkokių papildomų pajamų, ar tik deklaruoja, kad yra vienišas. Jei palyginsim su šeima, imkime tradicinę šeimą, kurioje yra 2 suaugę ir 2 vaikai, pagal įstatymą, jei nei vienas iš tėvų nedirba, socialinės pašalpos jie gauna 1120 litų, plus papildomi kompensacijas už šildymą, už karštą bei šaltą vandenį, išmokas vaikams, mokykloje nemokamą maitinimą, pajamas mokinio krepšeliui įsigyti, kompensacijas už darželį, nemokamas pasų bei asmens tapatybės kortelių darymas, maisto paketai ir kiti, todėl tai šeimai iš 1120 litų socialinės pašalpos išgyventi yra įmanoma, tačiau vienišioms iš 350 litų, vargu ar įmanoma.

Išnagrinėjus socialinių pašalpų lėšų panaudojimą pagal kontingentą, galima padaryti išvadas, kad pagrindinis veiksnys įtakojantis socialines pašalpas yra šalies ekonominė padėtis, toliau jau iš to išplaukiantys padariniai: nedarbas, mažos gaunamos pajamos, atlyginimų mažinimas, dalis atlyginimo „vokeliuose“ ir panašiai. Sekantis svarbus veiksnys – įstatymų tobulinimas (naujos pataisos)

Autorės nuomone, būtina tikrinti tuos, kurie deklaruoja, kad yra vieniši asmenys ir neturi pajamų. Gali būti, kad turi verslo liudijimą, tačiau deklaruoja, kad pajamų negauna ar gauna labai mažai, gali būti turi sugyventinį. Autorės nuomone, tikrinimai padeda sumažinti gretas socialinės pašalpos gavėjų, kurie yra apsimetėliai deklaruojantys, kad gyvena vargingai.

4.3. Socialinių pašalpų Panevėžio savivaldybėje efektyvumo analizė

Lietuvoje vis daugiau žmonių, kuriems skiriama piniginė socialinė parama ir vis dažniau išgirstama nuomonių, kad ji skiriama ne tiems, kam jos iš tiesų reikia, o asmenims manipuliuojantiems sistema.

Siekiant išsiaiškinti situaciją Panevėžio mieste, autoriaus nuomone, reikia įvertinti savivaldybės socialinės paramos skyriaus darbo efektyvumą ir atlikti ekspertinį vertinimą, - sužinoti nuomonę ten dirbančių socialinės paramos specialistų, socialinio darbo specialistų, kurių darbas tiesiogiai susijęs su socialinėmis paramomis.

4.3.1. Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus darbo efektyvumo įvertinimas

Siekiant išsiaiškinti Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus paskirstomas socialinės pašalpos efektyvumą, pasirinkta remtis ekspertų nuomone. Tuo tikslu Panevėžio miesto savivaldybės socialiniam paramos skyriui rašytas prašymas, leisti atlikti ekspertinio vertinimo tyrimą, gavus leidimą, buvo atliktas ekspertų vertinimas, kuris pateiktas 4.3.2. skyrelyje.

Panevėžio miesto savivaldybės socialiniame skyriuje dirba: 31 socialinių išmokų specialistai (3 iš jų yra kartu ir tikrinimo specialistai); 2 socialinių paslaugų specialistai; 1 paramos teikimo specialistė; 1 socialinis darbuotojas gyvenimo sąlygų įvertinimui; 1 specialistas – konsultantas; 2 vyriausi specialistai bei 2 vedėjo pavaduotojai. Autorės nuomone trūksta socialinių išmokų tikrinimo specialistų, jų yra tik trys, jie dirba ir su klientais ir atlieka tikrinimus. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad yra tik vienas socialinis darbuotojas gyvenimo sąlygų įvertinimui. Taigi, šie specialistai dėl didelio darbo krūvio negali patikrinti daugumos socialinės pašalpos gavėjų, negali laiku išsiaiškinti piktnaudžiavimus. Tokiems autorės pastebėjimams pritarė ir ekspertai interviu metu. Autorės nuomone, norint užtikrinti kokybišką efektyvų darbą bei laiku nustatyti apgaulės, būtina didinti tikrinimo bei gyvenimo sąlygų įvertinimo specialistų gretas.

Atliekant tyrimus autorė stebėjo, kaip vyksta darbas Panevėžio miesto savivaldybės socialiniame skyriuje. Pastebėtas teigiamas pokytis socialiniame skyriuje, - nuo 2009 metų rugsėjo 7 dienos pradėta vykdyti išankstinė gyventojų registracija dėl socialinės paramos. Išankstinė registracija netaikoma gyventojams, kurie kreipiasi dėl išmokų gimus kūdikiui ir laidojimo pašalpos. Dėl išankstinės registracijos - nebėra eilių socialinės paramos skyriuje, darbas vyksta sklandžiau ir greičiau. Nuo 2011 metų lapkričio mėnesio vykdoma išankstinė registracija ir elektroniniu būdu.

Pastebėta gyventojų reiškiančių nepasitenkinimą, mat, kreipdamiesi socialinės paramos neturėjo visų reikiamų dokumentų. Socialinės paramos išmokų specialistai stengėsi nuraminti ir padėti tokiam

asmeniui, jei trūksta tik kokio prašymo, padeda juos parašyti. Pastebėta, jog informacinėje lentoje nėra suprantamos kiekvienam gyventojui informacijos apie galimas socialines paramas (yra tik informacija iš įstatymų, tačiau reikia nepamiršti, kad ne visi supranta įstatyminę kalbą), apie reikalingus dokumentus. Informacijos skyriuje gyventojai gauna tik žodinę informaciją apie reikalingus dokumentus. Taigi kartais gyventojams nesuteikiama pagalba greitai, o juk asmenims, kurie kreipiasi pagalbos į socialinės paramos skyrių, dažnai pagalba reikalinga greitai, ir jei trūksta dokumentų, jie turi iš naujo registruotis ir vėl laukti paskirtos datos.

Pasitaiko atvejų, kai dėl nežinojimo, informacijos stokos pašalpos gavėjui sustabdomas pašalpos mokėjimas (nežinojo, kad pardavus automobilį reikia pranešti socialinės paramos skyriaus specialistams ir panašiai). Autorės nuomone, reikėtų kiekvienam socialinės paramos klientui įteikti informacinius lapelius ar atmintines su nurodymais - kokių dokumentų reikia, kokiais atvejais privalo informuoti socialinės paramos skyriaus specialistus, kokios sankcijos taikomos.

Atkreiptinas dėmesys ir į socialinio paramos skyriaus informacinės sistemos trūkumus, paprašius duomenų apie ilgalaikius socialinės pašalpos gavėjus (vedėjo įsakyme buvo nurodyta, suteikti autorei visą reikiamą informaciją), socialinės paramos skyriaus specialistai negalėjo suteikti, kadangi nėra socialinės pašalpos gavėjai grupuojami pagal išbuvimo laiką. Taigi, įsigaliojus įstatymo pakeitimams, po metų socialinės pašalpos mažinamos ilgalaikiams pašalpų gavėjams, gali susidurti su problema - laiku nepastebėti, jog socialinės pašalpos gavėjas gauna ją jau virš metų ir socialinės pašalpos išmokos mažinimas, gali atsitikti, kad vėluos. Autorės nuomone, reikėtų tobulinti pačią informacinę sistemą, kuri turėtų sisteminti gavėjus savaime ir suėjus tam tikram terminui, juos parodyti.

4.3.2. Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistų apklausa

Gavus socialinės paramos skyriaus vedėjo leidimą, atliktas Panevėžio miesto socialinio skyriaus specialistų nuomonės vertinimas, kuris susidėjo iš dviejų dalių. Pirmasis - pusiau struktūriškai apibrėžtas interviu su socialinio skyriaus septyniais specialistais (ekspertais), kurių darbo patirtis daugiau nei dešimt metų. Tad galima tvirtinti, kad šių ekspertų nuomonė yra labai vertinga, jie žino visus 10 metų senumo įstatymų pakeitimus, iš savo patirties gali tiksliau ir konkrečiau nurodyti tam tikrus darbo trūkumus, išsakyti savo nuomonę, teikti vertingus pasiūlymus. Norint sužinoti daugiau nuomonių apie socialinės pašalpos gavėjus, apie įstatymų pakeitimus buvo atlikta anoniminė anketinė apklausa.

Ekspertai dalyvavę interviu: Panevėžio miesto savivaldybės socialinio skyriaus vedėjas, vedėjo pavaduotoja, vyriausia specialistė, 3 socialinių išmokų ir tikrinimo specialistės bei socialinių išmokų specialistė. Visi ekspertai turi socialinį aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Ekspertams buvo pateikta 15 klausimų, kurie padėjo išsiaiškinti, kas dažniausiai kreipiasi socialinės pašalpos, kas įtakoja

socialines pašalpas ir kiti klausimai susiję su socialinėmis pašalpomis ir jų gavėjais. Visi interviu pateikti 4 priede.

Analizuojant interviu klausimus nustatyta, kad visų socialinės paramos skyriaus specialistų atsakymai panašūs. Kiekvienas klausimas apibendrintas ir numeruojamas nuo 1 iki 15.

1. Įvardindami dažniausiai socialinės pašalpos besikreipiančias grupes, visi ekspertai minėjo vienišus bedarbius, vienišus auginančius vaikus, tiksliau, vienišas motinas, ir daugiavaikes šeimas. Taip pat paminėtas jaunimas, po mokslų baigimo, tačiau nurodė, kad jie nėra ilgalaikiai pašalpų gavėjai, jie dažniausiai randa darbą arba emigruoja.

2. Priežastys dėl kurių kreipiamasi socialinės pašalpos: mažos pajamos arba iš vis jų nėra, darbo netekimas. Dar paminėti ir asmenys, kurie neturi darbo stažo ir turi neįgalumą, tokiu atveju neįgalumo išmokos mažos ir tenka primokėti skirtumą iki valstybės remiamų pajamų dydžio. Taip pat paminėti ir tokie asmenys, kurie apgaule stengiasi pasinaudoti valstybės teikiama parama, nes gaunant socialinę pašalpą, įgyjama teisė į įvairias lengvatas.

3. Dažnai girdima, kad socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti. Šiuo klausimu ekspertų nuomonės skirtingos: du iš interviu dalyvavę ekspertai teigia, kad tikrai nėra taip ir ypatingai šnekant apie vienišus asmenis, teigia, kad neįmanoma išgyventi iš 350 litų (tokia yra socialinės pašalpos išmoka vienam asmeniui). Kiti linkę tokiam teiginiui pritarti, tik aišku, jis taikomas ne visiems socialinės pašalpos gavėjams, pabrėžiama svarbu pačių žmonių požiūris į darbą. Dažnai šeimos su vaikais įskaičiuoja naudą, kurią papildomai gauna per lengvatas, tad kartais skaičiuodamas asmuo verčiau renkasi socialinę pašalpą nei eiti dirbti. Socialinės pašalpos išmokamos 315 litų vienam asmeniui, tad šeima kur du suaugę ir du vaikai, kai iš suaugusių nei vienas nedirba, vien tik iš socialinės pašalpos gaudavo 1260 litų (pagal naujus įstatymo pakeitimus - 1120 litų) per mėnesį, plius dar visokias kitokias papildomas išmokas bei lengvatas. Čia jau blogai, jei iš įvairių išmokų susidaro daugiau lėšų, negu dirbant už minimalų atlyginimą. Todėl ir buvo numatyti įstatymo pakeitimai.

4. Norėta sužinoti, ar pasitaiko piktnaudžiaujančių socialine pašalpa, ar pasinaudojama socialine pašalpa, kai ji net nepriklauso. Visi ekspertai teigė, kad tokių atvejų pasitaiko. Tokių atvejų yra įvairaus tipo: vieni asmenys neparodo realios padėties gyvena vienas ar ne, kiti nuslepia gaunamas priteistas pajamas iš tėvų vaikų išlaikymui ir deklaruoja, kad negauna pajamų. Taip pat nurodyta, kad nemažos permokos susidarė asmenims, kurie dirba į užsienyje: jie sugeba atskristi, ateiti į darbo biržą, atsižymėti ir vėl išskristi, ir jiems taip daryti yra patogiu. Nurodoma neatsakingas socialinės pašalpos gavėjų požiūris: „tarsi ne iš blogos valios“ jie neinformuoja socialinės paramos specialistų, pasikeitus pajamoms ar pardavus tam tikrą turtą.

5. Aiškinantis piktnaudžiavimus, vykdoma kontrolė. Ekspertų teigimu, gavus, bet kokią informaciją apie galimus piktnaudžiavimus iš įvairių institucijų, iš kaimynų yra tikrinama. Socialinės pašalpos tikrinimo specialistai vyksta pas socialinės pašalpos gavėją tiek į namus, tiek ir į darbą.

Tikrinama, kiek laiko dirba, surašomas buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas, apklausiami kaimynai, namo bendrijos pirmininkas. Didelis rūpestis yra socialinės rizikos šeimos, kurios gauna 50 procentų socialinės pašalpos nepinigine forma. Vedėjo pavaduotoja apgailestavo, kad vienintelė „Maxima“ atsiliepė į organizuotą konkursą aptarnauti pagal vardines korteles socialinės rizikos šeimas. Šias šeimas prižiūri ir kontroliuoja socialiniai darbuotojai.

6. Dažnai tenka vyksti patikrinti socialinės pašalpos gavėjo gyvenimo sąlygų. Dažnai tikrinami tie, kurie nurodo, kad turi nekilnojamo turto. Tikrinami ir asmenys gyvenantys ne Panevėžio mieste, tada parašoma tų rajonų ar miestų socialinės paramos skyrių, socialinės paramos centrų ar seniūnų, kad jie aplankytų ir patikrintų, kodėl jie gyvena kitame rajone, kuo jie verčiasi, kokias turi pajamas ir kaip jie gyvena.

7. Ar tinkamai ir būtiniausioms reikmėms panaudojamos socialinės pašalpos? Ekspertai teigia, kad pasitaikė ne vienas atvejis, kai socialinė pašalpa buvo panaudota ne būtiniausioms reikmėms. Keli ekspertai paminėjo, kad gavus ataskaitas iš prekybos centro „Maxima“ sužinota, kad kai kurių rizikos šeimų socialinės pašalpos lėšų kortelėse didelės sumos buvo išleistos saldumynams, tortams, pyragaičiams, saldiniams, šokoladams ir panašiai. Gauta žinių, jog yra atvejų kai už korteles paimami daiktai ir paskui parduodami. Skaudžiausia, kad čia nukenčia vaikai. Ekspertai paminė ir šeimas, kuriose visos gautos pajamos leidžiamos tik vaikų gerovei. Tokioms šeimoms, ekspertų nuomone, reikėtų daugiau padėti.

8. Pastaruoju metu pasitaiko kad, nutraukiamas socialinių pašalpų mokėjimas, mat, nuo 2013 metų birželio 1 dienos įsigaliojo nauji pakeitimai socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme, ir savivaldybės turi teisę neskirti, nutraukti ar sustabdyti mokėjimus, gavus įvairius duomenis ar informacijos iš kitų institucijų (pvz. nutraukiama socialinės pašalpos mokėjimas, nes nutraukta asmens registracija darbo biržoje; paaiškėjus apie nelegalų darbą ir panašiai). Tai atvejai, kai socialinės pašalpos gavėjai parduoda, perka turtą: lėšų, turimų santaupų nenurodo, o perka - parduoda mašinas, butus, sodus ar kokį kitą turtą. Čia ekspertai išvelgia mokesčių inspekcijos įstatymų spragų. Siūloma, visuotinis privalomas turto ir pajamų deklaravimas, taip mažėtų neva „močiutės“ padovanoti pinigai.

9. Beveik visi ekspertai pritarė, kad panaikinti privalomą 6 mėnesių registraciją darbo biržoje tikrai nereikėjo. Pagal įstatymo pakeitimus nuo 2012 metų sausio 1 dienos asmenims pakanka tik užsiregistruoti darbo biržoje ir jie iš karto gali kreiptis dėl socialinės pašalpos. Labai išaugo socialinės pašalpos gavėjų skaičius, kai tos sąlygos pasidarė liberalesnės. Visų pirma, reikia pasižiūrėti, ką iki registracijos į darbo biržą asmuo veikė. Jeigu asmuo dirbo ar augino vaiką iki 3 metų ir kreipėsi į darbo biržą tada taip, viskas gerai: žmogui pasikeitė situacija, jam reikia padėti. Tačiau neteisinga, kai nežinia iš kur atsirado, atėjo į darbo biržą nebuves ir nedirbęs ilgą laiką Lietuvoje, ir tokiam asmeniui iš karto mokama socialinė pašalpa. Sekantis apsilankymas į darbo biržą dažniausiai būna po 3 mėnesių, dažnas ten nebenuėina, to nežinodami pašalpą mokėdavome toliau. Dabar socialinės paramos

skyrius jau gauna informaciją iš darbo biržos greičiau ir galima laiku sustabdyti mokėjimus. Įstatymo pakeitime trūksta lankstumo, teigė ekspertai. Tačiau vienas ekspertas, priešingai nei kiti, pritarė tokioms permainoms, jo nuomonė asmenims, kurie kreipiasi į socialinės paramos skyrių, reikalinga pagalba čia ir dabar, o ne po pusės metų.

10. Lietuvoje tik dvi savivaldybės Panevėžio miesto ir Kretingos rajono už socialinę pašalpą neskiria visuomenei naudingos veiklos. Tad paklausti, ar būtina taikyti visuomenei naudingą veiklą, ekspertai vertino labai prieštaringai. Vieni teigia, kad tikrai reikalinga, taip atkristų piktnaudžiaujantys socialine pašalpa, miestas gražesnis būtų: „Jeigu turėtume visuomenei naudingus darbus ir siūlytume dirbti, pas mus socialinės pašalpos gavėjų skaičius tikrai sumažėtų. Matome, kokie ateina, kaip apsirengia, su kokiomis mašinomis atvažiuoja. Pasiūlius jiems išravėti mūsų miesto darželius, padėti nupjauti šakas, pagrėbti, padėti sutvarkyti, pagražinti mūsų miesto aplinką - pusė jų neateitų. O kodėl ne, ką jie veikia?“ Kiti teigia, kad ne visuomenei naudingą veiklą reikia siūlyti, o, jų nuomone, reikia siūlyti viešuosius darbus, taip bent socialinės pašalpos gavėjas turės socialines garantijas, jam po truputį skaičiuosis darbo stažas, pabrėžta, kad nemažai dabar yra tokių socialinės paramos klientų, kuriems trūksta vos kelių metų iki 30 metų darbo stažo. Dirbdami viešuosius darbus, tokie asmenys užsidirbtų reikiama darbo stažą ir vėliau, gaunant pensiją, jiems nebereikėtų mokėti socialinių pašalpų, o jei asmuo neturės darbo stažo, jis ir toliau liks socialinės paramos gavėju. Taip pat ekspertai išvelgia seniūnų nesąžiningumą, kuriems pavesta organizuoti ir prižiūrėti visuomenei naudingą veiklą, nes dažnai būna pasirašoma už darbo laiką šiaip, nors asmuo nedirbo ar dirbo daug trumpiau nei paskirta.

11. Įdomu pastebėti, kad Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistai savo kolegų iš Panevėžio rajono savivaldybės socialinių pašalpų mokėjimo skirstymą vykdant savarankišką savivaldybės funkciją vertina skeptiškai. Jie mano, jog socialinės pašalpos skirstymas pasitelkus seniūnaičius, bendruomenės narius duos efektą tik kaime, nes miestas tai ne kaimas, kur visi visus pažįsta. Ne ta aplinka. Siūloma, skirstant pašalpas vertinti institucijų turimus duomenis (VMI, Darbo inspekcijos, Darbo biržos bei kitų). Kalbant apie visas 5 pilotines rajonų savivaldybes, paminėta, kad kalbėti apie socialinės paramos lėšų taupymą, kai asmenims reikalinga pagalba, parama, o ar pasirodo žinios spaudoje, kad iš sutaupytų lėšų pasididino atlyginimus, mokėjo premijas... tai tiesiog amoralu. „Man tai žemiau negu žema“, - sakė vienas iš ekspertų ir priminė, kad Akmenės rajono savivaldybė šiais metais gavo socialinėms pašalpoms 16 milijonų litų, tuo tarpu Panevėžio miesto savivaldybė gavo 16,9 milijonų litų socialinės pašalpos išmokoms, palyginus gyventojų skaičių, tai ar teisinga?

12. Paklausti, kaip mano ar buvo efektyvus socialinės pašalpos paskirstymas iki 2012 metų, visi ekspertai teigė - neefektyvus. Dauguma nurodo, jog patys įstatymai neefektyvūs, todėl, kokie įstatymai, taip ir dirbama. Taip pat išvardinta, kodėl neefektyvus: socialinės pašalpos buvo didelės, o

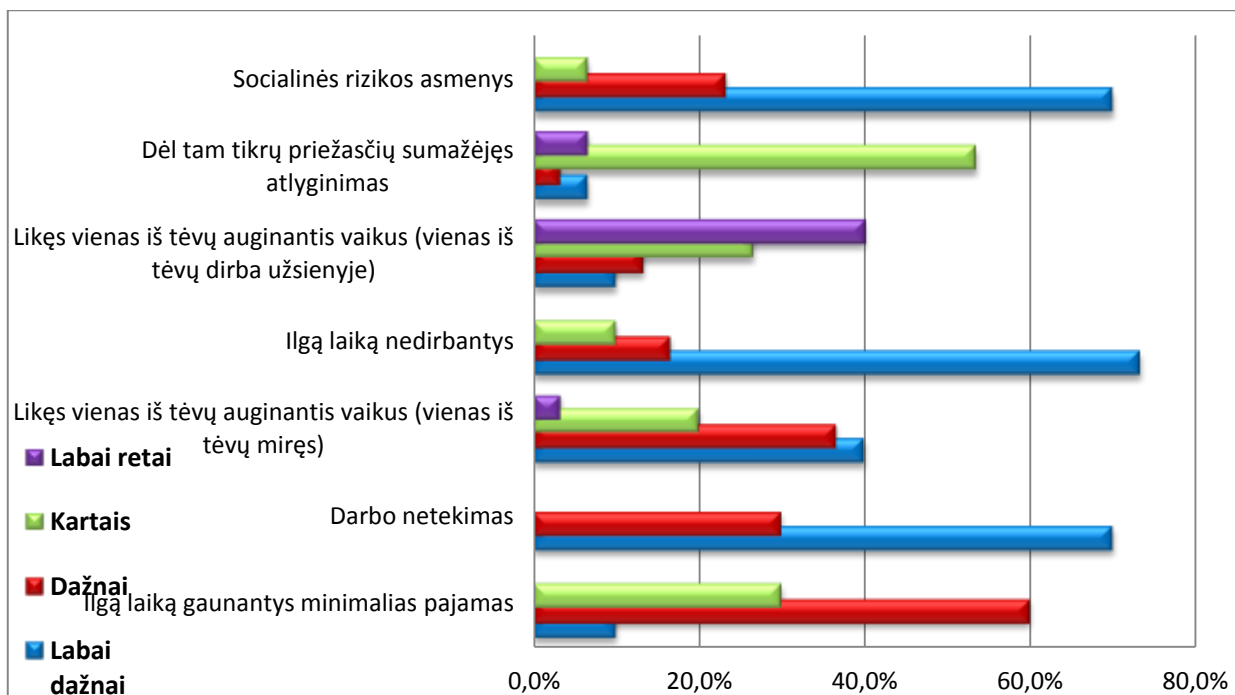
minimalus atlyginimas buvo mažas; nebuvo jokių nuobaudų, jokių sankcijų. Šiuo metu patobulinti įstatymai, todėl kur kas efektyvesnis socialinės pašalpos paskirstymas.

13. Kalbant, apie numatomus teigiamus pokyčius, įsigaliojus naujiems įstatymo pakeitimams, ekspertai nurodo tikslesnį gavėjų atrinkimą, atfiltravimą, tikslesnį paramos gavėjų grupių nustatymą, tikslesnį socialinių pašalpų skyrimą. Įžiūrimi ir neigiami pokyčiai, nes palikta galimybė kiekvienai savivaldybei tarybos sprendimu įteisinti papildomas socialinės pašalpos skyrimo sąlygas (o čia jau pastebėta klaidų Kaune, Vilniuje).

14. Bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis yra būtinas - vieninga ekspertų nuomonė. Bendradarbiaujant su įvairiomis institucijomis mažėja piktnaudžiavimo atvejų. Gerai bendradarbiaujama su Darbo birža, Darbo inspekcija, tačiau reikėtų tobulinti bendradarbiavimą su Mokesčių inspekcija. Mokesčių inspekcija informuojama apie socialinės pašalpos gavėją, kuris pasistatė namą ir, atrodo, tikrai tinkamas gyventi, nors pagal dokumentus jis įteisintas, kaip nebaigtos statybos, tačiau Mokesčių inspekcijai paprasčiausiai tai neįdomu, neturi laiko domėtis socialinės pašalpos gavėjais. Būtina tobulinti bendradarbiavimą su valstybinėmis institucijomis.

15. Domėtasi, ką patys specialistai mano, kas padėtų efektyviau skirstyti socialines pašalpas. Nuomonės tikrai vertingos: reiktų pakoreguoti (griežtinti) paramos įstatymą, įvesti visuotinis privalomas pajamų ir turto deklaravimas, priėmimo specialistams skirti daugiau laiko bendravimui su klientais, o tam reikia didinti socialinių darbuotojų skaičių, ku dažniau tikrinti socialinės pašalpos gavėjus namuose, darbe, ypatingai tuos, kurie turi verslo liudijimą ar užsiima kitokia veikla, atsižvelgti į konkrečias aplinkybes ir pagalba suteikti tada, kada ji būtina. Dar kartą pasiūlyta pakeisti visuomenei naudingą veiklą į viešuosius darbus pagal tokią schemą: žmogus užsiregistruoja darbo biržoje, pusę metų mokama socialinė pašalpa, per pusę metų darbo birža suranda jam kažkokius viešuosius darbus, atitinkančius jo sveikatos stovį, išsilavinimą, gal net pagal poreikius, ir darbingas asmuo iš šeimos dirba, jeigu trūksta sumos iki valstybės remiamų pajamų socialinės paramos skyrius primoka socialinėmis pašalpomis, svarbiausia, asmuo dirba legaliai, moka mokesčius ir dar užsidirba darbo stažą. Plusai: užsidirba darbo stažą, negali išvykti į užsienį dirbti nelegaliai, nes jam jau reikia čia būti ir dirbti, nebeužsiims nelegalia veikla.

Norint sužinoti daugiau nuomonių apie socialinių pašalpų gavėjus bei socialinės pašalpos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimus atlikta 30 anketinių apklausų. Visi klausimai buvo pateikti uždaro tipo, gauti rezultatai sugrupuoti, nustatytas atsakymų dažnumas ir pateikti 5 priede, taip pat anketinės apklausos rezultatai pateikti grafiškai 7 paveikslėliuose. Viso anoniminėje anketinėje apklausoje dalyvavo 30 Panevėžio miesto socialinės paramos skyriaus specialistų, kurių dauguma turi nemaža darbo patirtį, 9 iš jų dirbantys virš 10 metų, 11 - nuo 5 iki 10 metų, 9 - nuo 3 iki 5 metų ir 1 darbuotojas turintis nuo 1 iki 3 metų darbo stažą.

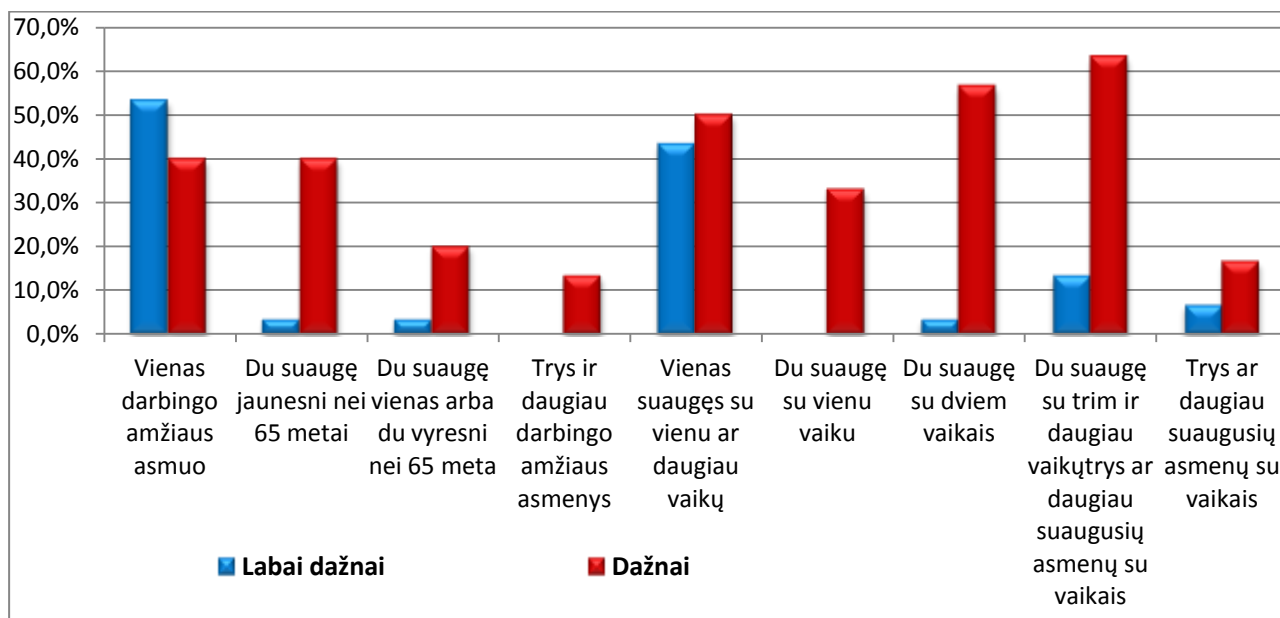

22. pav. Respondentų nuomonė apie priežastis paskatinusias asmenis kreiptis socialinės pašalpos.

Pirma išnagrinėkime priežastį, dėl ko asmenys kreipiasi socialinės pašalpos. Paanalizavus duomenis pateiktus 22 paveiksle pastebime, kad pagrindinė priežastis kreiptis socialinės pašalpos yra ilgalaikis nedarbas - 73,33 procentai, taip pat pastebėta, kad didžioji dalis apklaustų specialistų nurodė, jog labai dažnai kreipiasi socialinės rizikos asmenys, galima daryti prielaidą, kad jie ir sudaro nemažą dalį ilgalaikių bedarbių gretose.

Antra svarbi priežastis - tai darbo netekimas (labai dažnai nurodė 70 procentų respondentų, dažnai 30 procentų). Staigus darbo netekimas dažnai išmuša iš normalaus gyvenimo vėžių ir paskatina varstyti socialinės paramos skyriaus duris, prašant paramos, 1994 m. gegužės 9 d. nutarimu Nr. 360 Lietuvos Respublikos socialinės paramos koncepcijoje apibrėžiama, kad „socialinė parama negali užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, ji tik padeda žmogui išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinė parama turi būti tokia, kad asmuo (šeima) norėtų dirbti bei taupyti“. Po darbo netekimo asmenys kreipiasi socialinės pašalpos, nes neturi susitaupę pakankamai lėšų (finansininkai rekomenduoja turėti sutaupytas 4-6 mėnesių darbo užmokesčius), negali pragyventi laikotarpio, kol ieškosis darbo. Tai parodo, jog asmenys neplanuoja savo išlaidų ir pajamų t.y. netaupo. 30 procentų respondentų mano, kad socialinės pašalpos skatina taupyti, tam pritarė iš dalies 27 procentai, ir 20 procentų tam nepritarė (galima daryti prielaidą, kad tokį atsakymą pateikė mąstydami apie asmenis, kurie tampa ilgalaikiais socialinės paramos klientais).

Nagrinėjamoju laikotarpiu 2008 – 2012 metais (Lietuvoje, kaip ir ES, ekonominė krizė bei jos liekamieji padariniai) esant šeimoje trimis ir daugiau vaikų, o vienas iš tėvų (arba abu tėvai) bedarbis, pinigų stygius labai juntamas. Pasižiūrėjus į 23 paveikslą matome, kad, skirstant pagal namų ūkius, ekspertų nuomone, dažnai pašalpos kreipėsi būtent tokie asmenys, kurių namų ūkiai susideda iš dviejų suaugusių su trim ar daugiau vaikų - 63,33 procentai.

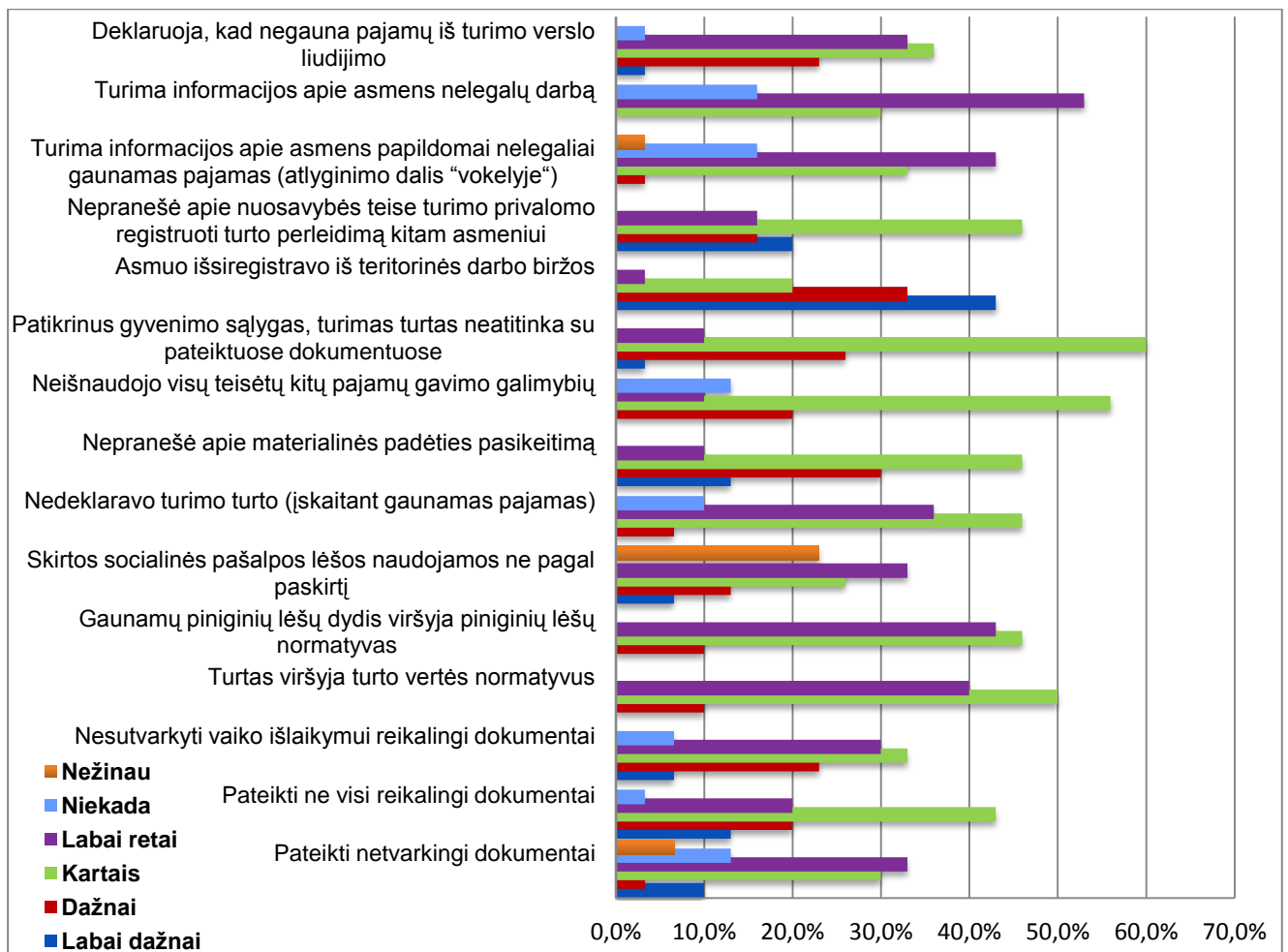

23. pav. Respondentų nuomonė apie Panevėžio miesto socialinių pašalpų gavėjų kontingentą pagal namų ūkius

Iš 23 paveikslo matome, kad dažnai socialinės paramos kreipiasi du suaugę asmenys su dviem vaikais (teigia 33 procentai apklaustų respondentų), tai viena didžiausių pašalpų gavėjų grupių ekspertų teigimu; vienas darbingo amžiaus asmuo (53,3 procentai apklaustų respondentų) ir vienas suaugęs asmuo su vienu ar daugiau vaikų (taip nurodė 50 procentų respondentų). Kadangi 63,3 procentai respondentų nurodė dažnai besikreipiančias daugiavaikes šeimas, galima daryti prielaidą, kad tokios šeimos neišnaudoja kitų teisėtų pajamų gavimo būdų (20 procentai apklaustų respondentų tai paminėjo kaip „dažnai“, nors 56,6 procentai tai nurodė kaip „kartais“) arba ne visada būna sutvarkyti vaiko išlaikymui reikalingi dokumentai („kartais“ – 33,3 procentai respondentų). Gan dažnai daugiavaikės šeimos papuola į socialinės rizikos šeimas, iš to išplaukia, kad tokios šeimos nelabai geba tvarkyti savo finansinius reikalus, o be to, gali būti šeimoje girtaujama, ir tokie tėvai būna ilgalaikiais bedarbiais ir yra nemotyvuoti ieškoti darbo. Dažniausiai tokie asmenys mano, kad juos privalo išlaikyti valstybė. Net 63,3 procentai apklaustų respondentų tam iš dalies pritaria. Tokie teiginiai rodo, kad didžioji dalis pašalpos gavėjų netinkamai suvokia šią paramą, juk tai turėtų būti tik

pagalba tam gyvenimo laikotarpiui, kol bus ieškoma pajamų šaltinio - darbo ar bent kol išsispres situacija, dėl kurios pragyvenimas tapo sudėtingas.

Liūdna, kad yra besikreipiančių asmenų, kurie pasinaudoja susiklosčiusia situacija, galbūt, net gi sukuria pašalpoms gauti atitinkančias situacijas ir sėkmingai naudojami pinigais, kurie jiems realiai nepriklausytų. Čia kalbama apie asmenis, kurių gyvenimo kokybė ir turimas turtas nesuteikia galimybės gauti socialinę pašalpą – tai nelegaliai dirbantys; dirbantys pagal verslo liudijimą ar užsiimantys panašia veikla, tačiau deklaruojantys, kad mažai gauna pajamų; gaunantys dalį atlyginimo „vokeliuose“. Tokie asmenys neretai dar gauna visokeriopą paramą iš valstybės. Tam, kad pašalpos būtų mokamos tam kam priklauso, t.y. pašalpų paskirstymas taptų efektingas reikėtų tikrinti socialinių pašalpų gavėjų gyvenimo sąlygas, turtą, bei gauti daugiau informacijos apie jų pragyvenimo šaltinius,. Jei asmuo nurodo, kad dirba tik dalį laiko, tikrinti jį darbo vietoje; bendradarbiauti su kitomis institucijomis. Bendradarbiaujant su įvairiomis valstybinėmis institucijomis įmanoma sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis išmokomis – tam pritaria net 66 procentai apklaustų respondentų.

24. pav. Respondentų nuomonė apie priežastis, dėl kurių neskiriamas, nutraukiamas socialinės pašalpos mokėjimas

Išsiaiškinus, kad asmuo neteisėtai gauna ar piktnaudžiauja valstybės skiriamomis lėšomis gyvenimo kokybei gerinti, jam nutraukiamas socialinių pašalpų mokėjimas ir pareikalaujama grąžinti neteisėtai gautas išmokas. Sankcija neskirti socialinės pašalpos nuo 6-12 mėnesių. Autorės nuomone, tiems kas šiurkščiai piktnaudžiauja, pažeisdami įstatymus, reikėtų ne tik grąžinti neteisėtas išmokas, bet taikyti tam tikrus delspinigius ar net baudas. Tokiu atveju, prieš piktnaudžiaujant bus gal apmąstoma, ar verta.

Dėl kokių priežasčių labai dažnai ir dažnai yra sustabdomas socialinių pašalpų mokėjimas? 43 procentai apklaustų respondentų - labai dažnai - nurodė asmens išsiregistravimą iš darbo biržos. Išsiregistravęs asmuo, tikėtina, susirado darbą, turi kitokias pajamas pragyvenimui ar išvyko iš Lietuvos, todėl, tokiam asmeniui nebeprisitauso pagalba iš valstybės. 43 procentai respondentų nurodo - kartais negali skirti laiku socialinės pašalpos dėl dokumentų trūkumų, reiškia, asmenys ne visada tiksliai žino, kokių dokumentų reikia. Labai retai - 53 procentai apklaustų respondentų nurodė, jog nutraukia pašalpos mokėjimą, gavę informacijos apie asmens nelegalų darbą. Interviu metu sužinota, kad sugriežtinus įstatymus ir bendradarbiaujant su valstybinėmis institucijomis, vis daugiau gaunama informacijos apie nelegalią veiklą, apie sugyventinius ir kitos informacijos, dėl kurios socialinė pašalpa nutraukiama .

Iki 2003 metų, mokant socialinę pašalpą, buvo atsižvelgiama tik į pajamas, vėliau pradėta vertinti ne tik šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamos, bet ir turimas turtas. Dažnai - gyventojai, gaunantys socialinę paramą iš valstybės, nenori prarasti papildomų pajamų, tad dažnai nenurodo apie jų materialinės padėties pasikeitimą (nurodė 46 procentai apklaustų respondentų). 60 procentų respondentų pažymėjo, jog kartais patikrinus gyvenimo sąlygas, turimas turtas neatitinka nurodyto dokumentuose, asmenys sąmoningai nenurodo esamo turto tam, kad galėtų pretenduoti į socialinę pašalpą. Šį faktą kaip - labai dažnai nurodė 3,3 procentai, kartais - 20 procentų respondentų. Tai pakankamai aiškiai parodo pačios socialinės paramos sistemos spragas. Tam kad būtų patikrinta dauguma pašalpų gavėjų, reiktų skirti papildomas pinigines lėšas samdyti daugiau tikrinimo specialistų, kurie tikrintų pašalpų gavėjų aplinką.

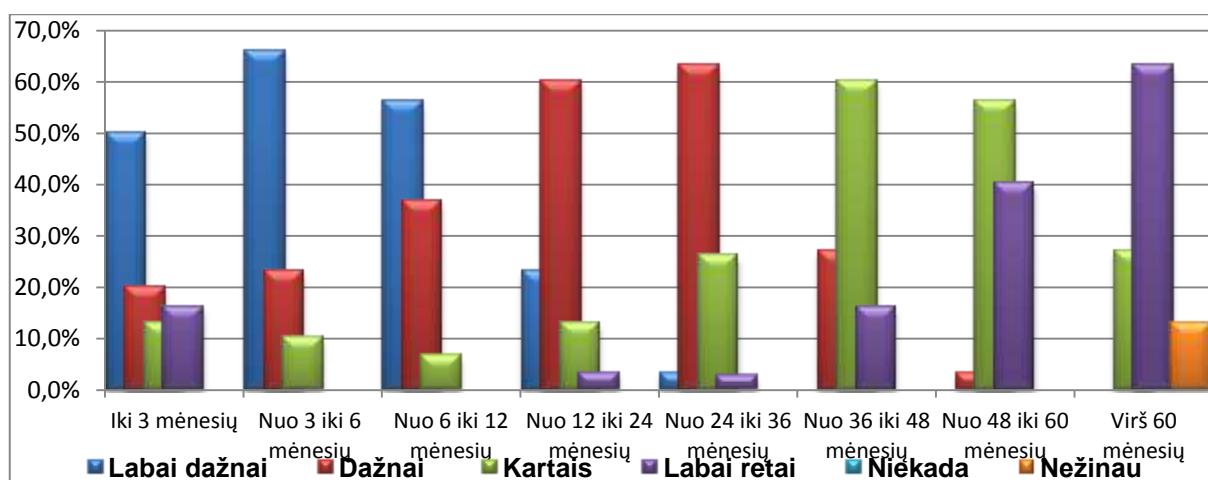
Nuo 2012 metų, penkios savivaldybės dalyvauja bandomajame projekte, (Šilalės, Radviliškio, Raseinių, Akmenės bei Panevėžio rajonų savivaldybės), šių savivaldybių taryboms paskiriama priimti sprendimus dėl socialinės pašalpos lėšų skyrimo metodų taikymo, skyrimo ir mokėjimo tvarkos. Savivaldybės administracija socialinę pašalpą skiria, moka ir kontroliuoja. Procentaliai vienodai 26% pritarė ir visiškai pritarė teiginiui, kad pasitelkus seniūnaičius bei bendruomenės narius, vykdant socialinės pašalpos paskirstymą atkristų tie, kam ji nepriklauso (24 paveiksle). Nors interviu metu ekspertų išreikšta nuomonė, kad dažnai miestų daugiabučiuose gyvenantys asmenys nelabai gerai pažįsta vieni kitus, tačiau, manoma, kad suteikus informaciją seniūnaičiams ir pavedus namo pirmininkams stebėti, kaip gyvena asmenys, gaunantys socialinę pašalpą, ir gavus atgalinę informaciją

savivaldybės skirstyti pašalpas galėtų efektyviau, nepatirdamos didelių nuostolių. Parama pasiektų labiausiai pažeidžiamus, kurie, galbūt, gėdijasi kreiptis pagalbos, yra tokių, kurie nežino tokią pagalbą esant, o piktnaudžiautojai tuojau būtų išaiškinami – visą tai galima apibūdinti kaip pilietinę iniciatyvą. Galima daryti prielaidą, kad tokios politikos pagalba būtų sustabdomas noras ilgai gyventi iš socialinių pašalpų, būti ilgalaikiais bedarbiais. Nors negalime atmesti ir tokios prielaidos, jog pašalpos gavėjai gali bandyti susitarti su namo primininku ar panašiai, bet čia jau viskas priklausytų nuo pačių asmenų apsisprendimo būti pilietiškais. Pašalpa yra mokama minimaliai 3 mėnesius, o nepasikeitus situacijai pratęsiama dar trims. Gyventojų, panorusių gyventi valstybės išlaikomiems, atiranda vis daugiau, ne dėl to, kad situacija yra sunki, tiesiog taip patogiaus.

Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimu 2014 m. sausio 30 d. Nr. 1-24 socialinės pašalpos mažinamos atitinkamai: 12 mėnesių iki 24 mėnesių socialinės pašalpos išmokos mažinamos 20 procentų; po 24 mėnesių socialinės pašalpos mažinamas 30 procentų. Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimu nuolaidžiau žiūri į socialinės pašalpos gavėjus. Po penkių metų (60 mėnesių) šie asmenys ir toliau bus išlaikomi mokesčių mokėtojų ir gaus tik sumažintą 30 procentų socialinę pašalpą. Visiems Panevėžio miesto socialinės pašalpos gavėjams skaičiavimo terminas prasidėjo nuo 2013 metų birželio 1 dienos. Autorės nuomone, nėra tikslinga nuolaidžiauti, gal būt tarybos sprendimu reikėjo papildyti, kokiomis aplinkybėmis socialinės pašalpos mažinimas netaikomas. Dabartinis Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimas tikrai neskatinama socialinės pašalpos gavėjus dirbti, o juk pagrindinė socialinės pašalpos paskirtis padėti asmenims sunkiausiu laikotarpiu ir skatintis dirbti, o negyventi iš socialinių pašalpų

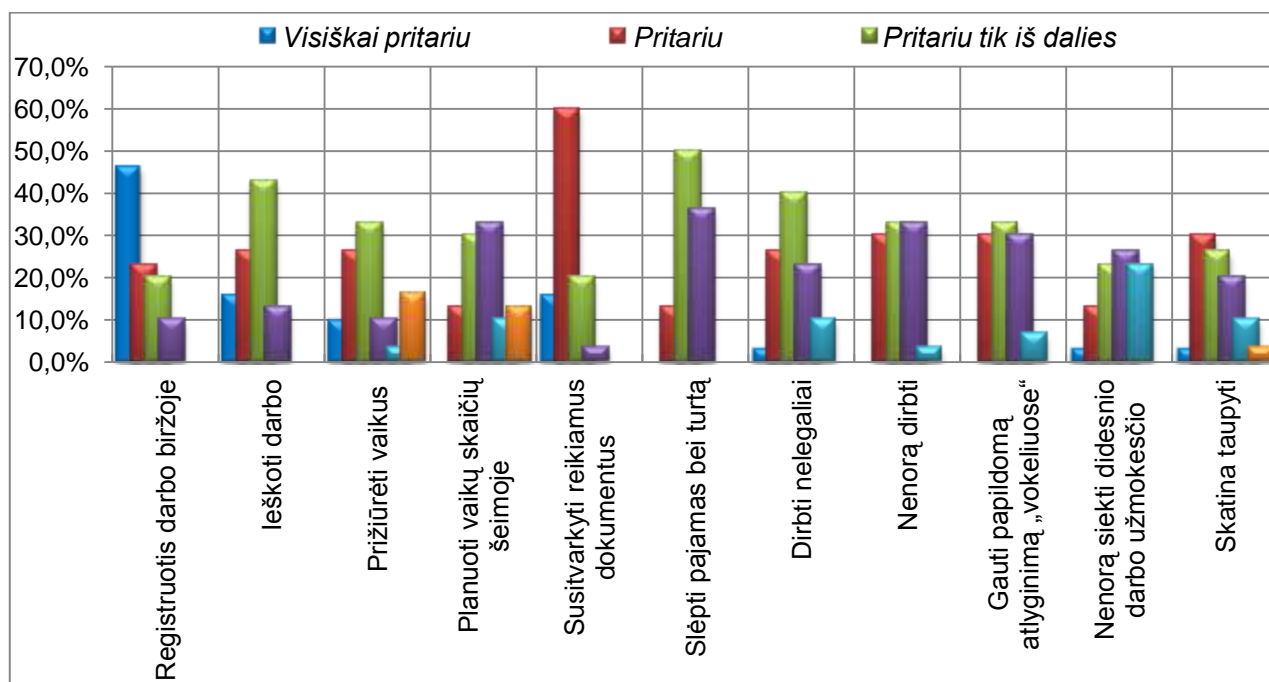
25 paveiksle parodyta pagal respondentų atsakymus, kiek ilgai Panevėžio miesto savivaldybėje yra mokomos socialinės išmokos.

25. pav. Respondentų nuomonė apie Panevėžio miesto socialinių pašalpų mokėjimų laikotarpio dažnumą

Iš 25 paveikslo matome, kad labai dažnai išmokos mokamos iki 3 mėnesių nurodė 50 procentų respondentų, nuo 3 iki 6 mėnesių - 67 procentai, nuo 6 iki 12 mėnesių - 57 procentų - tokią savo patirtį pareiškė socialinės paramos specialistai. Galima daryti prielaidą, kad per tiek laiko asmenys gali susirasti darbą ar kitą pragyvenimo šaltinį. Kaip matome, kartais turi praeiti nemažai laiko, kad žmogus, jei neteko darbo ar kito pajamų šaltinio, susivoktų esamoje situacijoje ir ją keistų, pagerindamas savo gyvenimo kokybę. Kartais socialinė pašalpa mokama ilgiau nei 60 mėnesių.

Didžiąją procentinę dalį 63 procentus socialinės paramos specialistai nurodo, kad - dažnai - išmokos mokamos nuo 24 iki 36 mėnesių. Iki naujos įstatymo redakcijos šie asmenys gaudavo pilnas socialinės pašalpos išmokas. Apie 60 procentų specialistų teigia, kad socialinės pašalpos mokamos - kartais - nuo 36 iki 60 mėnesių, o virš 60 mėnesių - labai retai - 64 procentai specialistų. Autorės nuomone, dažnai tie asmenys, kurie taip ilgai būna pašalpos gavėjais, yra socialinės rizikos asmenys bei ilgalaikiai bedarbiai, kuriems yra patogus toks gyvenimo būdas, kai juos išlaiko valstybė ir tai jiems nekainuoja jokių pastangų, galbūt, ir tie asmenys, kuriems iki pensinio amžiaus lieka vos keli metai, kurie dėl amžiaus darbo nebesusiranda, o priešlaikinę pensiją negali gauti, jei neturi 30 metų darbo stažo. Tad su pastaraisiais pasidaro „užburtas ratas“, sulaukę pensinio amžiaus, neturėdami reikiamo darbo stažo, šie žmonės gaus labai mažas pensijas ir dauguma jų liks socialinės paramos klientais. Todėl dėl šių asmenų ir kovoja Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus vedėjas, siūlydamas vietoj visuomenei naudingos veiklos teikti viešuosius darbus, tačiau kol kas nėra jokių rezultatų.

26. pav. Respondentų nuomonė apie socialinės pašalpos skyrimo įtaką individo elgesiui

Socialinės paramos specialistų nuomonė apie tai, kokią elgesį skatina socialinės pašalpos gavimas. Visiškai pritarė (46 procentai respondentų) teiginiui, jog socialinė pašalpa skatina norą registruotis darbo biržoje, tam, kad galėtų ieškotis darbo, esant reikalui persikvalifikuoti ar įgyti naują profesiją, kad sėkmingai integruotis į darbo rinką ir tapti pilnaverčiu jos dalyviu. Šį teiginį tarsi patvirtina 26 procentai respondentų visiškai nepritardami teiginiui, jog socialinės pašalpos skatina nenorą siekti didesnio darbo užmokesčio. Gal pagrindinis aspektas, kad, norint gauti socialinę pašalpą pagal socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą, nedirbantys socialinės pašalpos gavėjai turi būti registruoti darbo biržoje. 60 procentų respondentų pritarė, kad dėl socialinės paramos asmenis skatina susitvarkyti reikiamus dokumentus, kurie reikalingai išmokai gauti (vaiko išlaikymo dokumentus); registruotis darbo biržoje; bei taip pat gauti kompensacijas už šildymą, karštą ir šaltą vandenį ir kitas kompensacijas.

Labai prieštarigai pasiskirstė nuomonė apie nenorą dirbti, procentaliai vienodai pritarė; pritarė iš dalies; nepritarė pasiskirstė sekančiai 30%; 33%;33%. Autoriaus nuomone, galima daryti išvadą jog respondentai dvejoja ir nors norėtų, kad pašalpa skatintų ieškotis darbo, bet ir mato, kad daliai gavėjų tai tik dar viena galimybė būti išlaikomam valstybės ir nieko nedaryti.

5. lentelė. Socialinės pašalpos išmokų pasikeitimai pagal namų ūkio gaunamas pajamas.

Namų ūkio gaunamos pajamos Lt.	1gyvenantis asmuo		2 gyvenantys asmenys		3 gyvenantys asmenys		4 gyvenantys asmenys		5 gyvenantys asmenys	
	Iki 2012	Po 2012	Iki 2012	Po 2012	Iki 2012	Po 2012	Iki 2012	Po 2012	Iki 2012	Po 2012
	0	315	350	630	630	945	875	1260	1120	1575
100	215	250	530	530	845	775	1160	1020	1475	1265
200	115	150	430	430	745	675	1060	920	1375	1165
300	15	50	330	330	645	575	960	820	1275	1065
400	0	0	230	230	545	475	860	720	1175	965
500	0	0	130	130	445	375	760	620	1075	865
600	0	0	30	30	345	275	660	520	975	765
700	0	0	0	0	245	175	560	420	875	665
800	0	0	0	0	145	75	460	320	775	565
900	0	0	0	0	45	0	360	220	675	465
1000	0	0	0	0	0		260	120	575	365

Reikėtų nuodugniau paanalizuoti, socialinės pašalpos išmokų pasikeitimus pagal namų ūkio gaunamas pajamas (5 lentelė, namų ūkiai - nuo vieno iki penkių asmenų.) Pateikti du variantai: vienas iki 2012 metų pagal įstatymą, kiekvienam buvo mokama 315 litų per mėnesį, tai sudarė 90 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio; po 2012 metų – pirmam pašalpos gavėjui mokama 100 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio išmoka tai yra 350 litų, antram - 280 litų arba 80 procentų nuo valstybės remiamų pajamų dydžio, trečiam ir paskesniai 245 litai arba 70 procentų nuo valstybės remiamų pajamų dydžio. 5 lentelėje nurodyti namų ūkiai visai negaunantys jokių pajamų ir toliau didėja namų ūkio gaunamos pajamos po 100 litų. Pagal pateiktus paskaičiavimus matoma, kaip pasikeitė namų ūkiams socialinių pašalpų išmokos po 2012 metų įstatymų pakeitimo.

Namų ūkiui kuriame gyvena vienas asmuo socialinių pašalpų išmokos padidėjo 35 litais, namų ūkis, kur yra du asmenys, socialinių pašalpų išmokos nepakito. Namų ūkiui, kur yra trys asmenys socialinės pašalpos sumažėjo 70 litų. Namų ūkiui su 4 asmenimis, socialinės pašalpos sumažėjo 140 litų, su 5 asmenimis - sumažėjo 210 litų. Tačiau ar šis sumažinimas skatins ieškotis darbo, ieškotis pajamų šaltinio pragyvenimui? Abejoju, nes šalia socialinės pašalpos dar gauna: nemokamai vaikų darželį; mokykloje nemokamą maitinimą; gali užsisakyti nemokamai migracijos tarnyboje pasus ir tapatybės korteles; kompensacijas už šildymo išlaidas; kompensacijas karštam bei šaltam vandeniui; pagalbą maistu bei drabužiais. O šeima, kurioje dirba, abu darbingo amžiaus asmenys (su 2 mokyklinio amžiaus vaikais), gauna šiek tiek daugiau nei minimalų mėnesinį atlyginimą (šeimoms pajamos per mėnesį 2101 litas), negauna nieko - jokių kompensacijų. Tokia šeima nedirbdama gaudama tik socialinę pašalpą, mokykloje nemokamą maitinimą ir išmokas mokymo priemonėms įsigyti - gauna pajamų vienam šeimos nariui apie 375 litų (viso 1500 litų), o kur dar visos kitos kompensacijos. Gaunančių socialinę pašalpą pajamos tampa didesnės negu dirbančių už minimalų atlyginimą, nors namų ūkio tipas – tas pats.

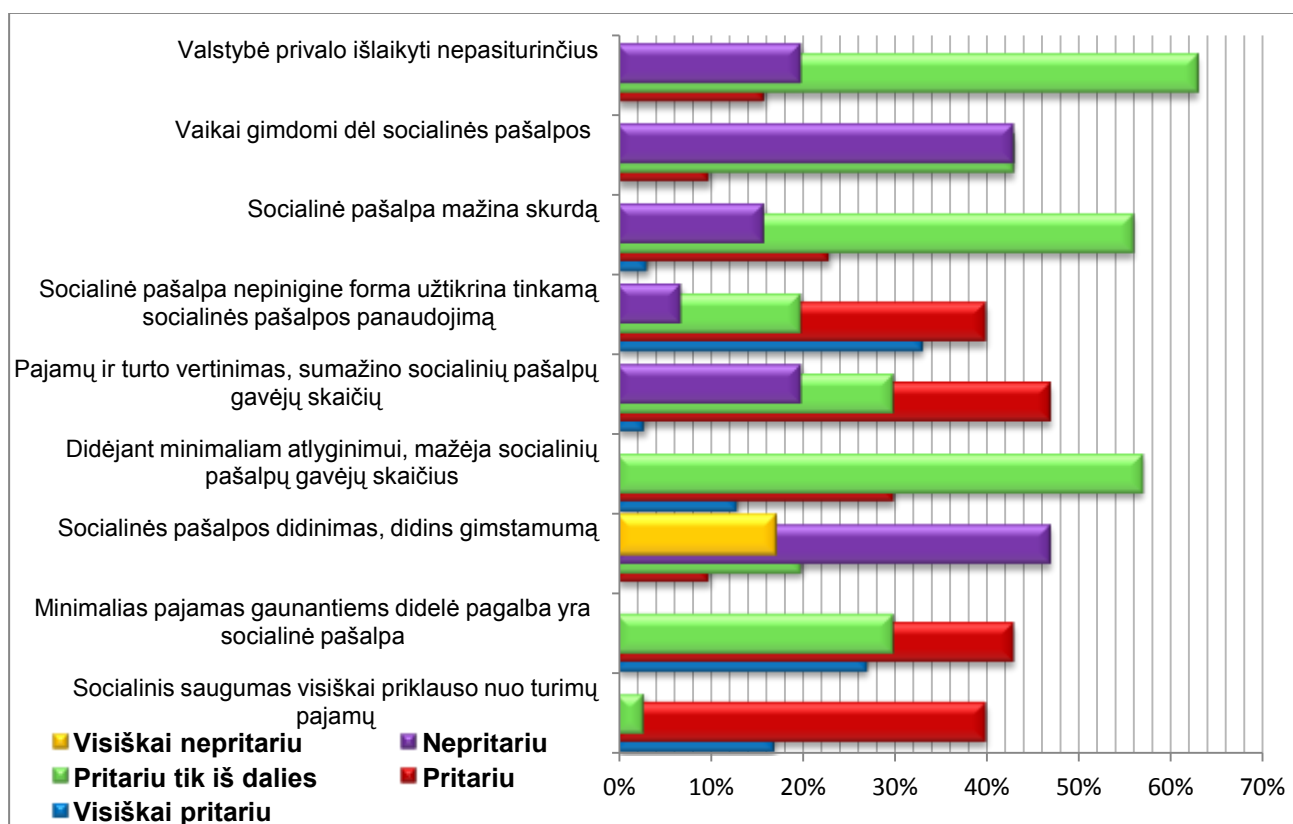
Tad abejonių dėl darbo tikriausiai daug, tad ir nuomonės labai skirtingos. Autorės nuomonė, dirbti ar ne priklauso nuo pačio individo apsisprendimo - ar gyventi išlaikomam valstybės, ar būti savarankišku, nepriklausomu ir gyventi oriai.

Panaši situacija ir su noru gauti papildomą atlyginimą taip vadinamuose „vokeliuose“. Po 30% tam pritaria ir tiek pat nepitaria. Paanalizuokime kodėl? Atlygį vokeliuose gauna darbingo amžiaus asmenys, dalyvaujantys darbo rinkoje. Socialinės išmokos tai išmokos papildančios jų namų ūkio biudžetą, nuskleptos pajamos - tai dar dalis neoficialių pajamų, papildančių piniginę. Tai gi, kam iš savęs atimti lengvai ateinančius pinigus? Pagalvoti reiktų ir apie tai, kas verčia imti atlyginimus vokeliuose? Turbūt, kasdieniai poreikiai pasidaro svarbesni už socialines garantijas - reikia išgyventi šiandien ir asmenys nebeplanuoja ir nebegalvoja apie rytdieną, o jei tai ne dviejų asmenų šeima...?

30% respondentų pritaria ir 27% respondentai pritaria iš dalies, kad socialinė pašalpa skatina asmenis taupyti. Dabar apstu literatūros tiek spausdintame variante, tiek internete, kada geriausia

taupyti ir kaip, net galima rasti informacijos, kaip investuoti į obligacijas ar vertybinius popierius. Pataria bankininkai, asmenys iš savo patirties. Daug šeimų Lietuvoje atsideda dalį pinigų nuo gautų pajamų taupymui arba kaip vadina „juodai dienai“, „Swedbankas“ teigia, kad fiziniai asmenys turi sukaukę labai dideles pinigų lėšas, tačiau juos naudoja neracionaliai. Vieni laiko grynais pinigais namuose, kiti einamojoje banko sąskaitoje. Juos išleidžia ir nepajutę pinigų vertės, lieka, kaip liaudyje sakoma, „prie suskilusios geldos“. Daugelis net nežino, kas tai galėtų būti namų buhalterija, neplanuoja savo šeimos biudžeto metams, mėnesiui, savaitei. Juk svarbu, kad šeimos biudžete išlaidos neviršytų pajamų. Žinodami, kad maistui išleidžiame apie 40% šeimos pajamų, galime planuoti išlaidas, paskirstydami biudžetą. Pagal statistikos departamentą vidutiniškai vieno asmens poreikiams per mėnesį vidutiniškai tenka 512 litų, tad tik tie, kuriems tenka didesnė dalis pinigų teoriškai, turi galimybę taupyti.

Socialinė pašalpa skatina prižiūrėti vaikus bei planuoti vaikų skaičių šeimoje – respondentai tam daugiausiai pritarė tik iš dalies (33% ir 30%). Autorės nuomonė - iš dalies - sutampa, su respondentų nuomone. Didžiausia problema, kad vaikai gimdomi dėl pašalpų, vyrauja kaimo vietovėse, kur darba rasti sunkiau, pragyvenimas yra skurdus – pašalpos vienintelis išsigelbėjimas. Tokių šeimų, kurios geriau augins daug vaikų, gyvens iš socialinių pašalpų, pasitaiko ir miestuose, dažniau tai būna Romų tautybės piliečiai.

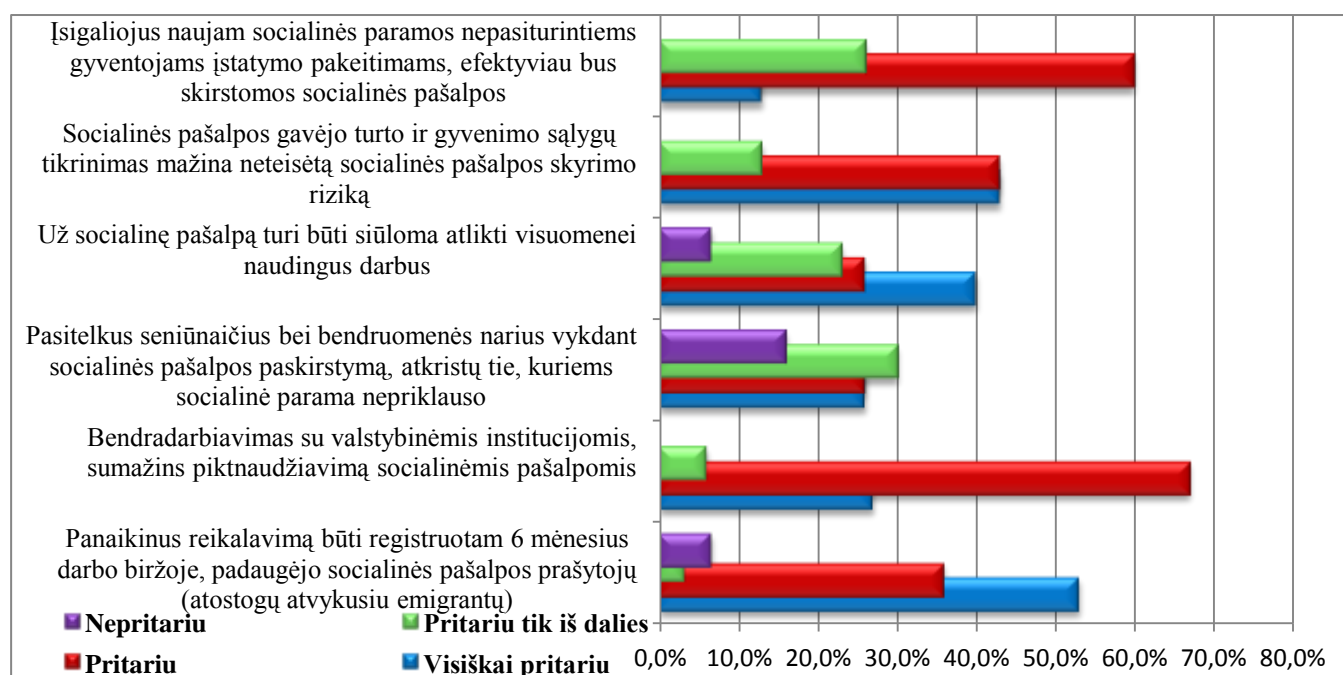

27. pav. Respondentų nuomonė apie socialinę pašalpą (1 dalis)

Apklausus respondentus, ar pritaria teiginiams, kurie išvardinti 27 paveiksle, matome atsakymų pasiskirstymus procentaliai. Dauguma respondentų 57 procentai pritarė tik iš dalies, teiginiui, kad socialinė pašalpa mažina skurdą, o juk socialinės pašalpos paskirtis ir yra mažinti socialinę atskirtį. Tad galima daryti išvadą, kad ne visada socialinė pašalpa pasiekia tuos, kuriems ji būtina. Dominuoja ne aktyvios, bet pasyvios skurdo įveikimo priemonės. Pasyviomis priemonėmis siekiama švelninti skurdo pasekmes, o ne šalinti jo priežastis, todėl kartais tai sukelia ir priešingą efektą – t.y., didėja žmonių, linkusių gyventi iš pašalpų ar kitokių išmokų, dalis, nes jie negali arba nenori susirasti darbo. Net 63 procentai respondentų iš dalies pritarė (17 procentų pritarė bei 20 procentų nepritarė) teiginiui, kad valstybė privalo išlaikyti nepasiturinčius. Autorės nuomone, valstybė turėtų skatinti asmenis ne gyventi iš socialinių pašalpų, o ugdyti visuomenę kovoti su sunkiomis gyvenimo sąlygomis, ieškotis darbo arba kurti sau pačiam darbo vietą. Tikėtina, kad didžioji dalis respondentų mano panašiai, kadangi pritarė tik iš dalies.

Socialinės rizikos šeimoms geriausias variantas, kad socialinė pašalpa būtų suteikta nepinigine forma - tam visiškai pritarė 33 procentai respondentų, pritarė 40 procentų ir pritarė iš dalies 20 procentų, nepritarė tik 7 procentai apklaustųjų. Taip yra kontrolė, gali bet kada paprašyti iš parduotuvės ataskaitos, ką kokia šeima pirko, kur išleido pinigus (aišku, su šiomis kortelėmis jie negali pirkti alkoholinių gėrimų, tabako gaminių bei loterijos bilietų), tačiau, kaip jau interviu metu minėta, kartais pasitaiko neracionaliai panaudotų kortelės pinigėlių. Specialistai sutinka, kad socialinės pašalpos kartais efektyviau nepinigine forma.

47 procentai respondentų pritarė, kad, atsiradus griežtesniam turto ir pajamų normatyvui, sumažėjo socialinės pašalpos gavėjų skaičius, 30 procentų pritarė tik iš dalies.

28. pav. Respondentų nuomonė apie socialinę pašalpą (2 dalis)

Kaip matome iš 28 paveikslėlio 27 procentai apklaustų visiškai pritaria, 67 procentų apklaustų specialistų pritaria jog bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis sumažins piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis. Bendradarbiaujant su Darbo inspekcija, Valstybine mokesčių inspekcija, Darbo birža bei kitomis institucijomis atsiranda didesnė kontrolė, galima išvengti piktnaudžiavimo atvejų, kai nuslepia turtą ar kitas šeimos pajamas, perka, parduoda turtą ar panašiai. Panevėžio mieste jau veikia sistema kurios dėka, prisiregistravus Darbo biržoje nebereikia atnešti pažymų į savivaldybės socialinį skyrių, nes duomenys matomi bendroje informacinėje sistemoje. Tai sutaupo ir besikreipiančiųjų, ir valstybinių institucijų darbuotojų laiką.

Panevėžio miesto savivaldybė nesiūlo gaunantiems socialinę pašalpą atlikti visuomenei naudingos veiklos. Autorės nuomone, atkristų asmenys, kuriems pašalpos nepriklauso – turi nelegalias pajamas, tokiai nuomonei, pritarė ir dauguma respondentų. Panevėžio miesto socialinės paramos skyriaus vedėjas nori tai sieti su viešaisiais darbais, nes tuo metu įgyjamos socialinės garantijos (skaičiuojasi darbo stažas, sveikatos draudimas ir t.t.) Situacija šiai dienai pagal Panevėžio darbo biržos duomenis tokia - viešųjų darbų didelė paklausa, tačiau pasiūla labai maža. Nėra lengva net asmenims registruotiems darbo biržoje surasti, įmones, kurios priimtų bedarbius dirbti viešuosius darbus.

Panaikinus reikalavimą, būti registruotam darbo biržoje 6 mėnesius, padaugėjo socialinės pašalpos prašytojų, šiam teiginiui dauguma - visiškai pritarė - 53,33 procentai specialistų ir - pritarė - 37 procentai specialistų tik 2 specialistai - nepritarė,- šių specialistų nuomonė, prašantiems pagalbos reikia ir suteikti paramą čia ir dabar, o ne po 6 mėnesių. Tačiau visų kitų specialistų nuomonė, jog, panaikinus šį reikalavimą, atsirado tokių socialinės pašalpos prašytojų, kuriems pašalpa nepriklauso. Autorės nuomonei pritaria dauguma respondentų, kad nurodyti sutrumpintą laiką ir nurodyti asmenų grupes, kurie galėtų kreiptis dėl socialinės pašalpos skyrimo iškart, tik prisiregistravę į darbo biržą.

Tikrinant socialinės pašalpos gavėjo turtą ir gyvenimo sąlygas, mažinama neteisėta socialinės pašalpos skyrimo rizika - tokiam teiginiui pritarė 43 procentai, visiškai pritarė tiek pat, tik 14 procentų iš jų pritarė iš dalies. Taigi tikrinant socialinės pašalpos gavėjus, mažės piktnaudžiavimo atvejų ir socialinė pašalpa tiksliau, efektyviau pasieks tuos asmenis, kuriems ji būtina.

Teiginiui, kad įsigaliojusius naujausiems pakeitimams socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme socialinės pašalpos bus skirstomos efektyviau - 60 procentų pritarė, 27 procentai pritarė iš dalies ir 13 procentų visiškai pritarė. Tai rodo, kad įstatymų tobulinimas didina socialinės paramos efektyvumą.

4.4. Socialinių pašalpų Panevėžio miesto bei rajono savivaldybėse efektyvumo lyginamoji analizė 2008-2013 metais

Kaip jau minėta, nuo 2012 metų Panevėžio rajono savivaldybė tapo viena iš penkių bandomųjų savivaldybių vykdančių savarankišką funkciją teikdamos socialinę paramą. Kadangi manoma, kad šis bandomasis projektas pasiteisina, kuris dar nesibaigė, baigsis tik 2014 metų pabaigoje, tai jau nuo 2014 metų sausio 1 dienos visos likusios Lietuvos 55 savivaldybės teikdamos socialinę pašalpą, vykdo savarankišką funkciją. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad Akmenės, Panevėžio, Radviliškio, Raseinių ir Šilalės rajonų savivaldybės - tai yra maži miesteliai, rajonai, kur yra seniūnaičiai, seniūnai ir bendruomenės nariai, kurie vieni kitus pažįsta, žino kas, kaip gyvena, kaip yra panaudojamos socialinės pašalpos lėšos, ar kur dirba, kuo verčiasi. Ypatingai kaimuose viskas yra žinoma apie kiekvieną kiemą. Tad ar galima tokią patirtį taikyti miesto savivaldybėse, kur dažnai kaimynas kaimyno nepažįsta, nežino kas šalia gyvena. Gal vyresnio amžiaus žmonės, turintys daugiau laiko, žino ir gali pasakyti, kas šalia gyvena, kaip gyvena bei su kuo gyvena, nors kartais, nenori turėti kažkokių nemalonumų ir nieko nesako, o gal pristinga pilietiškumo. Taigi, mieste yra kitaip, Panevėžyje nėra seniūnų, yra tik seniūnaičiai, tačiau apie savo rajono gyventojus dažnai jie nieko nežino, tad pasitelkus juos į pagalbą Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriui vargu ar duos naudos.

Pagal Panevėžio rajono savivaldybės duomenis, pasitelkus seniūnų rekomendacijas, 2013 metais socialinių pašalpų nebeskyrė 118 Panevėžio rajono gyventojų. Daugiausiai buvo asmenys, bandantys nusišlėpti tam tikrą informaciją, kad turi sugyventinį, kuris dirba ir gauna pajamų (nors deklaruoja, kad gyvena vienas), bei asmenys, dirbantys ar tai pagal verslo liudijimą ar nelegaliai ir gaunantys pajamų. Tais pačiais metais 316 Panevėžio rajono gyventojų neteko teisės į socialinę pašalpą, nes nesutiko padirbėti visuomenei naudingų darbų už socialinę pašalpą.

Taip pat nuo 2012 metų vidurio Panevėžio rajono savivaldybė pritaikė griežtas sankcijas tiems asmenims, kurie gyvena be vaikų ir socialinę pašalpą leisdavo ne pagal paskirtį (svaigiųjų gėrimų vartojimui). Šie asmenys negauna grynųjų pajamų - visos lėšos pervedamos į parduotuves, tad šie asmenys gali įsigyti tik reikiamų būtiniausių produktų ir taip priversti socialinę pašalpą naudoti pagal paskirtį. Tačiau čia Panevėžio miesto savivaldybės socialinio skyriaus pavaduotoja išvelgia nusižengimą įstatymui – niekur nėra nurodyta, kad galima visai neskirti grynais, o yra tiksliai nurodyta, kad 50 procentų galima skirti ne pinigine forma. Į socialinės rizikos sąrašus įtrauktai šeimos, kuriose auga vaikai pagal įstatymą 50 procentų pajamų turi gauti grynais, kita dalis gali būti pervedama į parduotuvę įsigyti būtiniausių produktus. Aišku, jie negali įsigyti tabako gaminių, alkoholinių gėrimų bei loterijos bilietų. Kiekvieną mėnesį parduotuvė teikia ataskaitas rajono savivaldybei apie rizikos šeimos pirktas prekes. Panevėžio rajone pagal SPIS vitrinos duomenis 2013 metais buvo 270

socialinės rizikos šeimos, kuriose augo 619 vaikų, kaip tik tais metais SPIS vitrinis duomenimis vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose per nagrinėjamą laikotarpį (2008 -2013 metais) yra daugiausiai. 2008 metais per nagrinėjamą laikotarpį buvo daugiausiai šeimų įtrauktų į socialinės rizikos šeimas - 297, jose augo 589 vaikai. Mažiausiai buvo socialinės rizikos šeimų - 228 ir jose augančių - 524 vaikų 2011 metais. Taigi, nuo 2011 metų socialinės rizikos šeimų daugėja. Panevėžio mieste socialinės rizikos šeimų - 209 ir jose 211 vaikų buvo daugiausiai taip pat 2008 metais. Mažiausiai 2011 metais socialinės rizikos šeimų - 180, kuriose augo 240 vaikų. Bei taip pat iki 2013 metų socialinės rizikos šeimų daugėja - 192 šeimos ir 255 vaikai jose. Galima teigti, kad kaimuose daugiau daugiavaikės šeimos įtrauktos į socialinės rizikos šeimų skaičių, tačiau nors šalies ekonominė padėtis gerėja, socialinės rizikos šeimų kaime daugėja. Mieste padėtis kitokia - socialinės rizikos šeimų yra mažiau ir mažiau jose auginamų vaikų. Į socialinės rizikos šeimų sąrašus yra įtraukiamos tik nepilnamečius vaikus turinčios šeimos, stokojančios socialinių įgūdžių, girtaujančios, vartojančios kvaišalus, smurtaujančios bei dėl kitų priežasčių (kai yra skriaudžiami vaikai). Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyrius šioms šeimoms skiria 50 procentų pašalpos grynais pinigais, likusi suma pervedama į „Maximos“ kortelę, su kuria gali apsipirkti reikiamus produktus, išskyrus jau anksčiau paminėtus. Šiuos asmenis prižiūri socialiniai darbuotojai.

Taip pat Panevėžio rajono savivaldybės socialinio skyriaus specialistai pastebi, kad nuo 2012 metų sausio 1 dienos, panaikinus reikalavimą būti registruotam darbo biržoje ne mažiau kaip 6 mėnesius, padaugėjo tokių socialinės paramos gavėjų, kurie nedirba jau daug metų ir nebuvo registruoti darbo biržoje. Palyginus Panevėžio miesto ir Panevėžio rajono savivaldybių socialinės pašalpos gavėjus, tenkančius 1000 gyventojų, pastebima, kad visgi ekonominius sunkumus daugiau jautė kaime gyvenantys asmenys.

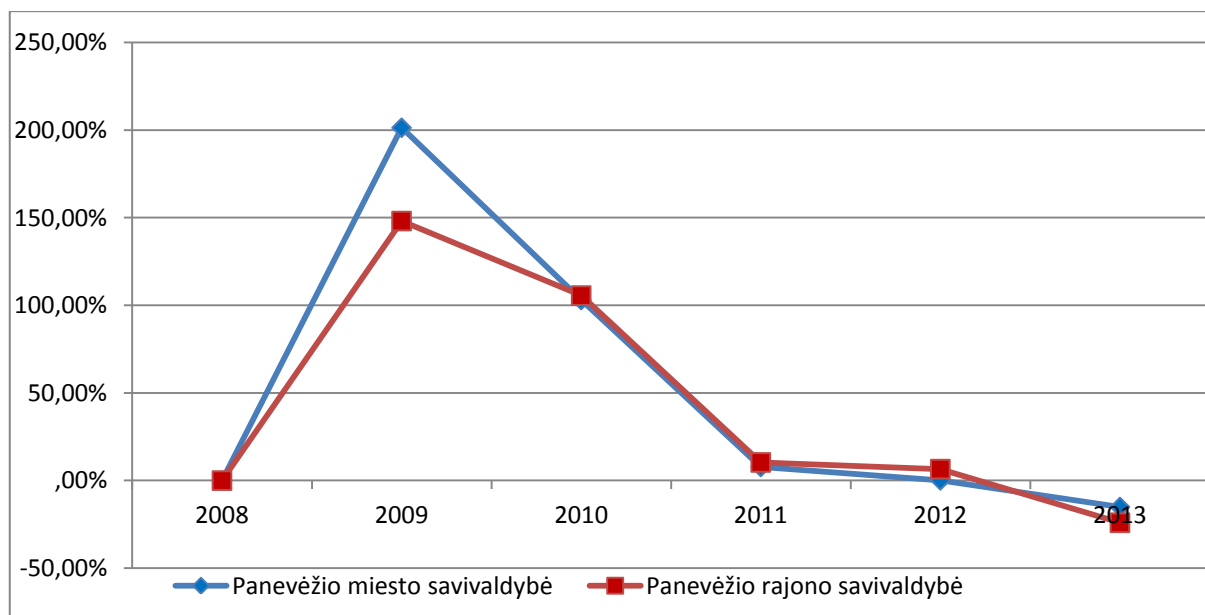
6. Lentelė. Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių socialinės pašalpos gavėjai tenkantys 1000 gyventojų

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Panevėžio miesto savivaldybė	9	24	67	86	90	76
Panevėžio rajono savivaldybė	14	30	83	98	98	79

Šaltinis: sudaryta pagal Socialinio žemėlapiu duomenis

6 lentelėje matyti, kad Panevėžio rajono savivaldybėje 2011 bei 2012 metais socialinės pašalpos gavėjų, tenkančių 1000 gyventojų, nesikeitė, tuo tarpu Panevėžio miesto savivaldybėje šis rodiklis didėjo. Sugiežtinus socialinės pašalpos skyrimą, šis rodiklis mažėjo abeiose savivaldybėse.

Pagal 6, 7 prieduose pateiktą Panevėžio rajono kontingento bei socialinėms pašalpoms skirtų lėšų pokyčio analizės galima palyginti 1, 2 prieduose pateiktos Panevėžio miesto kontingento bei socialinėms pašalpoms skirtų lėšų pokyčio analizės išnagrinėti skirtumus tarp Panevėžio miesto ir rajono. 2008 metais į Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyrių kreipėsi daugiausiai daugiavaikės šeimos ir vieniši tėvai auginantys 3 ir daugiau vaikų. Tuo tarpu Panevėžio miesto savivaldybėje didžiausia pagalba buvo skirta vieniems gyvenantiems asmenims ir vienišioms tėvams auginantiems vaikus. Tokios pat šeimos kreipėsi ir 2009 metais į rajono socialinės paramos skyrių, tik 12,5 kartų padaugėjo vienu jaunu iki 30 metų socialinės pašalpos gavėjų, bei 11 kartų padaugėjo dviejų asmenų be vaikų, kurių palygint su 2008 metais išaugo net virš 1000 procentų. Tuo tarpu mieste daugėjo vienu jaunu iki 30 metų asmenų, ir šeimų, susidedančių iš dviejų suaugusių su vaikais, 2010 metais Panevėžio rajone daugėjo pagal šeimos tipą 2 suaugę be vaikų (padaugėjo 298,21 procentu daugiau nei 2009 metais) ir 2011 metais - 58,74 procentais daugiau nei 2010 metais. Pagal gavėjų skaičių visais nagrinėjamais laikotarpiais iki 2013 metų Panevėžio rajone daugiausiai socialinės pašalpos gavėjai buvo daugiavaikės šeimos ir vieniši tėvai su vaikais. Panevėžio mieste asmenys gaunantys socialinę pašalpą pagal šeimos tipą dažniausia vieni gyvenantys iki pensinio amžiaus asmenys ir šeimos su dviem vaikais ar vienu vaiku bei vieniši tėvai su vienu ar dviem vaikais. Kaime dominuoja daugiau daugiavaikės šeimos, jos dažniausiai būna įtrauktos ir į rizikos šeimų sąrašą.

29. pav. Socialinės pašalpos gavėjų pokytis Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse 2008-2013 metais

Šaltinis: sudaryta pagal SPIS vitrinės duomenis

Iš 29 paveikslo matoma, koks yra socialinių pašalpų gavėjų pokytis Panevėžio miesto savivaldybėje bei Panevėžio rajono savivaldybėje. Matoma, kad tiek Panevėžio rajono savivaldybės socialinės pašalpos gavėjų pokytis, tiek ir Panevėžio miesto savivaldybės socialinės pašalpos gavėjų pokytis buvo panašiai vienodas, tik 2009 metais Panevėžio miesto gyventojams buvo reikalinga didesnė pagalba - 51 procentu padaugėjo socialinės pašalpos prašytojų, nei Panevėžio rajone. Galima teigti, kad piniginės socialinės paramos poreikis panašus mieste ir kaime.

2009 metais Panevėžio rajono savivaldybėje socialinių pašalpų gavėjų skaičių palyginus su 2008 metais padaugėjo 149,26 procentais tai yra 1806 asmenimis daugiau nei 2008 metais, išlaidos socialinėms pašalpoms padidėjo 2 milijonais litų (3,3 milijonai litų) lyginant su 2008 metais padaugėjo 175 procentais. Panevėžio miesto savivaldybėje socialinių pašalpų gavėjų skaičius padaugėjo 200,66 procentais, išlaidos socialinėms pašalpoms padidėjo 4,86 milijonais litų (6,7 milijonai litų) lyginant su 2008 metais padaugėjo 265 procentais. 2010 abiejose savivaldybėse matomas vis dar gan spartus augimas lyginant su 2009 metais. Panevėžio rajono savivaldybėje gavėjų skaičius padaugėjo 107,03 procentais tai yra 3228 asmenimis daugiau nei 2009 metais, išlaidos socialinėms pašalpoms padidėjo 6,2 milijonais litų, padaugėjo 187 procentais. Panevėžio miesto savivaldybėje padaugėjo pašalpų gavėjų 105,79 procentais (7694 asmenimis daugiau), išlaidos socialinėms pašalpoms padidėjo 15,2 milijonais litų lyginant tai sudarė 227 procentais daugiau nei 2009 metais. 2011 metais Panevėžio rajono socialinių pašalpų gavėjų skaičius didėjo, tačiau ne taip sparčiai - 11,76 procentais, išlaidos - 14,86 procentų viso buvo skirta 10,9 milijonų litų, tuo tarpu Panevėžio miesto savivaldybėje - 8,61 procentų ir išlaidos 14,09 procentų viso buvo skirta 24,9 milijonai litų. Tačiau 2012 metais, kai Panevėžio rajono savivaldybė pradėjo vykdyti savarankišką savivaldybės funkciją, skirstant socialinę pašalpą, socialinių pašalpų gavėjų skaičių palyginus su 2011 metais padaugėjo 9,27 procentais 647 asmenimis tai yra 7,81 procentais daugiau nei Panevėžio miesto savivaldybėje (238 asmenimis). O išmokos rajone sumažėjo 1,38 milijonais litų -12,63 procentų mažiau nei 2011 metais nors gavėjų ir padaugėjo, miesto savivaldybėje sumažėjo 2,18 milijonais litų ir tai sudarė 8,72 procentais mažiau nei 2011 metais Nors socialinių pašalpų gavėjų daugėja, tačiau išmokos mažėja, tam įtakoją pasikeitęs socialinių pašalpų išmokų skaičiavimas (kai šeimos pirmam asmeniui mokama 100 procentų valstybės remiamų pajamų, antram 80 procentų trečiam ir paskesniai 70 procentų valstybės remiamų pajamų). Tačiau 2013 metais sugriežtinus socialinės pašalpos skyrimo tvarką, Panevėžio rajone socialinės pašalpos gavėjų sumažėjo 26,16 procentų tai yra 1994 asmenimis mažiau nei 2012 metais, tuo tarpu Panevėžio mieste sumažėjo 15,39 procentais ir tai buvo 2535 asmenimis mažiau nei 2012 metais. Taip pat išmokoms skirtos lėšos abiejose savivaldybėse mažėjo: Panevėžio rajono savivaldybėje socialinėms pašalpoms išleista 6,72 milijonai litų tai yra 2,8 milijonais litų (29,45 procentais) mažiau nei 2012 metais ir Panevėžio miesto savivaldybėje išlaidos sumažėjo 3,49 milijonais litų (15,34 procentų). Tokiam abiejų savivaldybių socialinių išmokų mažėjimui turėjo turėti įtakos padidėjęs minimalus

atlyginimas ir patobulintas socialinės paramos įstatymas. Matome, kad abi savivaldybės procentaliai panašiai panaudojo lėšas socialinėms pašalpoms tik 2013 metais Panevėžio rajono savivaldybėje sumažėjo išmokų sumos 29,45 procentų, o Panevėžio miesto savivaldybė 15,34 procentais sumažino išlaidas socialinėms pašalpoms. Panevėžio rajono savivaldybės išmokos mažėjo 3,29 procentai daugiau nei mažėjo pačių socialinės pašalpos gavėjų, tuo tarpu Panevėžio miesto savivaldybėje procentaliai vienodai mažėjo tiek gavėjų skaičius tiek ir išmokos. Tad darytina išvada, kad socialinės pašalpos išmokos buvo mažinamos daugiau, nei mažėjo pačių socialinės pašalpos gavėjų. Galima manyti, kad rajono savivaldybėje buvo sumažintas dėmesys paramos prieinamumui didinti ir padidėjęs suinteresuotumas taupyti paramos lėšas, nes šios lėšos lieka savivaldybės žinioje ir nereglamentuojama, kur sutaupyta socialinių išmokų lėšas panaudoti (reiškia, galima naudoti net ne socialinės paramos reikmėms, o pavyzdžiui savivaldybių darbuotojų priedams prie atlyginimo išmokėti...).

Pastebima, kad abiejose savivaldybėse socialinių pašalpų gavėjų mažėjo, tik sugriežtinus socialinės pašalpos skyrimą. Tad galima teigti, kad sutaupyti lėšas įtakojo ne savarankiškos savivaldybių funkcijos vykdymas, o vis dėl to įstatymų pakeitimai nuo 2013 metų birželio mėnesio. Taip pat R. Lazutka ir kiti socialiniame tyrime pastebi, kad pagal visos Lietuvos savivaldybių reitingus paskirstant socialines pašalpas pagal socialinės pašalpos gavėjus tenkančius 1000 gyventojų 2012 metais Panevėžio rajono savivaldybė užėmė 33 vietą, o pagal skurdo rizikos šeimų asmenis tenkančius 1000 gyventojų 42 vietą. Panevėžio miesto savivaldybėje - 27 vietą pagal socialinės pašalpos gavėjus tenkančius 1000 gyventojų ir 34 vietą pagal skurdo rizikos šeimų asmenis tenkančius 1000 gyventojų. Tai rodo, kad Panevėžio rajono savivaldybėje socialinės pašalpos reitingas buvo aukštesnis nei skurdo rizikos gavėjų skaičius. Tad daroma išvada, jog vykdant savivaldybės savarankišką funkciją buvo sumažintos išmokos net tiems asmenims, kuriems yra labiausiai reikalinga pagalba - skurdo rizikos šeimoms.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Piniginė socialinė parama yra socialinės apsaugos dalis. Piniginė socialinė parama gali būti: vienkartinė (kategorinė) ir parama mažas pajamas gaunantiems asmenims, įvertinus turtą bei pajamas. Piniginės socialinės paramos koncepcijoje (1994 metais), kurioje apibrėžta, jog socialinė parama negali užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, ji tik turi padėti žmogui išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinė pašalpa turi būti tokio dydžio, kad padėtų išgyventi sunkiausiu periodu bei skatinti dirbti. 2006 metais socialinė pašalpa pradėta teikti atsižvelgiant į turtą bei pajamas. Socialinių pašalpų išmokų skyrimas siejamas su valstybės remiamomis pajamomis, kurių suma yra nustatoma Vyriausybės. Nuo 2011 iki 2013 metų pabaigos pertvarkytas „Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams“ įstatymas, kurio tikslas mažinti gyventojų ilgalaikę priklausomybę nuo socialinės paramos bei skatinti piniginės socialinės paramos gavėjus dirbti, užkirsti kelią piktnaudžiavimui piniginėmis socialinėmis paramomis ir užtikrinti piniginę socialinę paramą tiems gyventojams, kuriems tikrai ji yra reikalinga. Pradėtas bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis. Nuo 2014 metų sausio 1 dienos savivaldybės vykdo savarankišką savivaldybių funkciją, nagrinėjant ir tinkamai paskirstant piniginę socialinę paramą gyventojams, kuriems jos tikrai reikia. Siekiant tiksliau išnagrinėti socialinės pašalpos efektyvumą, atliekant analizę, naudoti ir 2013 metų duomenys.

Šalies ekonominė padėtis daro įtaką socialinės paramos gavėjų skaičiui, gyventojų poreikiai socialinei paramai priklauso nuo ekonominės situacijos. Lietuvoje prasidėjus ekonominei krizei, Panevėžio mieste užsidarė daug tiek stambių, tiek smulkių įmonių, padidėjo bedarbių skaičius, ko pasekoje išaugo poreikis socialinei paramai.

Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriuje dirba specialistai su socialiniu išsilavinimu ir todėl sprendimai dėl paramos skyrimo remiasi profesionalų kompetencija. Įsigilinimas į prašančio ar gaunančio socialinę pašalpą asmens darbinę veiklą, gyvenimo ir buities sąlygas, tikrinimas namie ar darbe, tai didina savivaldybės piniginės socialinės paramos administravimo išlaidas, tačiau mažina socialinės pašalpos nepagrįsto mokėjimo riziką.

Interviu su Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistais išsiaiškinta, kad bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (Darbo birža, Darbo inspekcija ir kitomis) padeda sumažinti piktnaudžiavimo socialine pašalpa atvejus, tačiau trūksta glaudesnio bendradarbiavimo su Valstybine mokesčių inspekcija.

Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus informacinėje lentoje informacija pateikta įstatymine kalba, tačiau ji nėra visiems suprantama. Informacijos skyriuje gyventojai gauna tik žodinę informaciją apie galimas socialines paramas. Asmenims, kurie kreipiasi į socialinės paramos skyrių, būtina pagalba reikalinga greitai, o prieš akis neturint reikalingos informacijos ji pasidaro

sunkiau prieinama (trūksta kokio dokumento, vėl registruotis iš naujo ir vėl laukti). Taigi yra socialinės pašalpos prieinamumo problema.

Panevėžio miesto savivaldybėje socialinės pašalpos gavėjų didžioji dalis yra vieniši darbingo amžiaus asmenys, bei vieniši motina / tėvas auginantys vaikus. Šeimos ir vieniši auginantys vaikus per įvairias socialines išmokas ir paslaugas surenka tokias sumas, kurios yra artimos minimaliam atlyginimui, todėl sumažėja motyvacija dirbti. Kontingento analizė parodė, kad daugiausiai socialinės pašalpos gavėjai yra vieniši jauni iki 30 metų ir 30 – 64 metų asmenys. Iki 30 metų – dauguma trumpalaikiai socialinės paramos gavėjai, po mokslų ieškantys darbo – randantys, o jei ne – emigruojantys, 30 – 64 metų pašalpos gavėjai, jaunesnio amžiaus dažnai pasitaiko, kad susiję su šešėline ekonomika (nelegalus darbas, atlyginimai „vokeliuose“). Nuo 30 - 64 metų asmenų grupę įeina ir vyresnio amžiaus asmenys, kuriems sunku dėl amžiaus susirasti darbą, o iki pensinio darbo stažo stinga tik kelių metų. Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyrius nesūlo socialinės pašalpos gavėjams visuomenei naudingos veiklos.

Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimu dėl socialinių pašalpų skyrimo nurodoma, kad socialinės pašalpos mokamos 12 - 24 mėnesius mažinamos 20 procentų, o 24 mėnesius – 30 procentų. Taigi, ilgalaikiai socialinės pašalpos gavėjai, gaunantys pašalpą net virš 5 metų, gaus tik 30 procentų sumažintą socialinę pašalpą. Sprendimas labai liberalizuotas, jis nemotyvuoja ieškotis darbo. Pašalpos mažinimas ilgalaikiams pašalpos gavėjams gali būti prasmingas tik tuo atveju, jei jis paskatina susirasti darbą.

Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus informacinė sistema su trūkumais. Paprašius duomenų apie ilgalaikius socialinės pašalpos gavėjus, duomenys nebuvo gauti, nes socialinės pašalpos gavėjai negrupuojami pagal išbuavimo laiką, taigi sistema neleidžia atlikti norimą analizę. Todėl, pasikeitus įstatymui, kai virš metų išbuvusiam socialinės pašalpos gavėjui bus mažinamos šios išmokos, galimybė susidurti su problema – laiku nepastebėti, jog socialinės pašalpos gavėjas gauna pašalpą virš metų, ir pašalpų mažinimas gali vėluoti.

Panevėžio miesto savivaldybė iki 2014 metų vykdė valstybės deleguotą funkciją skirstant socialinę pašalpą, o Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų vykdė paramą kaip savarankišką funkciją, tačiau lyginant jų pašalpų išmokas nuo 2008 metų iki 2013 metų, galima teigti, kad socialinės pašalpos efektyvumas priklauso nuo galiojančių įstatymų, o ne nuo socialinės pašalpos teikimo modelių. Suteikus galimybę taryboms priimti sprendimus dažnai sprendimai arba per daug liberalizuoti, arba per daug suvaržyti.

Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo tobulinimas padeda socialines pašalpas paskirstyti tikslingiau ir išvengti skurdo spąstų.

Siūlymai

Siekiant gerinti socialinės paramos prieinamumą, Panevėžio miesto savivaldybėje aptarti informavimo ypatumus. Kiekvienam socialinės pašalpos pretendentui įteikti atmintines su nurodymais - kokių dokumentų reikia, kokiais gyvenimo atvejais privalo informuoti socialinės paramos specialistus, kokios sankcijos taikomos.

Panevėžio miesto savivaldybei siūlyti socialinės pašalpos gavėjams atlikti visuomenei naudingą veiklą (socialinės pašalpos taiklumui didinti), taip atfiltruotų tuos socialinės pašalpos gavėjus, kurie piktnaudžiauja socialine pašalpa. Visuomenei naudinga veikla ateityje turėtų būti integruota į viešųjų darbų programą.

Tobulinti Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus informacinę (kompiuterinę) programą. Informacinėje sistemoje reikalinga galimybė prijungti Darbo biržos, VMI, Darbo inspekcijos ir kitų institucijų informaciją apie paramos gavėjus.

Siekiant nepasiturintiems asmenims piniginės socialinės paramos (socialinės pašalpos) taiklumo, reikia kovoti su šešėline ekonomika, o tai daryti turėtų valstybinės institucijos, kurios turi teisę kontroliuoti įmonių ir asmenų ekonominę veiklą, tai Mokesčių inspekcija, Darbo inspekcija, Darbo birža ir kiti. Kurti efektyvų tarpinstitucinį bendradarbiavimą, teikiant socialinę pašalpą savivaldybės nepasiturintiems žmonėms.

Reglamentuoti sutaupytų gyventojams pašalpoms skirtų lėšų panaudojimą (pavyzdžiui panaudoti ilgalaikių socialinės pašalpos gavėjų integracijai į darbo rinką ir panašiai)

Siekiant sumažinti piktnaudžiavimo socialine pašalpa atvejus, reikia visuotinio privalomo visų gyventojų turto ir pajamų deklaravimo.

Sprendžiant ilgalaikių socialinės pašalpos gavėjų problemą, sudaryti jiems individualias integracijos programas.

LITERATŪRA

1. Guogis A. Pažangaus Gerovės normatyvinio modelio paieškos Europos ir Lietuvos kontekste // Filosofija. Sociologija: mokslo darbų žurnalas - Vilnius: Lietuvos mokslų akademija 2011, T 22, Nr.4, p.365-373 - ISSN 0235-7186.
2. Aidukaitė J. Kodėl Lietuva iki šiol nėra klestinti gerovės valstybė? // bernardinai.lt internetinis dienraštis : [elektroninis išteklius]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/29665> [žiūrėta 2012 12 20]
3. Marcinkevičienė D. Valstybinių pašalpų daugiavaikėms ir vienišoms motinoms valdyba ir jos veikla Lietuvoje 1944-1952 metais // Liaudies kultūra Vilnius 2009, Nr. 1, p. 24-33- ISSN 0236-0551
4. Guogis A., Bogdanova N. Sovietinio socialinės apsaugos modelio funkcijos bei raida // Politologija: mokslo darbų žurnalas Vilnius. – 2012, T. 2 Nr. 66, p. 32-77 - ISSN 1392-1681
5. Marcinkevičienė D. Teisiniai socialinės paramos šeimai pagrindai sovietinėje Lietuvoje 1945-1970 m. // Istorija // Iš tautos praeities Vilnius 2008, Nr. LXXII/72 p. 53 – 61 - ISSN 1392-0456
6. D. Milevičienė Socialinės politikos formavimo ribos // Socialinis darbas Mokslo darbai Nr.1 (3) 2003 Vilnius
7. Guogis A. Lietuvos socialinio Modelio bruožai: defektyvaus vystymosi aspektai // Tiltai Socialiniai mokslai Klaipėda 2012 Nr. 2 (59) p. 15 – 28 - ISSN 1392-3137.
8. Vaidelytė E. Socialinė Politika ir filantropija Lietuvoje: teorinės interpretacijos ir empirinės išvalgos // Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbų žurnalas – Kaunas: KTU 2007, Nr.21, p.96 -101 - ISSN 1648-2603
9. Guogis A. The Development of Soviet Social Security System and Lithuania // Central European Political Science Review 2011, vol. 12, No 43, p.118-134
10. Guogis A. Dėl Lietuvos socialinės apsaugos sampratos // Socialinis darbas Mokslo darbai Vilnius, 2008, Nr. 7, p. 26- 34, ISSN 2029-2775
11. Žalimienė L. „Socialiai remtini“, „socialinės rizikos“, „globotiniai“... Kokią visuomenę konstruoja Lietuvos socialinės paramos politika? // Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas. Vilnius. 2011 Nr. 2(1) ISSN 2029 – 4573
12. Lithuania Social Sectors Public Expenditure Review // Document of the World Bank June 2009 Report No. 48604-LT 57 - 65 p http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2009/08/11/000333038_20090811234715/Rendered/PDF/486040ESW0p1161LIC0dislosed08111191.pdf [žiūrėta 2013 11 27]

13. Guogis A. „Kokio socialinės raidos modelio siekti Lietuvoje?“ // bernardinai.lt internetinis dienraštis: [elektroninis išteklius]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-03-17-arvydas-guogis-kokio-socialines-raidos-modelio-siekti-lietuvoje/78997> [žiūrėta 2013 04 20]
14. Guogis A. „Kur juda Lietuvos socialinės politikos modelis?“ // bernardinai.lt internetinis dienraštis: [elektroninis išteklius]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-07-17-arvydas-guogis-del-lietuvos-socialines-apsaugos-sampratos/4433> [žiūrėta 2013 04 20]
15. Žalimienė L. Entrenchment of Market Relationship in Personal Social Services in Lithuania-perspective of market actors. Abstract. Social Work in Times of Crisis. What Can Social Work Deliver –Tallin university. 2010. p. 144-145
16. Žalimienė L. Ir kt.. Socialinė parama Lietuvoje: remiamųjų padėtis ir paramos rezultatai. Vilnius, Londvila, 2008. p. 248
17. Binkauskienė G., Misiūnas A.. Skurdo ir socialinės atskirties problema. Lietuvos ekonomikos apžvalga.ISSN 1392 – 351X. 2004. Nr. 2, psl. 98 - 104.
18. Misiūnas A., Bratčikovienė N. Pajamų nelygybė ir jų normalizavimas // Lietuvos statistikos darbai Vilnius 2007, Nr.46, p.16 - 22 - ISSN 1392-642X.
19. Guogis A. Lietuvos socialinės apsaugos raida: daugiau klausukų negu atsakymų // bernardinai.lt internetinis dienraštis: [elektroninis išteklius]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-02-08-arvydas-guogis-lietuvos-socialines-apsaugos-raida-daugiau-klaustuku-negu-atsakymu/57655> [žiūrėta 2013 04 25]
20. Lazutka R. Lietuvoje socialinė nelygybė nekinta nei ekonomikos nuosmukio, nei pakilimo laikais // bernardinai.lt internetinis dienraštis: [elektroninis išteklius]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-09-11-r-lazutka-lietuvoje-socialine-nelygybe-nekinta-nei-ekonomikos-nuosmukio-nei-pakilimo-laikais/87838> [žiūrėta 2013 08 25]
21. Balnys M., Misiūnas A. Socialinių išmokų regioniniai skirtumai // Lietuvos statistikos darbai Vilnius 2006, NR. 44, p18 – 30 - ISSN 1392-642X.
22. Lazutka R., Poviliūnas A. Minimalių pajamų sistemos // Nacionalinės politikos tyrimas Vilnius VU 2009 <http://www.> [žiūrėta 2013 09 05]
23. Galinytė R., Misiūnas A. Piniginės socialinės paramos efektyvumas: regioninis aspektas // Lietuvos ekonomikos apžvalga. Vilnius 2006 Nr. 1, psl. 80 – 87 - ISSN 1392 – 351X.
24. Lazutka R. Ar socialinė parama mažina norą dirbti? Pagrindinis pranešimas diskusijai. Tarptautinių ir nacionalinių socialinės politikos ekspertų apskritojo stalo diskusija – tikslinė

socialinė parama ir jos gavėjų motyvacija dirbti Lietuvos Respublikos Prezidento rūmų Kolonų salė 2010m. birželio 15d.

25. Lietuvos Respublikos Finansų ministerija 2013 metų nacionalinio biudžeto išlaidos http://www.finmin.lt/web/finmin/2013_biudzetas [žiūrėta 2013 09 12]
26. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 1999, Vilnius 2000 p 62 – 70, 102 – 108
http://www.socmin.lt/public/uploads/739_socpran_liet1999.pdf [žiūrėta 2013 10 02]
27. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2000, Vilnius 2001 p 89 – 128, ISBN –9986-794-19-6
http://www.socmin.lt/public/uploads/737_socpran2000.pdf [žiūrėta 2013 10 09]
28. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2001, Vilnius 2002 p 101 – 113, ISBN 9986 – 794 – 22 – 6
http://www.socmin.lt/public/uploads/735_socpran2001.pdf [žiūrėta 2013 10 09]
29. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2006-2007, Vilnius 2007 p 94 – 106 http://www.socmin.lt/public/uploads/722_socpranesimas2006-2007.pdf [žiūrėta 2013 10 12]
30. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2008-2009, Vilnius 2009 p 89 – 104
http://www.socmin.lt/public/uploads/716_socpranesimas2008_2009.pdf [žiūrėta 2013 10 15]
31. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2009-2010, Vilnius 2010 p 99 – 114 http://www.socmin.lt/public/uploads/714_socpranesimas2009-2010.pdf [žiūrėta 2013 10 15]
32. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2010-2011, Vilnius 2011 p 105 – 125 http://www.socmin.lt/public/uploads/710_socpranesimas2010-2011.pdf [žiūrėta 2013 10 18]
33. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2011-2012, Vilnius 2012 p 67 – 83 http://www.socmin.lt/public/uploads/709_socpranesimas2011-2012.pdf [žiūrėta 2013 10 24]
34. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Socialinis pranešimas 2012-2013, Vilnius 2013 p 31 – 39 http://www.socmin.lt/public/uploads/707_socpranesimas2012-2013.pdf [žiūrėta 2014 01 12]
35. Programų vertinimo metodikos taikymo rekomendacijos // Finansų ministerija Vilnius 2011
http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/veiklos_kryptys_biudzetas/Programu_vertinimas/PVrekomendacijos2011.pdf [žiūrėta 2013 11 17]

36. Davulis G. Lietuvos savivaldybių finansų analizė fiskalinės decentralizacijos požiūriu // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Vilnius 2004. T4, p.69-78 ISSN 1648-9098.
37. Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas 1990 m. spalio 23 d. Nr. I-696 Vilnius // *Valstybės žinios*, 1991, Nr.16-411
38. Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų garantijų įstatymas 1990 m. rugsėjo 27 d. Nr. I-618 Vilnius // *Valstybės žinios*, 1990, Nr. 30-711.
39. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo pakeitimo 1994 m. lapkričio 3 d. Nr. I-624 Vilnius // *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 88-1667
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 1994 m. gegužės 9 d. Nr. 360 Socialinės paramos koncepcija // *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 36-653.
41. Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1675 Vilnius (su pakeitimais ir papildymais iki 2013 lapkričio 26 d.) // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 73-3352 - 2013, Nr. 126-6414.
42. Europos socialinė chartija (pataisyta) // *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 49–1704
43. Po pateikimo pritarta Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pataisoms // Lietuvos Respublikos Seimas 2013 m. spalio 22 d. pranešimas VIR iš plenarinio posėdžio Vilnius 2013 http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_k=1&p_d=141085 [žiūrėta 2014 01 07]
44. Lietuvos socialinis žemėlapis // Baziniai socialiniai rodikliai [elektroninis išteklius]. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/index.php?1262538155> [žiūrėta 2014 01 13]
45. Lazutka R. ir kiti Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo, vykdančią savarankiškąją savivaldybių funkciją, perspektyvos Lietuvos socialinių tyrimų centras / Užsakovas: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Vilnius 2013 <http://www.socmin.lt/lt/tyrimai.html> [žiūrėta 2014 01 25]
46. Panevėžio miesto savivaldybės biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniai 2008 – 2012 metais // Panevėžio miesto savivaldybė. Prieiga per internetą: <http://www.panevezys.lt/lt/veikla/biudzeto-vykdomo-ataskaitu-rinkiniai.html> [žiūrėta 2014 01 28]
47. Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl socialinės pašalpos Panevėžio miesto nepasiturintiems gyventojams tvarkos aprašo ir būsto šildymo, geriamojo vandens ir karšto vandens išlaidų kompensacijų teikimo Panevėžio miesto nepasiturintiems gyventojams tvarkos aprašo patvirtinimo, savivaldybės tarybos 2013 m. Spalio 10 d. Sprendimo nr. 1-292 1 punkto pripažinimo netekusiu galios ir 2 punkto pakeitimo“ 2014 m. sausio 30 d. Nr. 1-24 Panevėžys <http://195.182.86.148/aktai/Default.aspx?Id=3&DocId=21027898> [žiūrėta 2014 02 10]

48. Socialinės paramos šeimai informacinė sistema - SPIS duomenų vitrinų modulis statistinės ataskaitos // Panevėžio miesto savivaldybės ir Panevėžio rajono savivaldybės socialinės pašalpos gavėjai <http://vitrinos.spis.lt:8080/index.html> [žiūrėta 2014 02 13]
49. Socialinės paramos šeimai informacinė sistema - SPIS duomenų vitrinų modulis statistinės ataskaitos // Panevėžio miesto savivaldybės ir Panevėžio rajono savivaldybės socialinės rizikos šeimos <http://vitrinos.spis.lt:8080/vtas.html> [žiūrėta 2014 02 17]
50. Lietuvos statistikos departamentas // Ilgalaikio nedarbo , skurdo rizikos rodikliai <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=4221&status=A> [žiūrėta 2014 02 25]
51. Panevėžio teritorinė darbo birža // Panevėžio miesto savivaldybėje registruoti bedarbiai <http://www.ldb.lt/TDB/Panevezys/DarboRinka/Panevio%20teritorinje%20darbo%20biroje/Las tSituacija.aspx>
52. „Swedbank" Asmeninių finansų institutas // 12 mėnesių finansinis gidas [elektroninis išteklius]. Prieiga per internetą: <https://www.manofinansai.lt/patarimai/527/12-menesiu-finansinis-gidas> [žiūrėta 2014 03 04]
53. Panevėžio rajono savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2013-02-07 Nr. T-6 (su pakeitimais ir papildymais iki 2013 spalio 17 d.) // Panevėžio rajono savivaldybė <http://www.panrs.lt/index.php?1688808419> [žiūrėta 2014 03 20]

Varanauskienė A. Socialinės pašalpos efektyvumas Panevėžio miesto savivaldybėje / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Dobravolskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2014. – 81 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išnagrinėtas ir įvertintas socialinės pašalpos efektyvumas Panevėžio miesto savivaldybėje. Šiame darbe daug dėmesio skiriama socialinės pašalpos gavėjų bei išmokų analizei. Šio darbo pirmoje dalyje apžvelgta socialinės apsaugos pokyčiai bei forma. Antroje dalyje atlikta socialinės paramos koncepcijos analizė, išnagrinėta kaip keitėsi socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, išsiaiškinta socialinę pašalpą sąlygojantys veiksniai. Trečioje dalyje išanalizuota, nuo ko priklauso bei ką įtakoja piniginė socialinė pašalpa, nustatyti socialinės pašalpos efektyvumo vertinimo metodai bei vertinimo kriterijai. Ketvirtoje dalyje, Panevėžio miesto savivaldybės socialinių pašalpų efektyvumui nustatyti, išnagrinėti finansavimo šaltiniai, atlikta kontingento analizė. Efektyvumui įvertinti atlikta pusiau struktūriškai apibrėžtas interviu ir anketinė apklausa, kuriuose dalyvavo Panevėžio miesto socialinės paramos skyriaus specialistai. Atliktas Panevėžio miesto socialinės paramos skyriaus darbo įvertinimas. Palygintas socialinės pašalpos paskirstymas Panevėžio miesto ir Panevėžio rajono savivaldybėse. Nustatyta efektyvumą sąlygojantys veiksniai. Gautų rezultatų bei statistinių duomenų analizei atlikti taikyta sugrupuotų suklasifikuotų duomenų loginė, sisteminė, lyginamoji rodiklių bei koreliacijos koeficiento analizė. Socialinių pašalpų efektyvumas vertinamas pagal tinkamumo, efektyvumo, rezultatyvumo ir naudingumo kriterijus.

Pagrindiniai žodžiai: socialinės apsaugos politika, socialinės apsaugos sistema, socialinė pašalpa, socialinės rizikos šeimos, socialinė atskirtis, skurdas, valstybės remiamos pajamos, socialinės pašalpos gavėjai pagal šeimos tipą, minimalus darbo užmokestis, registruoti bedarbiai.

Varanauskienė A. Efficiency of a Social Support in Panevezys' municipality / The postgraduate's final performance of a finance control. Supervisor assoc. Prof. Dr. A. Dobravolskas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2014. – 81 p.

ANOTATION

Here in the postgraduate's final performance the efficiency of a social support in the municipality of Panevezys city has been analyzed and evaluated. Much of considerations have been designated for analysis of a welfare recipients and payouts. In the first part of this job the ways and changes of social security have been surveyed. Second part comprises: the analysis of the conception of social support; the scrutinized ways how the low of social support for poor dwellers varied; the clarified determining factors for social support. The third part analyses: the reasons for social cash support and it's impacts; the evaluating modes and criterions of social support efficiency. In the fourth part to determine the efficiency of social support the one has looked over the financing sources, fulfilled the contingent's analysis in Panevezys municipality. To assess an efficiency the one has accomplished semistructural defining interview and questionnaire where the specialists from Panevezys municipality's social support department took place. The job of Panevezys municipality's social support department assessment has been accomplished. There was compared the distributions of the social supports in the municipalities of the city Panevezys and region Panevezys. There are itemized the factors describing social support efficiency. To accomplish the analysis of the gotten results and statistical data, the one has used the mode of: the associated and classified data logical, system, comparative index and correlation's coefficient. The efficiency of social support is assessed by the touchstone of: propriety, efficiency, availability.

Key Words: social security policy, social security system, social support, social hazard families, social disjuncture, poverty, state's support income, the social support recipients by the family's type, minimal salary, the recorded unemployed

Varanauskienė A. Socialinės pašalpos efektyvumas Panevėžio miesto savivaldybėje / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Dobravolskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2014. – 81 p.

SANTRAUKA

Magistrinio baigiamojo darbo tyrimo tema labai aktuali, nes nuo 2014 metų pradžios visos savivaldybės vykdo savarankišką savivaldybės funkciją skirstydama socialinę pašalpą, manoma, jog savivaldybės skirstys efektyviau. Pagrindinė tyrimo problema yra nustatyti, nuo ko priklauso didėjantis socialinių pašalpų gavėjų skaičius, ar efektyvus socialinių pašalpų paskirstymas iki naujos tvarkos. Tyrimo objektas - Panevėžio miesto savivaldybės paskirstomos lėšos socialinei pašalpai bei socialinių pašalpų gavėjai. Tyrimo hipotezė - įstatymų tobulinimas padeda socialines pašalpas paskirstyti tikslingiau ir išvengti skurdo spąstų. Šio tyrimo tikslas yra išnagrinėti Panevėžio miesto savivaldybėje socialinių pašalpų panaudojimo efektyvumą, išanalizuoti veiksnius darančius įtaką socialinės pašalpos efektyvumui ar neefektyvumui. Šiam tyrimo tikslui pasiekti iškelti uždaviniai: pateikti socialinės apsaugos pokyčius bei formą; išnagrinėti socialinės paramos teoriją; išanalizuoti socialinę pašalpą sąlygojančius veiksnius; parengti socialinių pašalpų efektyvumo vertinimo kriterijus; atlikti socialinių pašalpų Panevėžio miesto savivaldybėje efektyvumo analizę; palyginti Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių socialinių pašalpų panaudojimo efektyvumą. Tyrimui atlikti naudoti tyrimo metodai: mokslinių šaltinių, įstatymų, pranešimų analizė. Tyrime atliktas pusiau struktūriškai apibrėžtas interviu ir anketinė apklausa. Gautų rezultatų bei statistinių duomenų analizei atlikti taikyta sugrupuotų, suklasifikuotų duomenų loginė, sisteminė, lyginamoji rodiklių analizė. Socialinių pašalpų efektyvumas vertinamas pagal tinkamumo, efektyvumo, rezultatyvumo ir naudingumo kriterijus.

Atlikus analizę, nustatyta, kad šalyje esama ekonominė padėtis įtakoja socialinės pašalpos gavėjų skaičių. Išsiaiškinta, kad socialinės pašalpos išmokų efektyvumas priklauso nuo galiojančių įstatymų, o ne nuo savivaldybių savarankiškos funkcijos vykdymu, net gi priešingai, suteikus galimybę taryboms priimti sprendimus yra nuolaidžiau jama socialinių pašalpų gavėjų atžvilgiu arba griežtinamos išmokos, nusižengiant įstatymo nuostatoms. Išnagrinėjus socialinių pašalpų gavėjus, nustatyta, kad didžioji dalis yra vieniši darbingo amžiaus asmenys. Pastebėta, kad yra daug gavėjų, kuriems iki 30 metų darbo stažo trūksta vos kelių metų. Atsižvelgiant į tai, kad yra tokių asmenų grupė, reikėtų socialinę pašalpą sieti ne tik visuomenei naudinga veikla, bet ir su viešaisiais darbais. Analizuojant nustatyta, kad tarp ilgalaikių registruotų bedarbių ir socialinės pašalpos gavėjų ryšys yra labai stiprus - tiesioginis.

Atliktus pačios savivaldybės darbo analizė nustatyta, jog reikėtų tobulinti: informacijos pateikimą apie socialinę paramą, reikiamus dokumentus ir kita. Siekiant naudingai skirstyti socialines pašalpas didinti tikrintojų skaičių, tobulinti bendradarbiavimą su Mokesčių inspekcija, Darbo birža ir kitomis institucijomis, skatinti aplinkinių pilietiškumą socialinių pašalpų mokėjimo klausimais.

Varanauskienė A. Efficiency of a Social Support in Panevezys' municipality / The postgraduate's final performance of a finance control. Supervisor assoc. Prof. Dr. A. Dobravolskas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2014. – 81 p.

SUMMARY

The subject of the postgraduate's final performance is very relevant because from the outset of 2012 all country's municipalities execute self-sufficient function distributing a social allowances due to opinion that local authorities do it more effectively. The main problem to research is to define the reasons of a growing number of welfare recipients; whether the distribution of social allowances is effective. The object to research is Panevezys municipality's bankroll to be distributed as a social support and welfare recipients. The study of hypothesis - the social allowance imposition of legislative development help them to distribute better and escape the poverty trap. The research target is to scrutinize the efficiency of Panevezys municipality's social support utility, to analyze all factors what have an impact for efficiency or inefficiency. To reach this purpose the one has set the tasks: to present social security's alterations, and forms, to study the social support history, to analyze the factors determining social allowance, to determine the criteria assessing the social support efficiency, to accomplish the analysis for social security efficiency in Panevezys municipality and to compare it with Panevezys region's social security efficiency. To fulfill a research the one has used test modes: the analysis of a scientific source, legislation and lectures. Here in this job the one has fulfilled semistructural defining interview and questionnaire. To accomplish the analysis of the gotten results and statistical data, the one has used the mode of: the associated and classified data logical, systemical, comparative indexes. The efficiency of social support is assessed by the touchstone of: propriety, efficiency, availability.

When the analysis was finished it is evident that the current economical situation has an impact to a number of welfare recipients. It is clarified that the efficiency of social allowances depends on the current legislation but not on municipality's self-sufficient operations, even on the contrary- providing the possibility for legislation to municipalities they connive to a welfare recipients or cut down the payouts offending legislation. After inspecting the welfare recipients it was clarified that the majority of them are single persons of a working age. It is noticed there are many welfare recipients who are lacking just some months to 30 years of working experience. Taking in consideration these recipients there is an idea to relate the social support not only with job for society but and with public jobs. It is identified the direct relation in between the long timers registered jobless and welfare recipients. It is indicative and strong.

When the efficiency of municipality's performance was accomplished there are some deeds to be improved: submitting an information for social support, a required documents and so on. It is need to increase a number of an inspectors to advance the distribution of social allowances; to perfect the

collaboration with Tax Inspection, Labour Exchange and with the other institutions; to stimulate people's public spirit regarding the matter of social support.

PRIEDAI

Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus išlaidos, socialinėms pašalpoms, lyginamasis pokytis (pagal šeimos tipus)

Šeimos tipas/ Paramos suma			Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)	
	2008	2009	2009 m. lyginant su 2008 m.		2009	2010	2010 m. lyginant su 2009 m.		2010	2011	2011 m. lyginant su 2010 m.	
				%				%				%
1 asmuo jaunesnis kaip 30 metų	108.686,75	970.295,65	861.609	792,75	970.295,65	4.273.914,69	3.303.619	340,48	4.273.914,69	4.663.714,61	389.800	9,12
1 asmuo 30 - 64 metų	373.855,98	1.466.236,98	1.092.381	292,19	1.466.236,98	5.316.847,32	3.850.610	262,62	5.316.847,32	6.265.953,05	949.106	17,85
1 asmuo 65 ir vyresnis	7.896,69	3.675,24	-4.221	-53,46	3.675,24	4.333,40	658	17,91	4.333,40	5.376,77	1.043	24,08
Vienišas tėvas /motina 1 vaikas	364.877,15	978.895,62	614.018	168,28	978.895,62	2.445.441,68	1.466.546	149,82	2.445.441,68	2.871.879,34	426.438	17,44
Vienišas tėvas /motina 2 vaikai	326.783,96	892.100,75	565.317	172,99	892.100,75	1.498.974,42	606.874	68,03	1.498.974,42	1.644.715,41	145.741	9,72
Vienišas tėvas /motina 3 ir daugiau vaikų	391.858,86	610.843,89	218.985	55,88	610.843,89	925.372,75	314.529	51,49	925.372,75	969.776,21	44.403	4,80
2 suaugę be vaikų	8.463,70	90.864,46	82.401	973,58	90.864,46	733.033,91	642.169	706,73	733.033,91	1.149.912,71	416.879	56,87
2 suaugę 1 vaikas	40.246,93	460.631,37	420.384	1.044,51	460.631,37	2.456.722,83	1.996.091	433,34	2.456.722,83	2.778.916,51	322.194	13,11
2 suaugę 2 vaikai	73.439,38	666.636,16	593.197	807,74	666.636,16	2.946.365,73	2.279.730	341,98	2.946.365,73	3.237.896,76	291.531	9,89
2 suaugę 3 ir daugiau vaikų	135.602,35	543.267,46	407.665	300,63	543.267,46	1.257.768,05	714.501	131,52	1.257.768,05	1.359.203,69	101.436	8,06
Kitos šeimos be vaikų	649,52	7.839,66	7.190	1.106,99	7.839,66	16.531,41	8.692	110,87	16.531,41	13.872,88	-2.659	-16,08
Kitos šeimos su vaikais		1.737,71	1.738	*	1.737,71	11.070,45	9.333	537,07	11.070,45	8.505,00	-2.565	-23,17
IŠ VISO SUMA	1832361,27	6693024,95	4.860.664	265,27	6693024,95	21886376,64	15.193.352	227,00	21886376,64	24969722,94	3.083.346	14,09

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis SPIS vitrinos duomenis

Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus išlaidos, socialinėms pašalpoms lyginamasis pokytis (2008 - 2013 metai)

Šeimos tipas/ Paramos suma	2011	2012	Pokytis (+/-)		2012	2013	Pokytis (+/-)	
			2012 m. lyginant su 2011 m.				2013 m. lyginant su 2012 m.	
				%				%
1 asmuo jaunesnis kaip 30 metų	4.663.714,61	4.670.677,21	6.963	0,15	4.670.677,21	3.794.620,72	-876.056	-18,76
1 asmuo 30 - 64 metų	6.265.953,05	6.832.314,12	566.361	9,04	6.832.314,12	6.353.351,95	-478.962	-7,01
1 asmuo 65 ir vyresnis	5.376,77	6.904,58	1.528	28,42	6.904,58	7.503,69	599	8,68
Vienišas tėvas /motina 1 vaikas	2.871.879,34	2.654.736,46	-217.143	-7,56	2.654.736,46	2.267.443,74	-387.293	-14,59
Vienišas tėvas /motina 2 vaikai	1.644.715,41	1.482.315,20	-162.400	-9,87	1.482.315,20	1.216.368,19	-265.947	-17,94
Vienišas tėvas /motina 3 ir daugiau vaikų	969.776,21	727.883,69	-241.893	-24,94	727.883,69	602.980,84	-124.903	-17,16
2 suaugę be vaikų	1.149.912,71	873.841,23	-276.071	-24,01	873.841,23	564.881,40	-308.960	-35,36
2 suaugę 1 vaikas	2.778.916,51	2.178.986,24	-599.930	-21,59	2.178.986,24	1.770.355,61	-408.631	-18,75
2 suaugę 2 vaikai	3.237.896,76	2.279.836,79	-958.060	-29,59	2.279.836,79	1.799.730,82	-480.106	-21,06
2 suaugę 3 ir daugiau vaikų	1.359.203,69	1.051.746,43	-307.457	-22,62	1.051.746,43	884.036,91	-167.710	-15,95
Kiros šeimos be vaikų	13.872,88	5.583,70	-8.289	-59,75	5.583,70	1.046,59	-4.537	-81,26
Kiros šeimos su vaikais	8.505,00	6.195,00	-2.310	-27,16	6.195,00	5.054,27	-1.141	-18,41
IŠ VISO SUMA	24947345,06	22771020,65	-2.176.324	-8,72	22759241,95	19267374,7	-3.491.867	-15,34

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis SPIS vitrinės duomenis

Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus socialinės pašalpos gavėjai, lyginamasis pokytis (2008 – 2013 metai)

Šeimos tipas/ gavėjų skaičius			Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)	
	2008	2009	2009 m. lyginant su 2008 m.		2009	2010	2010 m. lyginant su 2009 m.		2010	2011	2011 m. lyginant su 2010 m.		2011	2012	2012 m. lyginant su 2011 m.		2012	2013	2013 m. lyginant su 2012 m.	
				%				%				%				%				
1 asmuo jaunesnis kaip 30 metų	122	976	854	700,00	976	2323	1.347	138,01	2323	2450	127	5,47	2450	2814	364	14,86	2814	2.368	-446	-15,85
1 asmuo 30 - 64 metų	350	1.086	736	210,29	1.086	2.413	1.327	122,19	2.413	2726	313	12,97	2726	2938	212	7,78	2938	2.793	-145	-4,94
1 asmuo 65 ir vyresnis	51	19	-32	-62,75	19	21	2	10,53	21	23	2	9,52	23	27	4	17,39	27	29	2	7,41
Vienišas tėvas /motina 1 vaikas	450	938	488	108,44	938	1648	710	75,69	1648	1.816	168	10,19	1.816	1870	54	2,97	1870	1.690	-180	-9,63
Vienišas tėvas /motina 2 vaikai	510	897	387	75,88	897	1211	314	35,01	1211	1264	53	4,38	1264	1320	56	4,43	1320	1.163	-157	-11,89
Vienišas tėvas /motina 3 ir daugiau vaikų	352	447	95	26,99	447	521	74	16,55	521	573	52	9,98	573	577	4	0,70	577	519	-58	-10,05
2 suaugę be vaikų	20	193	173	865,00	193	670	477	247,15	670	962	292	43,58	962	869	-93	-9,67	869	504	-365	-42,00
2 suaugę 1 vaikas	82	810	728	887,80	810	2.206	1.396	172,35	2.206	2454	248	11,24	2454	2239	-215	-8,76	2239	1.819	-420	-18,76
2 suaugę 2 vaikai	198	1.304	1.106	558,59	1.304	2.946	1.642	125,92	2.946	2978	32	1,09	2978	2749	-229	-7,69	2749	2.147	-602	-21,90
2 suaugę 3 ir daugiau vaikų	281	592	311	110,68	592	991	399	67,40	991	1001	10	1,01	1001	1073	72	7,19	1073	901	-172	-16,03
Kitos šeimos be vaikų	3	6	3	100,00	6	9	3	50,00	9	6	-3	-33,33	6	6	0	0,00	6	3	-3	-50,00
Kitos šeimos su vaikais		5	5	*	5	8	3	60,00	8	3	-5	-62,50	3	3	0	0,00	3	5	2	66,67
IŠ VISO GAVĖJŲ	2419	7273	4.854	200,66	7273	14967	7.694	105,79	14967	16256	1.289	8,61	16247	16485	238	1,46	16476	13941	-2.535	-15,39

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis SPIS vitrinos duomenis

**Panevėžio miesto savivaldybės socialinių pašalpų gavėjų ir gavėjų pagal šeimos tipus vidutinės reikšmės ir koreliacijos koeficiento
apskaičiavimas 2008 – 2013 metais**

Metai	Socialinės pašalpos gavėjų skaičius x	1 asmuo 30 - 64 metų gavėjų skaičius y_1	1 asmuo 65 metų ir vyresnis gavėjų skaičius y_2	1 asmuo jaunesnis kaip 30 metų gavėjų skaičius y_3	2 suaugę 1 vaikas gavėjų skaičius y_4	2 suaugę 2 vaikai gavėjų skaičius y_5	2 suaugę 3 ir daugiau vaikų gavėjų skaičius y_6	2 suaugę be vaikų gavėjų skaičius y_7	Vienišas tėvas/motina 1 vaikas gavėjų skaičius y_8	Vienišas tėvas/motina 2 vaikai gavėjų skaičius y_9	Vienišas tėvas/motina 3 ir daugiau vaikų gavėjų skaičius y_{10}
2008	2.419	350	51	122	82	198	281	20	450	510	352
2009	7.273	1.086	19	976	810	1.304	592	193	938	897	447
2010	14.967	2.413	21	2323	2.206	2.946	991	670	1.648	1.211	521
2011	16256	2.726	23	2450	2.454	2.978	1.001	962	1.816	1.264	573
2012	16485	2.938	27	2814	2.239	2.749	1.073	869	1.870	1.320	577
2013	13.941	1.814	28	1084	1.106	1.356	584	273	984	742	368
Iš viso	71.341	11.327	169	9.769	8.897	11.531	4.522	2.987	7.706	5.944	2.838
Vidutinė reikšmė	11.890	1.888	28	1.628	1.483	1.922	754	498	1.284	991	473
Koreliacijos koeficientas r_{xy}		0,97	-0,67	0,90	0,93	0,90	0,90	0,87	0,91	0,84	0,74

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis SPIS vitrinos duomenis

Pusiau struktūriškai apibrėžti interviu su Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistais

1. Socialinės paramos skyriaus vedėjas

1. Kokios socialinės asmenų grupės dažniausiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų?

Socialinių pašalpų gavėjų grupių yra įvairių. Tačiau daugiausiai kreipiasi, tas kas turi mažiausias pajamas, tas, kuris neturi darbo arba dirba dalį laiko, grįžęs iš įkalinimo įstaigos, gyvena vienas, vienišas auginantis vaikus. Dar yra tokių, kurie neturėjo darbo stažo ir turi neįgalumą, o kai darbo stažo neturėjo, neįgalumo išmokos mažos, tai iki valstybės remiamų pajamų dar galima primokėti.

2. Dėl kokių priežasčių kreipiamasi socialinės pašalpos?

Dėl socialinės pašalpos kreipiasi tie asmenys, kurių turtas ir pajamos neviršija pagal įstatymą nustatytos ribos. Pagrindė tie asmenys, kurių pajamos yra mažesnės už valstybės remiamas pajamas, kurios šiuo metu yra 350 litų.

3. Ar socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti?

Tai diskusinis klausimas, bet mano nuomone, kad nekiltų tokių klausimų reikėtų tobulinti pinigines socialinės paramos įstatymą, kas labai sunkiai sekasi. Jau daug metų esu savivaldybės asociacijos socialinių reikalų komitete, mano siūlymas buvo socialines pašalpas susieti su viešaisiais darbais, dabar jinai susieta su visuomenei naudinga veikla. Šiuo metu skelbiama nuomonė, kad už socialinę pašalpą reikia atidirbti. Nemanau, kad skatina nenorą dirbti, apamai neįsivaizduoju, kaip galima išgyventi iš 350 litų.

4. Ar buvo tokių atvejų, kai socialinę pašalpą gaudavo asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti?

Buvo tokių atvejų. Nustatę tokius atvejus, aišku, prašome tą neteisėtai išmokėtą socialinės pašalpos sumą gražinti. Sankcijos nusižengus pinigines socialinės paramos įstatymams, tvarkai – netenka teisės į socialinę pašalpą pusę metų ar net ilgiau. Dažniausiai pasitaikantys atvejai, kai nesąžiningai gauna socialines pašalpas: dirba užsienyje, atvažiuoja čia, atsižymi darbo biržoje ir jei tik savivaldybės paramos skyrius nekontroliuos jų, nepatikrins gyvenamojoje vietoje taip žiūrint viskas pagal įstatymą, tačiau tokių užsienyje gyvenančių piktnaudžiautojų būna. Kontroliuoti tokius dalykus šiek tiek galime. Jei tik iškyla menkiausiai įtarimas, mes prašome darbo biržos iškviešti tą asmenį pas save ir, jei jis neatvyksta nurodytu laiku į darbo biržą, jie jį išbraukia iš bedarbių sąrašo. Mes tada turime teisę sustabdyti ir nebemokėti tokiam asmeniui. Jei jis kitą kartą vėl pasirodo, turi pilnai pagrįsti kur buvo, ką veikė tą laikotarpį ir kodėl negalėjo atvykti į darbo biržą.

5. Kaip vykdoma pašalpos mokėjimo kontrolė?

Pagal piniginės socialinės paramos įstatymą, kilus pagrįstiems įtarimams, vykstama į vietą pas socialinės pašalpos gavėją ir surašomas buities ir turto aktas. Tai vienas iš pagrindinių dokumentų skiriant, sustabdant, nutraukiant ar sumažinant socialinės pašalpos mokėjimą. Dažniausiai mūsų praktikoje reikia tikrinti ir tikrinami asmenys, kurie turi verslo liudijimą ar individualią veiklą, rodantys pajamas ženkliai mažesnes negu ištikrųjų yra. Kai įsigaliojo nuo 2013 metų birželio mėnesio naujas pakeitimas, kuriame nurodyta, jeigu dirbantis pagal verslo liudijimą ar užsiima individualia veikla ir nurodo, kad 3 mėnesius uždirba mažiau nei minimalų atlyginimą, tokiam socialinės pašalpos gavėjui surašome buities ir turto tikrinimo aktą, tikriname darbo vietoje. Tada, jei kažkas neatitinka galima nemokėti socialinės pašalpos. Buvo net toks atvejis, kai parašė, kad uždirbo iki 100 litų per mėnesį. Būkim realistai, už tokius pinigus niekas nedirbs, jeigu yra net tokios kalbos, kad už minimalų atlyginimą neapsimoka dirbti... Tada taikiomis sankcijos - nemokėti socialinės pašalpos pusę metų.

Yra tokių atvejų, kai dėl neteisėtų išmokų prašome savivaldybės teisės skyriaus specialistų kreiptis į teismą. Keletas parmokėjimų tokiu būdu jau yra susigrąžintos. Vadinasi, įstatymas veikia,kuo toliau, tuo bus didesnis tas viešumas, tada gal nebenorės piktnaudžiauti, apgaudinėti.

6. Ar tenka vykdyti patikrinti socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygas?

Nuo šių metų sausio 1 dienos pagal socialinės pašalpos įstatymą, kai savivaldybės įgijo savarankišką funkciją skirstyti socialines pašalpas, numatome daryti kuo dažniau tokius patikrinimus, pasitelkdami kuo daugiau socialinės pašalpos išmokų specialistų, kad tikrinant vykėtų į vietą ne vienas darbuotojas, o 2 arba 3 darbuotojai.

7. Ar socialinės pašalpos gavėjai tinkamai ir tikrai savo minimalioms reikmėms panaudoja socialinę pašalpą? Ar įmanoma kovoti su piktnaudžiavimu?

Rizikos šeimoms pagal įstatymą mokama pusė sumos (50 procentų) į socialinę kortelę. Esame pasirašę sutartį su „Maxima“ perkybos tinklu. Ta kortele gali pirkti viską, išskyrus alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius. Taip pat „Maximos“ paprašius, teikia ataskaitas, ką pirko, kur išleido. Su socialinės rizikos šeimomis intensyviai dirba socialiniai darbuotojai, jie prižiūri, kaip naudojamos socialinės pašalpos. Na tai liečia šeimas, o tie kur gyvena tik suaugę, nėra numatyta, kad turi būti skirtos socialinės kortelės, yra tik galimybė, kad gali būti skiriama. Tuo klausimu mes pasitvirtinome įsakymą. Gali būti ribojama socialinės pašalpos išmoka gryniais pinigais, jei kiti šeimos nariai sutinka ir pats tas prasižengėlis sutinka, bet labai abejoju ar taip jau sutiks...

8. Ar dažnai pasitaiko atvejų, kad socialinė pašalpa yra nutraukiama arba neskiriama? Dėl kokių priežasčių dažniausiai?

Pasitaiko ir gan dažnai. Dažniausiai nutraukiama, kai būna neteisinga informacija dėl šeimos narių (sugyventojus slepia), nepraneša apie įsigytą - parduotą turtą. Pagal piniginės socialinės paramos įstatymą šeima ar vienas gyvenantis asmuo turi panaudoti visas teisėtas priemones gauti pajamas ir tik

tada kreiptis dėl socialinės pašalpos. Logiškai maštant, jei žmogus gauna palikimą ar butą, ar žemės sklypą, ar dar kažką, jis tai perleidžia kitam asmeniui ir kreipiasi socialinės pašalpos – tai čia jau skaitome, kad yra piktnaudžiavimas socialinėmis pašalpomis. Taip pat, kai dirba nelegaliai, tačiau čia jau mums padeda valstybinė darbo inspekcija.

9. Jūsų nuomonė ar reikalinga buvo panaikinti reikalavimą - būti registruotam darbo biržoje 6 mėnesius?

Mes šiam pakeitimui prieštaravome, tačiau į mūsų nuomonę nebuvo atsižvelgta. Aiškinom, kad iškart padaugės socialinės pašalpos prašytojų ir padidės išmokų sumos. Faktiškai taip ir atsitiko. Bet bent jau džiaugiamės, kad liko nepanaikinta tik pakoreguota nuostata, jei socialinės pašalpos gavėjas nutraukė registraciją darbo biržoje, mes nutraukiam socialinės pašalpos mokėjimą 3 mėnesiams, nors ankščiau buvo 6 mėnesiams.

10. Ar siūlant visuomenei naudingus darbus atlikti, atkristų tie asmenys, kuriems nepriklauso socialinė pašalpa?

Dėl visuomenei naudingos veiklos aš turiu savo nuomonę. Panevėžio miesto ir Kretingos savivaldybės likome vienintelės savivaldybės, kurios nepasitvirtinome tokios tvarkos. Administravimas užimtų daugiau laiko ir kainuotų daug brangiau nei tie atlikti darbai. Vienu metu mes buvome parengę projektą ir aprašą, tačiau perėjome visus komitetus, diskutavome ir nepriėmėme tokio sprendimo. Mieste yra asmenų, baustų policijos, administracinio teismo, kurie turėtų atidirbti viešuosius darbus ir jų visų negali įdarbinti, nes įmonės, kurios tvarko miestą nenori priimti tokių žmonių, o apie socialiai remtinus išvis net nešneka.

Visų pirma, mano nuomone, visuomenei naudinga veikla prieštarauja pagrindiniam konstitucijos straipsniui, kad valstybė remia žmogų senatvėje, negalioje ir nesant pajamoms. Čia neturėtų būti jokios prievartos, tačiau tai bandoma pateikti lyg ir žmonės eina patys savarankiškai atlikti tuos visuomenei naudingus darbus. Taip pat socialinės piniginės paramos įstatyme yra numatytos sankcijos, jei žmogus neatėjo dirbti visuomenei naudingų darbų, jei gyvena su vaikais - socialinę pašalpą gali gauti tik vaikai, o jei vienas gyvena gali visai netekti socialinės pašalpos, kol neįvykdys tam tikrų įpareigojimų. Aš siūliau ir dabar siūlau paprastesnį dalyką, vietoj visuomenei naudingos veiklos padaryti viešuosius darbus, tada jie yra įteisinti, žmogus dirba su darbo sutartim, jis užsidirba dar kažkiek darbo stažo. Jei šeimai bus reikalinga, skirti papildomai lėšų, kad būtų išlaikytas tas valstybės remiamų pajamų lygis, bus primokamos socialinės pašalpos. Tačiau, tokiu atveju, jis jau dirbs. O visuomenei naudinga veikla atliekant darbo stažas neina, nuo nelaimingų atsitikimų nedraustas. Žmogus atsiduria tokioje situacijoje, kad ateitis jo yra miglota, jis, išėjęs į pensiją, neturės darbo stažo ir vis tiek turės jį remti. Tai gal geriau dabar jam suteikti kažkokį tai šansą, nes dabar yra nemaža dalis socialinės pašalpos gavėjų, kuriems trūksta darbo stažo. Ypatingai, kai subyrėjo stambiausios gamyklos Panevėžyje (Ekranas, Panevėžio cukrus, Lino apdirbimo ir kitos), nemažai žmonių liko be darbo, kito darbo jie

dirbti nemoka, o dėl pensinio darbo stažo jiems trūksta vos kelių metų. Tai viešuosius darbus dirbdami per metus pusę metų, 4 mėnesius, galėtų užsidirbti per kelis metus tą trūkstamą iki minimalaus 30 metų darbo stažo.

11. Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų socialines pašalpas skirsto vykdydama savarankišką savivaldybės funkciją, pasitelkusi seniūnus, seniūnaičius bei bendruomenės narius ir teigia vykdanči kur kas efektyvesnę socialinės pašalpos paskirstymą, sutaupiusios daug lėšų, atfiltravo apsimetėlius, kuriems socialinė parama nepriklauso... Ar galima tai taikyti miestui?

Jei pažiūrėtume į skaičius „Socialinio žemėlapis“ svetainėje, kur ministerija teikia visus duomenis, ten yra visų savivaldybių socialinių išmokų duomenys, tai mūsų duomenys buvo geresni. Tos penkios „pilotinės“ savivaldybės pagal tyrimus nesutaupė tiek lėšų, kiek jie deklaruoja. Bei kalbėti apie taupymą, kai asmenims reikalinga pagalba, parama, ypatingai, kai pasirodo žinios spaudoje ar kitur, kad iš sutaupytų lėšų pasididino atlyginimus, mokėjo premijas... Tai čia morališkai, kaip atrodo? Man tai žemiau negu žema.

Ką nutyli tos „pilotinės“ savivaldybės, kad jie pasirašė sutartis su ministerija 3 metams ir skirtos lėšos buvo daug didesnės, neatsižvelgiant nei į gyventojų skaičių, nei į pašalpų gavėjų skaičių. Galima būtų sulyginti, tokią savivaldybę kaip Akmenės, kurioje gyventojų apie 24 tūkstančius gyventojų, šiemis metams gavo 16 milijonų litų socialinėms pašalpoms. Tuo tarpu Panevėžio miesto savivaldybė šiemis metams patvirtintame biudžete socialinėms pašalpoms yra skirta 16,2 milijonų litų. Tokie skaičiai daug ką pasako.

12. Kaip manote ar socialinės pašalpos paskirstymas buvo efektyvus iki 2012 metų?

Jeigu dirbame pagal normatyvinius aktus, negalime sakyti, kad šiandiena dirbame gerai, o vakar dirbome blogai arba atvirkščiai. Yra norminiai aktai ir pagal juos dirbame. Jei reikėjo ką tobulinti, tą ir padarė (buvo apie tai senai šnekėta). Atsirado turto ir pajamų normatyvai. Jeigu tik parduodi ar perki turtą ir neparodai, iš kur lėšos, tu jau netenki socialinės pašalpos. Pasirodo, patobulinus ir sugriežtinus įstatymą, jaučiasi kaip mažėja socialinės pašalpos gavėjų skaičius. Savivaldybės laikosi įstatymų. Ir patys įstatymai yra tobulinami.

13. Įsigaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, kokie numatomi teigiami pokyčiai?

Apie pačius socialinės pašalpos gavėjus kalbant, kad pas juos kažkas teigiamo bus, tai nėra net ką kalbėti. Aš net neišsivaizduoju, kaip įmanoma pragyventi iš socialinės pašalpos 350 litų, jei daugiau žmogus iš niekur daugiau negauna jokių pajamų. Kai ateina socialinės pašalpos, iškart matosi, kurie gyventa tik iš pašalpos, kuriems tai tik papildomos pajamos, kurie turi tam tikrą veiklą (kirpėja, manikiūrininkė ir kiti). Tačiau su šitais ir bus baigta, kai griežčiau imsime tikrinti.

Jei žmogus norės gyventi oriau, jis iš tokios sumos negyvens, ieškos galimybės susirasti darbą, aišku, jei tik galvoja apie ateitį.

14. Ar bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (VMI, SODRA, darbo inspekcija, darbo birža ir kitos) padės sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?

Taip. Mes su valstybine darbo inspekcija bendradarbiaujame, dalyvaujame pasitarimuose. Parengiau projektą, kad ta veikla, kuri jau pradėta vykdyti būtų įteisinta. Numatoma švietimo įstaigose skleisti informaciją apie nelegalų darbą, kad vaikai suvoktų - kas nėra gerai. Iš darbo inspekcijos visada gauname duomenis, kad atlikus planinį, neplaninį patikrinimą rasti tokie žmonės, kurie dirba be dokumentų pagrindžiančių veiklą (dirba nelegaliai). Mes iškart reaguojame ir tikriname, ar tie asmenys yra socialinės pašalpos gavėjai, jei taip - iškart stabdome mokėjimus tam tikram laikui (6 mėnesiams). Tai yra imamės tam tikrų sankcijų.

15. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviai skirstyti socialinių pašalpų mokėjimą?

Visų pirma vietoj visuomenei naudingos veiklos pakeisti į viešuosius darbu. Tai čia būtų tokia schema. Žmogus užsiregistruoja darbo biržoje, šeima atitinka įstatymų nuostatas, mes pusę metų mokame socialinę pašalpą. Per pusę metų darbo birža suranda jam kažkokius viešuosius darbus atitinkančius jo sveikatos stovį išsilavinimą, gal net pagal poreikius, per pusę metų, manau, tikrai galima surasti ir darbingas asmuo iš šeimos dirba, jeigu trūksta sumos iki valstybės remiamų pajamų, primokama socialinėmis pašalpomis. Tokiu atveju, asmuo dirba legaliai, moka mokesčius ir dar užsidirba darbo stažą. Pliusai: užsidirba darbo stažą; negali išvykti į užsienį dirbti nelegaliai, nes jam jau reikia čia būti ir dirbti; kitokia veikla taip pat nebelabai užsiims.

O kalbant apie tai, kad visuomenei naudinga veikla skatina žmogų integruotis į darbo rinką, labai optimistiškai skamba. Yra tokių atvejų, kai seniūnijose pasirašoma šiaip sau (net neatlikus jokių darbų) ar tai pažįstamas, ar tai įtakingų žmonių vaikas ar giminaitis, tikrai pasirašo ir jis neina atlikti visuomenei naudingos veiklos ar atidirba per vieną dieną už kelias. Ne, su tuo darbinių įgūdžių tikrai neįgysi.

2. Socialinės paramos skyriaus vedėjo pavaduotoja

1. Kokios socialinės asmenų grupės dažniausiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų?

Vieniši tėvai ir vieni gyvenantys asmenys - tai yra pačios didžiausios grupės. Vieniųjų asmenų didžiausia dalis yra bedarbiai, jeigu jie susiranda darbą, aišku, nebeprašo socialinės pašalpos; vieni auginantys vaikus asmenys, nesvarbu, kiek jie augina vaikų - vieną, du ar daugiau, dažniausiai kreipiasi šios grupės. Jeigu yra, kaip mes sakome, pilna šeima - tėtis, mama, vienas ar du vaikai, jiems jau pragyventi yra truputį lengviau. Tokios šeimos dažniau ateina dėl kompensacijų, bet ne dėl socialinės pašalpos. O vienas auginantis vaikus, pradėdant nuo vieno vaiko ir daugiau vaikų yra tarp dažniausiai prašančių socialinės pašalpos.

2. Dėl kokių priežasčių kreipiamasi socialinės pašalpos?

Apibendrintai ir kitokių priežasčių mes labai retai kada išgirstame ir net tas vienišas, kur, galbūt turim pagrindo manyti, kad gal jis truputėlį užsidirba, kažkam kažką padėdamas, į klausimą kodėl – todėl, kad reikia pinigų, neturiu iš ko gyventi.

3. Ar socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti?

Ne, todėl, kad kai mes kalbame apie vienišus asmenis ir jiems socialinės pašalpos dydis yra 350 litų ir sakyti, kad galima pragyventi iš tokių pinigų, tai tikrai būtų visiška netiesa. Dėl to gavimas 350 litų jokia būdu nesudaro sąlygų, jog aš neieškosiu darbo. Bėda yra kita, galbūt, jis pats nepakankamai aktyviai ieško darbo, bet pašalpos gavimas tikrai nėra ta priežastis, kad neisiu, neieškosiu darbo, nes didžioji dalis iš jų ir yra bedarbiai registruoti darbo biržoje. Kiek galime, tiek su jais bendraujame ir tikrai viešuosius darbus dirbtų ilgiau ir pasilieka dirbti po to, kai darbo biržos baigiasi darbai, kada yra subsidijuojami, kada su darbdaviu baigiasi vienu metų sutartis, gal trumpesnė ar ilgesnė. Tada didžiąją dalį darbo užmokesčio apmoka darbo birža, o kitą dalį darbdavys sumoka, tokiomis sąlygomis, kuriama darbo vieta. Žmonės su mielu noru toliau pasilieka dirbti, bet ne visada darbdavys nori, gal nenori mokėti to minimalaus atlyginimo. Kai darbo birža subsidijuoja, tai dažniausiai minimalus atlyginimas. Kai baigiasi darbo biržos subsidijos, žmogus sutinka dirbti ir už pusę minimalaus atlyginimo. Noras dirbti yra, tad vienareikšmiškai sakyti, kad žmonės, jei tik yra galimybė, tarp darbo ir pašalpos, jie pasirinks pašalpą - tikrai taip nėra. Jei ta pašalpa būtų arčiau minimalaus darbo užmokesčio, tarkim 500 litų vienam žmogui, gal tada ir taip, bet dabar, kai vienam žmogui 350 litų tai ne priežastis nedirbti.

4. Ar buvo tokių atvejų, kai socialinę pašalpą gaudavo asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti (nuslėptos pajamos ir pan.)

Taip tokie atvejai pasitaiko, jie jokia būdu nėra masiniai tokie atvejai, bet tokių tikrai pasitaiko. Dažniausiai tai, kai žmonės „pamiršta pasidžiaugti“, kad yra skirta nedarbo draudimo išmoka. Aišku, situacija yra sudėtinga, kai nuo 2013 metų sausio 1 dienos pradėjo skirti ir mokėti Utenos Sodros skyrius, dalis žmonių liko be galimybės gauti greitai ir operatyviai informacijos, ar jam bus skirta, ar nebus skirta, tai mes suprantame. Tačiau, kai net nedarbo draudimo išmoka pasiekia jų sąskaitas, tai jie vis tiek pamiršta pasakyti. Tai čia jau nėra gerai...

5. Kaip vykdoma pašalpos mokėjimo kontrolė? Ar socialinės pašalpos gavėjai tinkamai ir tikrai savo minimalioms reikmėms panaudoja socialinę pašalpą? Ar įmanoma kovoti su piktnaudžiavimu?

Pašalpa yra skiriama ir mokama, tie du dalykai yra įstatymų atskirti. Visų pirma prašymų priėmimas, o tada jau skyrimas, tai yra įvertinama ar viskas atitinka pagal įstatymus. Tada jau kalbame apie socialinės pašalpos mokėjimą. Mokėjimai gali būti: pervedant pinigines lėšas į banką, atnešant į namus, bei taip pat yra dar vienas mokėjimo būdas, tai yra tai vadinamos socialinės rizikos šeimoms,

kada mes turime teisę 50 procentų skirtos pašalpos dydžio teikti ne pinigine forma. Kontrolė, aišku, yra. Skyrimo kontrolę vykdo daugiau mažiau visos savivaldybės, pas mus yra tikrinimo specialistai, kurie tai prižiūri. O pati naudojimo kontrolė taikoma tik socialinės rizikos šeimų gavėjams, nes yra kaip minėjau toks tiekimo būdas, mokėjimo kortelės. Įstatymu griežtai nustatytas ir savivaldybės negali spręsti ar 45 procentai ar 60 procentų yra įstatymo tiksliai nustatyta 50 procentų pinigine forma ir likusi 50 procentų nepinigine forma. Yra kiekvienoje savivaldybėje valstybės iniciatyva prieš kokius 5 metus įsteigti etatai darbuotojų dirbti su socialinės rizikos šeimomis. Iš pradžių šie etatai buvo finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų. Jų pagrindinis darbas, pagrindinė funkcija, netik žiūrėti, kaip jie ten tvarkosi buitį, kaip vaikus auklėja, bet ir kaip naudojamos socialinės pašalpos. Socialinės pašalpos ne pinigine forma teikiamas 50 procentų į socialinę kortelę, tikrai tenka apgailestauti, kad vienintelė „Maxima“ atsiliepė į organizuojamo konkurso kvietimą teikti tokias korteles, platinti vardines socialinės rizikos šeimoms. Būtu buvęs idealus variantas, mūsų akimis žiūrint „Norfa“, tačiau ji kažkodėl nedalyvauja, kiek jau mes siūlėme, nes mes privalome pagal įstatymą pasiūlyti, tai „Norfa“ atsisakė, net neužsiima tokiais dalykais. Dideliuose miestuose, tai labai gera ne pinigine tiekimo forma. Sudėtingiau su rajonų, seniūnijų gyventojais ir panašiai, tada mūsų kolegos ieško kitų teikimo būdų. Pas mus miestuose tos socialinės kortelės labai gerai. Su jomis negali pirkti jokio alkoholio, tabako gaminių. Na nors ir bandys pirkti, tačiau su šia kortele neatsiskaitys už šiuos pirkinius. Taip pat su socialinės rizikos šeimomis dirbantys specialistai gali prašyti ataskaitų, išrašų, duomenų, pavyzdžiui per 3 mėnesius, kaip buvo panaudota ta socialinė kortelė, ką jie pirko? Ar sakykim, kaip kurios šeimos daro: gauna pašalpą į socialinę kortelę ir prisiperka saldainių ir tortų, ar vis dėl to buvo panaudota labai tvarkingai, pirkti patys būtiniausi dalykai - maisto produktai, buitinė chemija ar panašiai. Tada jau aišku, kad ta šeima moka tvarkytis su pinigais.

Taip ir kovojama su piktnaudžiavimu. Viskas labai aiškiai išdėstyta iš teisinės pusės su socialinės rizikos šeimomis. Tikrai kartais panaudojamos ne pagal paskirtį. Ypatingai gaila, kai pašalpos nepasiekia vaikų...

6. Ar tenka vykdyti patikrinti socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygas?

Mes turime taip vadinamus tikrinimo specialistus, kuriems tenka tikrai važiuoti patikrinti, surašyti buities ir turto aktų, reguoti į kaimynų pasakymus ir į bet kokius nusiskundimus, kad gyvena ne vienas asmuo...

7. Ar dažnai pasitaiko atvejų, kad socialinė pašalpa yra nutraukiama arba neskiriama? Dėl kokių priežasčių dažniausiai?

Pati populiariausia priežastis nutraukimo yra kada vienas gyvenantis asmuo ar kažkas iš šeimos narių bedarbių suaugusių asmenų nutraukia registraciją darbo biržoje. Šiai dienai turime galimybę patys pamatyti ir čia tik nuo mūsų priklauso, kas kiek laiko mes tikriname darbo biržos duomenų

bazėje. Ir tokiu atveju mes jau galim žiūrėti ar tą mėnesį mokėti socialinę pašalpą ar nebemokėti. Tai čia dažniausia priežastis, kada būna nutraukiama socialinė pašalpa.

O kam neskiriama, tai pakeitus nuo 2013 metų birželio 1 dienos piniginės paramos įstatymą, kad mes turime teisę daugiau dėmesio skirti į asmens prašančio pašalpos turimą turtą (kilnojamą, nekilnojamą). Atsirado nauja sąvoka, piniginių lėšų normatyvas (ko nuo pat įstatymo pradžios 1994 metais nebuvo). Atsirado tokia galimybė neskirti socialinės pašalpos, jeigu asmuo turėjo automobilį, kuris yra vertinamas kaip turtas, perleido, pardavė kitam asmeniui ir negavo tiek pinigėlių, kiek reikėtų gauti pagal įstatymų nuostatas. Visas turtas yra vertinamas, yra tam tikra metodika, kaip vertinti automobilius, yra VŠĮ „Empreksis“, kuris visais atvejais vertina. Jeigu žmogus parduoda automobilį už mažesnę negu 1/2 nustatytos vertės, mes jau turime pilną teisę nebeskirti socialinės pašalpos. Tokie dažniausi atvejai, nes labai dažnai, tas pašalpos gavėjas parduodant automobilį daro paslaugą tam, kuris perka. Jis sutinka nenurodyti tikrosios vertės ir taip pasidaro didžiulė problema. Visų pirma, jis nepagalvoja, kad nuskriaus save. Labai nedaug yra tokių, kurie parduoda už tikrąją vertę arba prieš pardavimą, bent jau ateina pasitarti, pasiklausti, kad planuoja parduoti automobilį, ką daryti, kas pasikeis? Tai tokios yra pagrindinės - pašalpų neskyrimo pas mus priežastys.

8. Jūsų nuomonė ar reikalinga buvo panaikinti reikalavimą - būti registruotam darbo biržoje 6 mėnesius?

Panaikinti taip, kaip buvo padaryta, kad tik užsiregistravus darbo biržoje gali tą pačią dieną prašyti socialinės pašalpos, tikrai nėra gerai. Tai tikrai buvo neapgalvotas sprendimas. Dėl to išaugo socialinės pašalpos gavėjų skaičius, kada tos sąlygos pasidarė liberalesnės. Man atrodo, kad visų pirma reikia pasižiūrėti ką iki registracijos į darbo biržą asmuo veikė. Jeigu asmuo dirbo ar augino vaiką iki 3 metų, tada taip viškas gerai. Žmogui pasikeitė situacija jam reikia padėti. Bet jei asmuo ateina ir prašo pašalpos, tačiau nei jis buvo registruotas darbo biržoje, nei dirbo kur kokius 3-6 mėnesius, nei vaiką augino. Tada kyla klausimas, kodėl mes turime mokėti socialinę pašalpą, vien tik todėl, kad jis nuėjo užsiregistruoti į darbo biržą. Šitai mes dabar suprantame šitą situaciją. Dabar mes bandome peržiūrėti. Gal tuos 6 mėnesius ir reikėjo peržiūrėti, bet ne taip kaip buvo padaryta, iškart pereita prie tokio liberalizmo, kad užsiregistravai ir tą pačią dieną tau skiria socialinę pašalpą.

9. Ar siūlant visuomenei naudingus darbus atlikti, atkristų tie asmenys, kuriems nepriklauso socialinė pašalpa?

Ne. Ne tas kelias visuomenei naudingi darbai tikrai ne tas kelias. Visų pirma, visuomenei naudingi darbai (veikla) neturėtų būti priverstinis, kaip dabar ji įteisinta, mes turime ir talkų, ir panašių dalykų. Kita aplinkybė, kaip matome pas kolegas seniūnijose, yra seniūnui pavesta kontroliuoti tuos naudingus darbus, garantuoju, kad 80 procentų yra tokių, kurie išviso net nedirba, o gauna tiesiog patvirtinimą pas seniūną, kad darbai atlikti, tokia yra realybė. Nes ar dirbo, ar nedirbo, kaip tą darbą atliko - daugumoje savivaldybių yra atiduota tikrinti seniūnams, o jie eina paprasčiausiu būdu. Dar

tokią nuomonę esu girdėjusi - Klaipėdos miesto vienos įmonės, kuri prižiūri miestą, vadovas apie tuos visuomenei naudingiems darbams atlikti atsiųstus žmones yra pasakęs taip, kad mes labai dažnai jų atliktą darbą turime pardaryti patys, jis būna atliktas nekokybiškai, neatsakingai, atmestinais arba turime stovėti ir kontroliuoti, kad tikrai dirbtų taip, kaip priklauso. Ne tas kelias visuomenei naudingi darbai, tikrai ne tas kelias.

10. Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų socialines pašalpas skirsto vykdydama savarankišką savivaldybės funkciją, pasitelkusi seniūnus, seniūnaičius bei bendruomenės narius ir teigia vykdanči kur kas efektyvesnę socialinės pašalpos paskirstymą, sutaupiusios daug lėšų, atfiltravo apsimetėlius, kuriems socialinė parama nepriklauso... Ar galima tai taikyti miestui?

Ne, kai kalbam apie miestus, seniūnai dar kaip ir seniūnai, bet kai kalbame apie seniūnaičius, bendruomenės narius, organizacijas yra labai didelė subjektyvumo galimybė. Kai kaimynas – kaimyno nelabai pažįsta, o galbūt kaimynas taip gerai pažįsta kaimyną, kad jis pasakys viską, kad tik kaimynas negautų socialinės pašalpos, nors tikrai ta pašalpa jam priklausytų. Todėl, mūsų nuomonė, kad turi teisę nors iš dalies dalyvauti bendruomenės tikrai nėra geras ir teisingas būdas. Reikia socialines pašalpas skirstyti įvertinus, kokius duomenis turi Darbo inspekcija, Darbo birža, Sodra ir Mokesčių inspekcija.

11. Kaip manote ar socialinės pašalpos paskirstymas buvo efektyvus iki 2012 metų?

Nebuvo. Todėl kad, buvo teisės į socialinę pašalpą iš karto po užsiregistravimo darbo biržoje visiškai neatsižvelgiant į kai kuriuos dalykus. Nuo 2013metu pakeistos redakcijos: visų pirma pasižiūrėti, ką veikė prieš užsiregistravimą darbo biržoje ir šiai dienai mes jau neskiriam 3 mėnesius pašalpos tiems, kurie darbo biržoje buvo neregistruoti. Nutraukia registraciją asmeniškai prašant ir po savaitės ar po mėnesio vėl sugrįžta į darbo biržą, tai tiems, kurie neintensyviai ieško darbo, mes pasakome, kad pašalpą skirsime tik po 3 mėnesių nuo tos paskutinės registracijos darbo biržoje. Kai jų paklausi, kodėl, asmeniškai prašant, nutraukia registraciją darbo paieškai, dažnai išgirstame atsakymą, kad bandžiau ieškotis darbo užsienyje. Tai kodėl mes tokį žmogų turime remti, jeigu turėjo lėšų išvykti, parvykti? Jei žmogus nutraukė paiešką dėl įsidarbinimo tai, kad ir nedaug dirbo, kad ir savaite, bet buvo pats faktas įsidarbinimo užfiksuotas Sodros duomenų bazėje, tai, prašau, tokius žmones mes visada remsim, visada padėsime ir kiek priklausau tos pašalpos skirsime.

12. Įsigaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, kokie numatomi teigiami pokyčiai?

Nematau aš tų didelių teigiamų pokyčių, nes visų pirma, jeigu sakoma, kad tikslingiau skirstyti paramą patiems, tai atitinkamai reikia ir įstatymą dėti, nes galimybė kiekvienai savivaldybei įteisinti papildomas socialinės pašalpos skyrimo sąlygas... Šiai dienai yra toks rezultatas, kada yra nusižengiama įstatymams. Pavyzdžiui Vilniaus miesto savivaldybė tarybos sprendimu priėmė vienintelį socialinės pašalpos mokėjimo būdą 100 procentų į korteles. Ir tai yra prieš įstatymą,

negalima tokių dalykų daryti. Kauno miesto savivaldybė tarybos sprendimu įteisino nuostatą, kad neskirs tiems socialinės pašalpos prašytojams, kurie yra apskaityti, nors iš tiesų jie ten negyvena. Tai ir yra ne pagal įstatymą, tai prieštarauja įstatymams. Tai aš galvoju, kad tokie pakeitimai tikrai jokių teigiamų pokyčių neatnešantys. Tai, kad kalbame apie lėšų sutaupymą, tos lėšos bus paliekamos savivaldybėms pačioms savo nuožiūra jas naudoti. Jeigu mes kalbame apie taupymą valstybės mastu – tai jos nelabai egzistuoja, lėšos bus panaudojamos ne socialinėms pašalpoms, o kitoms socialinėms programoms ar panašioms dalykams įgyvendinti. Tiš to teigiamų dalykų akivaizdžiai nesimato.

13. Ar bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (VMI, SODRA, darbo inspekcija, darbo birža ir kitos) padės sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?

Su darbo inspekcija darbo birža jau tikrai bendradarbiaujam. Šiai dienai reikėtų didesnio bendradarbiavimo su mokesčių inspekcija. Mes mokesčių inspekciją informuojame apie socialinės pašalpos gavėją, kurio pasistatytas namas, ir, atrodo, tikrai tinkamas gyventi, nors pagal dokumentus jis įteisintas kaip nebaigtos statybos, ir ar mokesčiams nebūtų įdomu tiesiog pasidomėti, iš kur pas tą socialinės pašalpos gavėją (jeigu mes kalbame apie vienišus) buvo tie atliekami pinigai statyti namą. Mokesčių inspekcijai paprasčiausiai tai neįdomu. Tai čia yra didelė problema, kad mokesčių inspekcijai nėra įdomu, kad neturi laiko domėtis tik socialinės pašalpos gavėjais.

14. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviai skirstyti socialinių pašalpų mokėjimą?

Norint tikslingiau skirstyti socialines pašalpas, reikia griežtinti įstatymus, reikia keistis informacija bei daugiau bendradarbiauti su įvairiomis institucijomis. Pati geriausia išeitis gal būtų kiekvienų iš mūsų visuotinis pajamų ir turto deklaravimas. Tada nebeegzistuočių galimybė ir mokesčių inspekcijai pateisinti kai kuriuos savo didelius pirkinius. Pavyzdžiui, ir pas mus buvo toks atvejis, kad padovanojo močiutė 40 000 litų ir aš iš tų pinigų nusipirkau. Egzistuoja tokia galimybė ir įstatymams nenusižengta. O jei ta močiutė turėtų deklaruoti tuos savo pinigėlius, tada ir paaiškėtų, iš kur tie pinigėliai.

Tad, mano nuomone, visų pirma reikia daugiau bendradarbiavimo, informacijos keitimosi su įvairiomis institucijomis. Na, po truputį tai jau vyksta, bet dar yra kur tobulėti. Beje, turėtų būti visuotinis privalomas pajamų bei turto deklaravimas.

3. Socialinės paramos skyriaus vyriausioji specialistė

1. Kokios socialinės asmenų grupės dažniausiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų?

Iš mano praktikos, kiek aš matau socialinės pašalpos gavėjų bylų, tai yra vieni auginantys vaikus ir vieniši asmenys.

2. Dėl kokių priežasčių kreipiamasi socialinės pašalpos?

Kai dingsta pajamų šaltinis: ar turėjo darbą ir paskui jo nebeturi, pirma mokėjo darbo birža, paskui nebemoka; būna nedidelės pajamos ir tai dažniausiai, kai nevienišas, ra šeima ir gyvena keli asmenys.

3. Ar socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti?

Aš manau, kad kartais taip, bet tai jau ne be taip aktualu, kaip buvo minimalus atlyginimas mažesnis, kai minimalus atlyginimas buvo 800 litų. Bandžiau skaičiuoti įvairius variantus, ar verta dirbti už minimalų atlyginimą, ar geriau gauti socialines pašalpas, jei šeimoje yra du bedarbiai ir du vaikai. Žiūrėjau įvairius variantus tiek su mažamečiais vaikais, tiek su studentais. Tai tikrai visais atvejais labiau apsimokėjo nedirbti. Bet šiuo metu situacija šiek tiek pasikeitė, kai minimalus atlyginimas yra pakilęs. Aš ir tada sakiau, ir dabar sakau, kad dirbti reikia, dirbti būtina. Bet, kad skatina nenorą dirbti tai yra visa tai kas „išplaukia“ gaunant socialinę pašalpą. Juk vien tiks socialine pašalpa neapsiribojama. Tada tokiems asmenims yra nemokamas darželis, tai ir yra dideli pinigai. Tokie asmenys gali užsisakyti nemokamai migracijos tarnyboje pasus ir tapatybės korteles. Tokie asmenys, žinoma, gauna kompensacijas už šildymo išlaidas, karštam bei šaltam vandeniui. Taip pat tokių asmenų vaikai gaus nemokamą maitinimą mokykloje. Ir visa tai pagal socialinę pašalpą - jiems jau nebereikia jokių papildomų dokumentų ar duomenų. O tie, kurie negauna socialinės pašalpos, kurie dirba - abu tėvai dirba pavyzdžiui už minimumą ar šiek tiek daugiau, - negauna socialinės pašalpos, ir dažniausiai, negauna nieko. Jiems reikia mokėti už darželį, už dokumentus migracijos tarnyboje, už maitinimą mokykloje, taip pat gali gauti kompensacijas, tačiau jos gali būti mažesnės (na, jei pajamos vienam asmeniui nesiekia 525 Lt. - tada jie gauna), negu tų, kurie gauna socialinę pašalpą. Todėl labai svarstytinas klausimas ar skatina, ar neskatina.

4. Ar buvo tokių atvejų, kai socialinę pašalpą gaudavo asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti ?

Tikrai taip. Ne vienas buvo toks asmuo ir tokie atvejai dažniausiai, kai gaudavom informaciją, patys apie tai nežinodami, iš darbo inspekcijos ar iš mokesčių inspekcijos apie nelegalų darbą. Buvo tokie atvejai, kai asmenys gyvena su kitais asmenimis, juos vadiname sugyventiniais, mums nepranešė ir kreipėsi kaip vieniši asmenys. Buvo tokių atvejų, kur gavosi tikrai nemažos permokos, kai buvo priteista ir gaudavo išlaikymą iš tėvo, o mums nerodė, kad gaudavo, ar net iš vaikų išlaikymo fondo ir dar mokėjo ir tėtis... Nemažos permokos gavosi dėl piktnaudžiavimo, kai išvyksta į užsienį. Kažkoku būdu jie sugeba atskristi, ateiti į Darbo biržą, atsižymėti ir vėl išskristi ir jiems taip daryti yra patogu. Čia pas mus yra tūkstantinės tokios permokos, kurie skraido...

5. Kaip vykdoma pašalpos mokėjimo kontrolė?

Kontrolę vykdomė surašinėdami buities ir gyvenimo sąlygų aktus. Jei asmuo nurodo, kad turi nekilnojamo turto, ar asmuo gyvena ne Panevėžio mieste, mes tada prašome iš tų rajonų ar miestų

socialinės paramos skyrių, socialinės paramos centrų ar seniūnų, kad jie aplankytų ir tikrintų. Kodėl jie gyvena kitame rajone? Kuo jie verčiasi? Kokias turi pajamas ir kaip jie gyvena?

6. Ar tenka vykti patikrinti socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygas?

Pastaruoju metu mes esame prisiėmę tokia tvarka, kai nuo naujų metų tapome savarankiška institucija, kuri turim, kuo mažiau išnaudoti lėšų, nes mokame iš savivaldybės biudžeto lėšų. Kai tik pamatome, jog užrašyta ne Panevėžio miestas tikriname 100 procentų visus ar tai bus rajonas ar Biržai, Radviliškis, ar koks kitas rajonas, ar kaimelis, siunčiame užklausas į tas seniūnijas. Aišku, reaguojame ir į kaimynų nusiskundimus, kad naudojamos socialinės pašalpos ne pagal paskirtį. Reaguojame į kaimynų pasakymus, kad vaikšto ir gyvena pilna šeima, o pas mus socialinę pašalpą gauna vieniša mamytė ar tėvelis. Dažnai tenka vykti ir patikrinti.

7. Ar socialinės pašalpos gavėjai tinkamai ir tikrai savo minimalioms reikmėms panaudoja socialinę pašalpą? Ar įmanoma kovoti su piktnaudžiavimu?

Kovoti su piktnaudžiavimų visada atsiranda ir būdų, ir galimybių. O kalbant apie panaudojimą ar tikrai tinkamai ir savo reikmėms, – tai ne visada panaudojamos tinkamai. Yra tokių atvejų, pavyzdžiui, kai prašo pažymų į Tele2 ar Bite, kad gauna socialinę pašalpą, nes tai yra to asmens pajamos. Nunešus mūsų pažymą, kokio dydžio jis gauna socialinę pašalpą, jiems yra galima pasiimti išmaniuosius telefonus, sudaryti planus ir taip toliau. Aš manau, kad tai yra netikslinga, juk socialinė pašalpa yra skirta būtiniausiems poreikiams tenkinti. Yra ir tokie variantai, kai socialinė pašalpa vedama į socialinę kortelę, gavę socialinę pašalpą, jie negali su ta kortele pirkit nei alkoholio, nei tabako gaminių, tai tada už visą socialinę pašalpą prisiperka saldumynų, tortų, pyragų, pyragaičių ir „švenčia“. Būna ir tokių variantų... Tai aš manau, kad kartais, tikrai panaudojamos ne pagal paskirtį. Ypatingai gaila, kai pašalpos nepasiekia vaikų...

8. Ar dažnai pasitaiko atvejų, kad socialinė pašalpa yra nutraukiama arba neskiriama? Dėl kokių priežasčių dažniausiai?

Pastaruoju metu taip. Man labai patinka atsiradusi nuostata nuo 2013 metų birželio mėnesio, kad mes turime galimybę neskirti, nutraukti ir sustabdyti mokėjimą ir net kokius 6 mėnesius neskirti lėšų, gavus įvairius duomenis, informaciją ir panašiai. Čia apie informaciją, kur mes gauname iš visų kitų institucijų. Tai atvejai, kai asmenys parduoda turtą, perka turtą, o yra socialinės pašalpos gavėjai. Lėšų, turimų santaupų nenurodo, o perka mašinas, būtus, sodus ar kokį kitą turtą. Arba parduoda automobilį, kurio mūsų turimais duomenimis vertė 4,6, 10 tūkstančių litų, o parduoda jį už 100, 200 litų. Tada mes traktuojame, kaip neišnaudotos pajamų gavimo galimybės, kadangi turtą buvo galima parduoti brangiau, jeigu nėra tam tikrų, kaip aš sakau, „force majeure“ sąlygų. Tokiu atveju nutraukiame mokėjimą 6 arba 12 mėnesių.

9. Jūsų nuomonė ar reikalinga buvo panaikinti reikalavimą - būti registruotam darbo biržoje 6 mėnesius?

Ne jokiū būdu ne... Aš kategoriškai, tos nuomonės, kad asmuo turi būti kažkiek laiko registruotas Darbo biržoje. Gal 6 mėnesiai per didelis laiko tarpas, 3 – 4 mėnesiai gal būtų optimaliau, bet, kad tai buvo visai panaikinta, pasižiūrėkit į mūsų statistiką - socialinės pašalpos gavėjų srautai padidėjo. Išlindo iš visur ir visokie, nuo kurių mūsų koridoriai „kvepėjo“ kaip aludė ar dar nežinia kas, kurie atsikėlė, nuėjo užsiregistravo į darbo biržą ir tą pačią dieną pas mus, ir mes jau mokame socialinę pašalpą. Aišku, jam paskirtas apsilankymas Darbo biržoje dažniausiai būna po 3 mėnesių, jis ten nebeišbūna, nebeneina, mes to nežinodami mokame, o jie gavę tuos pinigėlius keliauja į aludę. Dabar mes jau gauname duomenis iš darbo biržos, kada jie yra išbraukiami.

Mano nuomone, tai buvo didžiausia klaida, - panaikinti reikalavimą būti registruotam kažkiek laiko Darbo biržoje.

10. Ar siūlant visuomenei naudingus darbus atlikti, atkristų tie asmenys, kuriems nepriklauso socialinė pašalpa?

Tikrai taip. Aš esu truputį kitos nuomonės nei mūsų vedėjas. Jis kalba apie konstituciją, apie galimybę... ar tai teisiška ar neteisiška dirbti... Aš į tai nesigilindama sakau:

- Jeigu mes turėtume visuomenei naudingus darbus ir siūlytume dirbti, pas mus socialinės pašalpos gavėjų skaičius tikrai sumažėtų. Mano nuomonė yra tokia. Todėl, kad mes matome, kokie ateina, kaip apsirengia, su kokiomis mašinomis atvažiuoja... ypatingai jaunimas. Pasiūlius jiems išravėti mūsų miesto darželius, padėti nupjauti šakas, pagrėbti, padėti sutvarkyti, pagražinti mūsų miesto aplinką - pusę jų neateitų. O kodėl gi ne, ką jie veikia? Aš esu tikrai už visuomenei naudingus darbus.

11. Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų socialines pašalpas skirsto vykdydama savarankišką savivaldybės funkciją, pasitelkusi seniūnus, seniūnaičius bei bendruomenės narius ir teigia vykdanči kur kas efektyvesnį socialinės pašalpos paskirstymą, sutaupiusios daug lėšų, atfiltravo apsimetėlius, kuriems socialinė parama nepriklauso... Ar galima tai taikyti miestui?

Negalima. Aš manau, kad, negalima. Mes neturime seniūnų, mes turime seniūnaičius, ir kiek mes turėjome atvejų ir kreipėmės į juos kažko pasiklausti, bet... Tai yra ne ta aplinka, ne tas gyvenimo būdas ir vieta, kad seniūnaičiai galėtų kažką konkrečiai pasakyti apie savo gyvenamo rajono žmones. Tikrai ne.

12. Kaip manote ar socialinės pašalpos paskirstymas buvo efektyvus iki 2012 metų?

Ne, socialinės pašalpos buvo didelės, minimalus atlyginimas buvo mažas, buvo daug gavėjų pažeidėjų, ir jokių nuobaudų, jokių sankcijų nebuvo. Manau, kad šiuo metu yra kur kas efektyvesnis socialinės pašalpos paskirstymas.

13. Įsigaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, kokie numatomi teigiami pokyčiai?

Teigiami pokyčiai – tai ko gero pagrindinis gavėjų atrinkimas, atfiltravimas, galbūt, tikslesnis paramos gavėjų grupių nustatymas.

14. Ar bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (VMI, SODRA, Darbo inspekcija, Darbo birža ir kitos) padės sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?

Taip. Ir dabar tas vyksta ir manau, kad čia labai gera, teigiama patirtis. Todėl, kad gavus informaciją apie nelegalią veiklą, kai iš Darbo biržos išbraukiami, iškarto stabdome išmokų mokėjimą. Rajonuose žmonės mato - kas kur dirba, kas ką veikia, kas pas ką dirba, kas kam padeda ar laukus apdirbti, ar namus statyti. Mieste pas mus to nežinome. Yra pas mus socialinės pašalpos gavėjų - manikiūrininkių, kirpėjų, dirbančių be jokių dokumentų ir šitie asmenys yra mūsų socialinės pašalpos gavėjai. Taip aš manau čia labai gera patirtis.

15. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviai skirstyti socialinių pašalpų mokėjimą?

Mano nuomone, tai pirmiausia reikėtų kuo dažniau tokius asmenis socialinės pašalpos gavėjus tikrinti. Tikrinti juos namuose, žiūrėti su kuo gyvena, kaip gyvena ir ar tikrai jiems reikalinga parama. Tikrinti jų užimtumą ir, jeigu asmuo gali gauti socialinę pašalpą, turėdamas verslo liudijimą ar individualiuos veiklos pažymą, nurodo, kad dirba vieną dieną ar vieną valandą per dieną kirpėja, tai tikrinti juos darbo vietoje ar iš tikrųjų taip yra. Dar galvoju, kad taikant visuomenei naudingus darbus, atkristų tie, kuriems nėra būtina socialinė pašalpa, taip būtų tikrai efektyviau. Dar galvoju, reikėtų reaguoti į esamas aplinkybes, nes labai dažnai būna, jog žmogus kreipiasi būtent tuo metu, kada jam labiausiai reikia, kada neteko darbo, kada nutiko kažkokia nelaimė, bėda ir šiuo metu jis neturi pajamų, ir galėtų būti tokia galimybė jam socialinę pašalpą ir paskirti iškarto, o ne kaip būna po 3 mėnesių, po 2 mėnesių. Ateina asmuo ir jam pasako, įgyjate teisę tada ir tada. Tai čia ir turėtų būti lankstesnė situacija, kad vieniems turėtų būti taikoma registracija Darbo biržoje kurį laiką ir tik tada gali gauti socialinę pašalpą, kitiems su tam tikrom kategorijom (ar tai nelaimės atveju, darbo netekimas, liga, neįgalumas ir kiti) netekai pajamų šaltinio ir tada tau skiriama reikalinga parama. O ne kaip dabar: jaunimas grįžta iš užsienio (ir ne tik jaunimas, mes visokių turim) su santaupom ar be santaupų (investavę į nekilnojamą turtą), Lietuvoje jie užsiregistravo Darbo biržoje ir mes jiems jau mokame. Tai socialiai neatitinka.

4. Socialinių išmokų specialistas, tikrintojas

1. Kokios socialinės asmenų grupės dažniausiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų?

Vienišos motinos auginančios vaikus, vienas iš bendrai gyvenančių asmenų dirbantis ir gaunantis minimalų atlyginimą, ilgalaikiai bedarbiai ir asmenys gyvenantys, sakyčiau, pasiturinčiai, tačiau esantys bedarbiai ir gyvenantys iš nelegaliai gaunamų pajamų. Jų yra visokių, tačiau norėtusi, kad socialinė pašalpa pasiektų tik tuos, kam ji yra būtina.

2. Dėl kokių priežasčių kreipiamasi socialinės pašalpos?

Vieniems tai vienintelis pragyvenimo šaltinis, kitiems pasinaudoti valstybės teikiama parama. Na yra tokių žmonių, kurių požiūris, kodėl nepasinaudoti, jei duoda.

3. Ar socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti?

Tai priklauso nuo asmens požiūrio į darbą. Jei jis nenori dirbti, tai jam pakanka ir pakaks pajamų iš socialinės paramos. Toks asmuo tikrai neis, nedirbs ir gyvens tik iš paramų.

4. Ar buvo tokių atvejų, kai socialinę pašalpą gaudavo asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti (nusiėptos pajamos ir pan.)

Taip tikrai buvo ir ne vienas toks atvejis. Dažniausiai pasitaikantys atvejai, kai nurodo, kad yra vienišas ar tai su vaikais ar be jų, nors patikrinus, pasidomėjus kaimynų, paaiškėja, kad taip visai nėra.

5. Kaip vykdoma pašalpos mokėjimo kontrolė?

Tikrinamos asmens gyvenimo sąlygos, t.y. surašomi buities ir turto tyrimo aktai, rašomi paklausimai į įvairias institucijas, nutraukiamas arba stabdomas pašalpos mokėjimas, kol aiškinamasi situacija.

6. Ar tenka vykdyti patikrinti socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygas?

Taip tenka vykdyti tikrinti gyvenimo sąlygas, surašyti buities ir turto aktą. Būna, kad net nenori įsileisti, na, visko būna.

7. Ar socialinės pašalpos gavėjai tinkamai ir tikrai savo minimalioms reikmėms panaudoja socialinę pašalpą (pinigine ir nepinigine forma)? Ar įmanoma kovoti su piktnaudžiavimu?

Kai kurie gavėjai socialinę pašalpą naudoja tik savo būtiniausiems poreikiams patenkinti, kitiems, tai kaip papildomos pajamos. Tikrai įmanoma, bet ne visada pavyksta kovoti su piktnaudžiavimu, būna jog trūksta informacijos, kad socialinės pašalpos naudojamos ne pagal paskirtį.

8. Ar dažnai pasitaiko atvejų, kad socialinė pašalpa yra nutraukiama arba neskiriama? Dėl kokių priežasčių dažniausiai?

Taip, pasitaiko ir tokių atvejų nevienas. Dažniausiai pasitaikantys, kai neturi teisės pagal įstatymo nuostatas, gavus raštus iš kitų institucijų apie nelegalų darbą ir gaunamas pajamas, patikrinus

gyvenimo sąlygas, išsiaiškina, kad yra sugyventinis ar sugyventinė, nors prašyme nurodyta, kad yra vienišas.

9. Jūsų nuomonė ar reikalinga buvo panaikinti reikalavimą - būti registruotam darbo biržoje 6 mėnesius?

Manau, ne, tik reikėjo papildyti šį punktą, kokiais atvejais apribojimas būtų netaikomas. Panaikinus šią nuostatą, tikrai padaugėjo socialinės pašalpos gavėjų.

10. Ar siūlant visuomenei naudingus darbus atlikti, atkristų tie asmenys, kuriems nepriklauso socialinė pašalpa?

Dalis tikrai atkristų. Dalis tų, kuriems socialinė pašalpa nėra būtina, kurie dirba nelegaliai ar turintys verslo liudijimą ar kiti. Mano nuomone, liktų tik tie asmenys, kuriems socialinė pašalpa yra būtina.

11. Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų socialines pašalpas skirsto vykdydama savarankišką savivaldybės funkciją, pasitelkusi seniūnus, seniūnaičius bei bendruomenės narius ir teigia vykdanči kur kas efektyvesnę socialinės pašalpos paskirstymą, sutaupiusios daug lėšų, atfiltravo apsimetėlius, kuriems socialinė parama nepriklauso... Ar galima tai taikyti miestui?

Manau ne. Miestas, tai ne rajonas. Rajone visi vieni kitus pažįsta ir žino kas, kur ir kaip gyvena, rajone gali aplankyti kiekvieną kiemą. Mieste dažnai net nepažįsta, kas šalia gyvena.

12. Kaip manote ar socialinės pašalpos paskirstymas buvo efektyvus iki 2012 metų?

Galima sakyti, kad buvo dalinai efektyvus socialinės pašalpos paskirstymas, bet įsigaliojus naujiems pakeitimams manau bus kur kas efektyviau skirstomos.

13. Įsigaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, kokie numatomi teigiami pokyčiai?

Socialinės paramos teikimas turėtų būti teikiamas tik tiems ir tik tuomet, kai ji labiausiai reikalinga.

14. Ar bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (VMI, SODRA, darbo inspekcija, darbo birža ir kitos) padės sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?

Taip, žinoma. Tai jau yra daroma ir matome, kad taip yra nemažai išaiškina piktnaudžiavimų. Mes bendradarbiaujame su Darbo inspekcija, Darbo birža, gal šiuo metu kiek mažiau su Mokesčių inspekcija.

15. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviai skirstyti socialinių pašalpų mokėjimą?

Pakoreguojant, kai kurias įstatymo nuostatas, tikrinant vieno ar bendrai gyvenančių asmenų gyvenimo sąlygas, bendradarbiaujant su kitomis institucijomis, tokiomis, kaip mokesčių inspekcija, darbo birža, darbo inspekcija, Sodra, padedant aplinkiniams gyventojams, bendruomenės ir kitoms organizacijoms.

5. Socialinių išmokų specialistas, tikrintojas

1. Kokios socialinės asmenų grupės dažniausiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų?

Kreipiasi įvairiai. Pagrindiniai, gal būt, asmenys, registruoti darbo biržoje, vienišos motinos, daugiavaikės šeimos.

2. Dėl kokių priežasčių kreipiamasi socialinės pašalpos?

Labai įvairų: pragyvenimo šaltinio, lengvatų (darželiui, būreliams, socialinės stipendijos), įvairioms kompensacijoms, nemokamo maitinimo mokykloje ir kitų. Kreipiasi tie, kurie arba turi mažai pajamų arba visai jų neturi.

3. Ar socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti?

Manychiau, kad skatina. Daugelis paskaičiuoja, ar apsimoka eiti dirbti už minimalią algą, ar geriau gyventi iš pašalpos, gauti įvairias lengvatas. Bet tai daugiau liečia tuos, kurie neturi jokio išsilavinimo.

4. Ar buvo tokių atvejų, kai socialinę pašalpą gaudavo asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti (nuslėptos pajamos ir pan.)

Tokių atvejų buvo tikrai ne vienas. Tai nelegalus darbas, ar dirba pagal verslo liudijimą, ar būna net nuslepiama apie sugyventinius.

5. Kaip vykdoma pašalpos mokėjimo kontrolė?

Dažnai rašomi užklausimai į kitas institucijas, reikalaujama pajamų ir turto deklaracijų, banko išrašų, bei vykstama tikrinti gyvenimo sąlygų.

6. Ar tenka vykdyti patikrinti socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygas?

Tai ir pastaruoju metu dažnai. Po įstatymo pakeitimo pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygos tikrinamos labai dažnai. Surašomi buities ir turto aktai.

7. Ar socialinės pašalpos gavėjai tinkamai ir tikrai savo minimalioms reikmėms panaudoja socialinę pašalpą (pinigine ir nepinigine forma)? Ar įmanoma kovoti su piktnaudžiavimu?

Dalis socialinės pašalpos gavėjų tikrai tinkamai panaudoja socialinę pašalpą. Bet dar vis pasitaiko piktnaudžiavimo atvejų. Apie tai dažnai praneša kaimynai. Į tai, aišku, reaguojame, vykstame tikrinti. Galim pasidžiaugti, kad vis dažniau reaguoja ir kaimynai, praneša mums.

8. Ar dažnai pasitaiko atvejų, kad socialinė pašalpa yra nutraukiama arba neskiriama? Dėl kokių priežasčių dažniausiai?

Pasitaiko dėl pajamų nuslėpimo: gaunama užsienyje išmoka vaikui, alimentai, vienkartinės išmokos, gauname pranešimų, kad turi sugyventinį, apie turto dovanojimą, piniginių lėšų normatyvo viršijimo. Tada, aišku, tikriname, stabdome, nutraukiame išmokas.

9. Jūsų nuomonė ar reikalinga buvo panaikinti reikalavimą - būti registruotam Darbo biržoje 6 mėnesius?

Manau, tikrai nereikėjo panaikinti šio reikalavimo. Būti registruotam Darbo biržoje tam tikrą laiką, mažino vienišų, piktnaudžiaujančių alkoholiu bedarbių, gaunančių socialinę pašalpą, skaičių. Panaikinus reikalavimą būti registruotam Darbo biržoje 6 mėnesius socialinės, pašalpos prašytojų labai padaugėjo.

10. Ar siūlant visuomenei naudingus darbus atlikti, atkristų tie asmenys, kuriems nepriklauso socialinė pašalpa?

Visuomenei naudinga veikla reikalinga, tai mažintų socialinių pašalpų gavėjų skaičių. Nebeliktų socialinės pašalpos gavėjų, kurie piktnaudžiauja socialine pašalpa, tokių, kurie gauna papildomas pajamas nevisai legaliai.

11. Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų socialines pašalpas skirsto vykdydama savarankišką savivaldybės funkciją, pasitelkusi seniūnus, seniūnaičius bei bendruomenės narius ir teigia vykdanči kur kas efektyvesnę socialinės pašalpos paskirstymą, sutaupiusios daug lėšų, atfiltravo apsimetėlius, kuriems socialinė parama nepriklauso... Ar galima tai taikyti miestui?

Mieste tai taikyti tikrai sudėtingiau. Kaime viskas daug paprasčiau, kaime visą informaciją žino seniūnai. Mieste mums iš seniūnaičių pagalbos tikrai nesijaučia.

12. Kaip manote ar socialinės pašalpos paskirstymas buvo efektyvus iki 2012 metų?

Neefektyvus. Įstatymai turėjo daug spragų, kurias būtina buvo tvarkyti, tobulinti.

13. Įsigaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, kokie numatomi teigiami pokyčiai?

Tikrai tikiu, kad sumažės piktnaudžiavimo atvejų.

14. Ar bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (VMI, SODRA, darbo inspekcija, darbo birža ir kitos) padės sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?

Iš dalies padės, bet manau, jei yra nors menkiausia galimybė piktnaudžiauti socialinės pašalpos gavėjui jis tuo pasinaudos. O bendradarbiavimas būtinas su visomis institucijomis.

15. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviai skirstyti socialinių pašalpų mokėjimą?

Pirmiausia efektyviai tobulinti paramos įstatymą. Reikėtų visiems socialinės pašalpos gavėjams siūlyti visuomenei naudingą veiklą, taip ir miestas tvarkingesnis, gražesnis būtų.

6. Socialinių išmokų specialistė

1. Kokios socialinės asmenų grupės dažniausiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų?

Labai įvairios – šeimos su vaikais, kiek daugiau vienišų motinų, daug ir gyvenančių vienu asmenų, galbūt, galėčiau išskirti jaunimą po vidurinio mokslo baigimo, tačiau jie dažniausiai nėra ilgalaikiai gavėjai, pašalpa jiems reikalinga, kol randa darbą arba emigruoja.

2. Dėl kokių priežasčių kreipiamasi socialinės pašalpos?

Mažos pajamos arba pajamų nėra. Be to, socialinė pašalpa suteikia įvairių lengvatų – nemokamas asmens dokumento įsigijimas, mažesni mokesčiai už vaikų darželį, nemokamas maitinimas mokykloje, lėšos mokinio reikmėms įsigyti, kompensacijos už šildymą, kompensacijos už vandenį.

3. Ar socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti?

Tam tikroms asmenų grupėms, galbūt, skatina, tačiau tokių asmenų, manyčiau, nebėra daug.

4. Ar buvo tokių atvejų, kai socialinę pašalpą gaudavo asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti (nusiėptos pajamos ir pan.)

Taip, tačiau tai įvyksta ir dėl pašalpų gavėjų neatsakingo požiūrio į mūsų informavimą, tarsi „ne iš blogos valios“, pasikeitus pajamoms, pardavus nekilnojamąjį turtą ar automobilį ir panašiai. Dažniausiai pasiteisinimas - aš nežinojau, nepagalvojau ar panašiai.

5. Kaip vykdoma pašalpos mokėjimo kontrolė?

Gauname informaciją iš įvairių registrų, vykstame ir tikriname, visada rašomi buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktai, apklausiami kaimynai.

6. Ar tenka vykti patikrinti socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygas?

Taip ir paskutiniu laiku pakankamai dažnai. Tam turėjo įtakos pasikeitę įstatymai. Daugiau pradeda bendrauti visuomenė, kaimynai mato kaip gyvena.

7. Ar socialinės pašalpos gavėjai tinkamai ir tikrai savo minimalioms reikmėms panaudoja socialinę pašalpą (pinigine ir nepinigine forma)? Ar įmanoma kovoti su piktnaudžiavimu?

Tokios informacijos neturiu, su socialinės rizikos grupės pašalpų gavėjais dirba socialinių paslaugų centro socialiniai darbuotojai. Tačiau matome, kas vyksta aplinkui, tai manau, kad kartais tikrai panaudojamos visai ne tam, kam jos yra skirtos. Nors tikrai žinau šeimas, kurios visiškai viską panaudoja pagal paskirtį, yra tokių šeimų, kurios žiūri tik vaikų gerovės, visus pinigėlius naudoja tik vaikams, vaikų poreikiams (kad kažkur išvažiuotų su klase, kad vaikai pamatytų ir patirtų kuo daugiau teigiamų emocijų, nei patys tėvai). Tokioms šeimoms reikėtų maksimaliai padėti.

8. Ar dažnai pasitaiko atvejų, kad socialinė pašalpa yra nutraukiama arba neskiriama?

Dėl kokių priežasčių dažniausiai?

Dažniausiai - dėl asmens registracijos darbo biržoje nutraukimo ir asmeniui įsidarbinus. Tačiau pasitaiko atvejų dėl nelegalaus darbo, kai nuslepia informacija apie pajamų pasikeitimą, kai kažką parduoda.

9. Jūsų nuomonė ar reikalinga buvo panaikinti reikalavimą - būti registruotam darbo biržoje 6 mėnesius?

Sutinku, kad panaikinti reikėjo. Asmeniui prašančiam paramos reikalinga pagalba greitai, o jis dar turėdavo laukti 6 mėnesius, na jei neturi tam tikro stažo, jis lieka visai be pajamų.

10. Ar siūlant visuomenei naudingus darbus atlikti, atkristų tie asmenys, kuriems nepriklauso socialinė pašalpa?

Manau, kad ne. Aplamai manau, kad visuomenei naudingi darbai negali būti siūlomi, tai tarsi prievarta, jei neatliksi - tau bus nemokama socialinė pašalpa ar panašiai.

11. Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų socialines pašalpas skirsto vykdydama savarankišką savivaldybės funkciją, pasitelkusi seniūnus, seniūnaičius bei bendruomenės narius ir teigia vykdanči kur kas efektyvesnę socialinės pašalpos paskirstymą, sutaupiusios daug lėšų, atfiltravo apsimetėlius, kuriems socialinė parama nepriklauso... Ar galima tai taikyti miestui?

Sudėtinga įvertinti, ar pašalpa priklauso, ar ne. Jei žmogus slepia, tarkim, sugyventinį, kuris atima teisę į pašalpą, jam pinigai nebemokami, jis baudžiamas - paliekamas be pajamų. Taip taupoma, bet dalis asmenų lieka be jokio pragyvenimo šaltinio. Ypatingai mieste, esant per mažai socialinių darbuotojų, sunku įvertinti pašalpos reikalingumą, nes kiekvienas atvejis yra skirtingas, reikalingas gilesnis situacijos analizavimas.

12. Kaip manote ar socialinės pašalpos paskirstymas buvo efektyvus iki 2012 metų?

Manau, kad ne. Neveltui tobulinti įstatymai. Socialines išmokas gaudavo beveik visi prašantys, kontrolės beveik nebūdavo.

13. Įsigaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, kokie numatomi teigiami pokyčiai?

Planuojama, kad pašalpa turėtų pasiekti tik tuos gyventojus, kuriems ji labiausiai reikalinga.

14. Ar bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (VMI, SODRA, darbo inspekcija, darbo birža ir kitos) padės sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?

Taip, turėtų sumažinti. Ir iš tikrųjų matome, kad bendradarbiavimai padeda. Taip atsiranda didesnė kontrolė.

15. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviai skirstyti socialinių pašalpų mokėjimą?

Bendradarbiaujant su Mokesčių inspekcija, Sodra, Darbo inspekcija, Darbo birža ir kitoms institucijoms, skiriant priėmimo specialistams daugiau laiko bendravimui su klientais, didinant

socialinių darbuotojų skaičių, kurių šiuo metu trūksta, ypatingai, kai dažniau pradėjome tikrinti socialinės pašalpos gavėjus.

7. Socialinių išmokų specialistas, tikrintojas

1. Kokios socialinės asmenų grupės dažniausiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų?

Aš iškirčiau dvi pagrindines grupes: tai kai vienas iš tėvų, nesvarbu motina ar tėvas, auginantis vaikus, (nors praktikoje dažniau pasitaiko vienišos motinos) ir sekanti labai didelė dalis socialinės pašalpos gavėjų yra vieniši asmenys.

2. Dėl kokių priežasčių kreipiamasi socialinės pašalpos?

Dažniausiai asmenys neturintys pajamų šaltinio ar gaunantys nedideles pajamas.

3. Ar socialinė pašalpa skatina nenorą dirbti?

Taip, kartais tikrai taip, ypatingai tiems asmenims, kurie niekur nedirba ir gyvena tik iš socialinių pašalpų.

4. Ar buvo tokių atvejų, kai socialinę pašalpą gaudavo asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti (nuslėptos pajamos ir pan.)

Tokių atvejų buvo ir ne vienas. Dažniausiai pasitaiko, kai socialinės pašalpos gavėjas nurodo, kad gyvena vienas, o patikrinus pasirodo yra draugas (sugyventinis), kuris dirba ir gauna pajamų. Taip pat pasitaiko atvejų, kai asmuo prašantis pašalpos nenurodo viso turto ar pajamų.

5. Kaip vykdoma pašalpos mokėjimo kontrolė?

Rašomi buities ir gyvenimo patikrinimo aktai, apklausiami kaimynai, namo bendrijos pirmininkas. Bandoma išsiaiškinti tikra reali situacija.

6. Ar tenka vykdyti patikrinti socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygas?

Taip tenka. Dažniausiai vykstame gavę tam tikrą informaciją apie socialinės pašalpos gavėjus, kaimynų nusiskundimus ar iš tam tikrų institucijų gavę informaciją.

7. Ar socialinės pašalpos gavėjai tinkamai ir tikrai savo minimalioms reikmėms panaudoja socialinę pašalpą? Ar įmanoma kovoti su piktnaudžiavimu?

Ne visada tinkamai panaudoja. Ypatingai tai pastebime, kai su socialinės paramos kortelėmis prisiperka tikrai nebūtinausių prekių, net gal kartais, tokių, kurias paskui parduoda ir taip išsigrynina pinigus. Kovoti įmanoma.

**8. Ar dažnai pasitaiko atvejų, kad socialinė pašalpa yra nutraukiama arba neskiriama?
Dėl kokių priežasčių dažniausiai?**

Pasitaiko ir gan dažnai pastaruoju metu. Gavus informacijos iš Mokesčių inspekcijos, Darbo inspekcijos, surašius buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktą, nutraukus registraciją Darbo biržoje, slepiamas sugyventinis (-ė).

9. Jūsų nuomonė ar reikalinga buvo panaikinti reikalavimą - būti registruotam darbo biržoje 6 mėnesius?

Ne, nereikėjo naikinti, taip padaugėjo socialinės pašalpos prašytojų. Kažkiek koreguoti reikėjo, gal trumpinti patį laikotarpį ar patikslinti, kurios grupės asmenys gali kreiptis pašalpos iškart. Tačiau visiškai panaikinti nereikėjo.

10. Ar siūlant visuomenei naudingus darbus atlikti, atkristų tie asmenys, kuriems nepriklauso socialinė pašalpa?

Taip, manau, kad dalis asmenų atsisakytų socialinės pašalpos, tai būtų asmenys, kurie dirba nelegaliai, kuriems socialinė pašalpa tik papildomos pajamos.

11. Panevėžio rajono savivaldybė nuo 2012 metų socialines pašalpas skirsto vykdydama savarankišką savivaldybės funkciją, pasitelkusi seniūnus, seniūnaičius bei bendruomenės narius ir teigia vykdanči kur kas efektyvesnį socialinės pašalpos paskirstymą, sutaupiusios daug lėšų, atfiltravo apsimetėlius, kuriems socialinė parama nepriklauso... Ar galima tai taikyti miestui?

Iš dalies galima tam tikros patirties pasisemti iš rajono, tačiau visiškai lyginti miesto ir rajono negalima. Rajone pati situacija kitokia, ten aktyviai bendradarbiauja seniūnai ir pati bendruomenė.

12. Kaip manote ar socialinės pašalpos paskirstymas buvo efektyvus iki 2012 metų?

Ne, tiksliau ne pats paskirstymas buvo neefektyvus, bet patys įstatymai turėjo trūkumų, kuriuos būtina buvo tobulinti ir dar ir šiandiena matome tų trūkumų, kuriuos reikėtų tobulinti.

13. Įsigaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, kokie numatomi teigiami pokyčiai?

Turėtų būti tikslesnis socialinės pašalpos gavėjų atrinkimas.

14. Ar bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (VMI, SODRA, darbo inspekcija, darbo birža ir kitos) padės sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis?

Taip ir jau pastebim, kad šis bendradarbiavimas teigiamai veikia, vis dažniau išaiškinami piktnaudžiavimo atvejai.

15. Jūsų nuomone, kaip galima efektyviai skirstyti socialinių pašalpų mokėjimą?

Kuo dažniau tikrinti gaunančių asmenų gyvenimo ir buities sąlygas, jų užimtumą. Mūsų darbe reikėtų daugiau tikrinimo darbuotojų, kurie dirbtų tik tikrinant socialinės pašalpos gavėjus. Reaguoti į gyventojų gyvenimo situacijos pasikeitimą, tai yra socialinė pašalpą turi būti skiriama tada, kada jos labiausiai reikia, o ne po 2-3 mėnesių ir panašiai.

**Anketos pavyzdys ir Panevėžio miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistų
atsakymų dažnumas**

Gerbiamas (-a) respondente, labai prašau Jūsų atsakyti į šios anketos pateiktus teiginius. Anketa yra magistrinio darbo ekspertinio vertinimo tyrimo dalis, magistrinio darbo tema „Socialinės pašalpos efektyvumas Panevėžio miesto savivaldybėje“. Šio tyrimo tikslas įvertinti ekspertų nuomonę apie socialinių pašalpų efektyvumą. Surinkta informacija bus anonimiška, o atsakymai nebus skelbiami pavieniui. Svarbūs tik apibendrinti tyrimo duomenys. Šio tyrimo tikslas išnagrinėti ar tinkamai panaudojamos socialinės pašalpos, nepasiturintiems gyventojams.

Iš anksto dėkojame už Jūsų skirtą brangų laiką!

1. Dėl kokių priežasčių gyventojai kreipiasi į socialinės paramos skyrių, socialinės pašalpos?

	Dažnumas kreipimosi					
	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekada	Nežinau
Ilgą laiką gaunamas minimalus atlyginimas	3	18	9			
Darbo netekimas	21	9				
Likęs vienas iš tėvų, auginantis vaikus (vienas iš tėvų miręs)	12	11	6			
Ilgą laiką nedirbantys	22	5	3			
Likęs vienas iš tėvų, auginantis vaikus(vienas iš tėvų dirba užsienyje)	3	4	8	12	1	2
Dėl tam tikrų priežasčių sumažėjus atlyginimui	2	10	16	2		
Socialinės rizikos asmenys	21	7	2			
Kita (užrašyti)						

2. Pagal namų ūkius dažniausiai kreipiasi socialinės pašalpos.

Namų ūkis	Dažnumas kreipimosi					
	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekada	Nežinau
Vienas darbingo amžiaus asmuo	16	12	2			
Du suaugę asmenys, jaunesni nei 65 metų	1	12	17			
Du suaugę asmenys, vienas ar abu virš 65 metų	1	6	18	5		
Trys ar daugiau darbingo amžiaus asmenys		4	14	7	1	4
Vienas suaugęs asmuo su vienu ar daugiau vaikų	13	15	1	1		
Du suaugę asmenys su vienu vaiku	10	11	9			
Du suaugę asmenys su dviem vaikais	1	17	8	4		
Du suaugę asmenys su trim ar daugiau vaikų	4	19	6	1		
Trys ar daugiau suaugę asmenys su vaikais	2	5	10	6	1	6

3. Kiek laiko dažniausiai mokama socialinė pašalpa.

Mėnesiai	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekada	Nežinau
	Iki 3 mėnesių	15	6	4	5	
Nuo 3 iki 6 mėnesių	20	7	3			
Nuo 6 iki 12 mėnesių	17	11	2			
Nuo 12 iki 24 mėnesių	7	18	4	1		
Nuo 24 iki 36 mėnesių	1	19	8	2		
Nuo 36 iki 48 mėnesių		7	18	5		
Nuo 48 iki 60 mėnesių		1	17	12		
Virš 60 mėnesių			7	19		4

4. Dėl kokių priežasčių nemokamas, nutraukiamas socialinės pašalpos mokėjimas?

Priežastys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekada	Nežinau
Pateikti netvarkingi dokumentai	3	1	9	11	4	2
Pateikti ne visi reikalingi dokumentai	4	6	13	6	1	
Nesutvarkyti vaiko išlaikymui reikalingi dokumentai	2	7	10	9	2	
Turimas turtas, viršija turto vertės normatyvus		3	15	12		
Gaunamų piniginių lėšų dydis viršija piniginių lėšų normatyvą		3	14	13		
Socialinės pašalpos skirtos lėšos naudojama ne pagal paskirtį	2	4	8	9		7
Nedeklaravo turimo turto (įskaitant gaunamas pajamas)		2	14	11	3	
Nepranešė apie materialinės padėties pasikeitimą	4	9	14	3		
Neišnaudoję visų teisėtų kitų pajamų gavimo galimybių		6	17	3	4	
Patikrinus gyvenimo sąlygas, turimą turtą, neatitinka pateiktuose dokumentuose.	1	8	18	3		
Asmuo išsiregistravo iš teritorinės darbo biržos	13	10	6	1		
Nepranešė apie nuosavybės teise turimo privalomo registruoti turto perleidimą kitam asmeniui	6	5	14	5		
Turima informacijos apie asmens papildomai nelegaliai gaunamas pajamas (atlyginimo dalis „vokeliuose“)		1	10	13	5	1
Turima informacijos apie asmens nelegalų darbą			9	16	5	
Deklaruoja, kad negauna pajamų iš turimo verslo liudijimo	1	7	11	10	1	

5. Kokį elgesį skatina gaunančius socialinę pašalpą Panevėžio rajono gyventojus?

	Visiškai pritariu	Pritariu	Pritariu tik iš dalies	Nepritariu	Visiškai nepritariu	Neturiu nuomonės
Registruotis darbo biržoje	14	7	6	3		
Ieškoti darbo	5	8	13	4		
Prižiūrėti vaikus	3	8	10	3	1	5
Planuoti vaikų skaičių šeimoje		4	9	10	3	4
Susitvarkyti reikiamus dokumentus	5	18	6	1		
Slėpti pajamas bei turta		4	15	11		
Dirbti nelegaliai	1	8	11	7	3	
Nenorą dirbti		9	10	10	1	
Gauti papildomą atlyginimą „vokeliuose“		9	10	9	3	
Nenorą siekti didesnio darbo užmokesčio	3	4	7	9	7	
Skatina taupyti	3	9	8	6	3	1

6. Ar sutinkate su teiginiais

Teiginiai	Visiškai pritariu	Pritariu	Pritariu tik iš dalies	Nepritariu	Visiškai nepritariu	Neturiu nuomonės
Socialinis saugumas visiškai priklauso nuo turimų pajamų	17	12	1			
Minimalias pajamas gaunantiems didelė pagalba yra socialinė pašalpa	8	13	9			
Socialinės pašalpos didinimas, didins gimstamumą		3	6	14	5	2
Didėjant minimaliam atlyginimui, mažėja socialinių pašalpų gavėjų skaičius	1	14	9	6		
Pajamų ir turto vertinimas, sumažino socialinių pašalpų gavėjų	8	20	2			
Bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis, sumažins piktnaudžiavimą socialinėmis pašalpomis	10	12	6	2		
Socialinė pašalpa nepinigine forma užtikrina tinkamą socialinės pašalpos panaudojimą	10	12	6	2		

6. Ar sutinkate su teiginiais (tęsinys)

Teiginiai	Visiškai pritariu	Pritariu	Pritariu tik iš dalies	Nepritariu	Visiškai nepritariu	Neturiu nuomonės
Socialinė pašalpa mažina skurdą	1	7	17	5		
Vaikai gimdomi dėl socialinės pašalpos		3	13	13	1	
Valstybė privalo išlaikyti nepasiturinčius		5	19	6		
Panaikinus reikalavimą būti registruotam 6 mėnesius darbo biržoje, padaugėjo socialinės pašalpos prašytojų (atostogų atvykusių emigrantų)	16	11	1	2		
Pasitelkus seniūnaičius bei bendruomenės narius vykdam socialinės pašalpos paskirstymą, atkristų tie, kuriems socialinė parama nepriklauso	8	8	9	5		
Už socialinę pašalpą turi būti siūloma atlikti visuomenei naudingus darbus	12	8	7	2		
Socialinės pašalpos gavėjo turto ir gyvenimo sąlygų tikrinimas mažina neteisėtą socialinės pašalpos skyrimo riziką	13	13	4			
Išgaliojus naujam socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams, efektyviau bus skirstomos socialinės pašalpos	4	18	8			

7. Kiek laiko dirbate socialinės paramos skyriuje?

- Iki metų
- Nuo metų iki trijų metų
- Nuo trijų metų iki penkių metų
- Nuo penkių metų iki dešimt metų
- Daugiau kaip dešimt metų

8. Ar Jūs dirbate Panevėžio miesto socialinės paramos skyriuje?

- Taip
- Ne

Nuoširdžiai dėkoju už Jūsų atsakymus

Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus išlaidos socialinėms pašalpoms, lyginamasis pokytis (2008 - 2013 metai)

Šeimos tipas/ Paramos suma			Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)	
	2008	2009	2009 m. lyginant su 2008 m.		2009	2010	2010 m. lyginant su 2009 m.		2010	2011	2011 m. lyginant su 2010 m.	
				%				%				%
1 asmuo jaunesnis kaip 30 metų	21.983,40	303.576,40	281.593	1.280,93	303.576,40	1.511.979,72	1.208.403	398,06	1.511.979,72	1.455.033,49	-56.946	-3,77
1 asmuo 30 - 64 metų	108.492,69	370.549,57	262.057	241,54	370.549,57	1.564.497,76	1.193.948	322,21	1.564.497,76	1.968.727,42	404.230	25,84
1 asmuo 65 ir vyresnis	939,74	2.130,48	1.191	126,71	2.130,48	2.806,08	676	31,71	2.806,08	3.649,59	844	30,06
Vienišas tėvas /motina 1 vaikas	115.382,55	325.795,64	210.413	182,36	325.795,64	722.616,24	396.821	121,80	722.616,24	810.506,32	87.890	12,16
Vienišas tėvas /motina 2 vaikai	138.637,19	298.165,36	159.528	115,07	298.165,36	508.281,23	210.116	70,47	508.281,23	546.364,85	38.084	7,49
Vienišas tėvas /motina 3 ir daugiau vaikų	313.363,45	618.001,37	304.638	97,22	618.001,37	868.883,50	250.882	40,60	868.883,50	1.039.007,67	170.124	19,58
2 suaugę be vaikų	7.471,91	38.355,45	30.884	413,33	38.355,45	270.848,34	232.493	606,15	270.848,34	511.989,81	241.141	89,03
2 suaugę 1 vaikas	38.454,39	198.226,92	159.773	415,49	198.226,92	947.432,11	749.205	377,95	947.432,11	991.068,26	43.636	4,61
2 suaugę 2 vaikai	101.270,63	303.966,86	202.696	200,15	303.966,86	1.364.679,80	1.060.713	348,96	1.364.679,80	1.493.876,94	129.197	9,47
2 suaugę 3 ir daugiau vaikų	356.360,99	841.540,80	485.180	136,15	841.540,80	1.728.785,85	887.245	105,43	1.728.785,85	2.081.638,14	352.852	20,41
Kitos šeimos be vaikų	0	2.288,73	2.289	*	2.288,73	0	-2.289	-100,00	0	0	0	0
Kitos šeimos su vaikais	0	945,00	945	*	945,00	315,00	-630	-66,67	315,00	0	-315	-100
IŠ VISO IŠLAIDŲ	1202356,94	3303542,58	2.101.186	174,76	3303542,6	9491125,63	6.187.583	187,30	9491125,63	10901862,49	1.410.737	14,86

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis SPIS vitrinos duomenis

PRIEDAS 6 (tęsinys)

Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus išlaidos, socialinėms pašalpoms lyginamasis pokytis (2008 - 2013 metai)

Šeimos tipas/ Paramos suma	2011	2012	Pokytis (+/-)		2012	2013	Pokytis (+/-)	
			2012 m. lyginant su 2011 m.				2013 m. lyginant su 2012 m.	
				%				%
1 asmuo jaunesnis kaip 30 metų	1.455.033,49	1.522.704,67	67.671	4,65	1.522.704,67	1.003.200,78	-519.504	-34,12
1 asmuo 30 - 64 metų	1.968.727,42	2.230.677,03	261.950	13,31	2.230.677,03	1.615.348,29	-615.329	-27,58
1 asmuo 65 ir vyresnis	3.649,59	7.540,96	3.891	106,62	7.540,96	5.704,64	-1.836	-24,35
Vienišas tėvas /motina 1 vaikas	810.506,32	644.601,84	-165.904	-20,47	644.601,84	484.173,30	-160.429	-24,89
Vienišas tėvas /motina 2 vaikai	546.364,85	419.966,93	-126.398	-23,13	419.966,93	337.987,34	-81.980	-19,52
Vienišas tėvas /motina 3 ir daugiau vaikų	1.039.007,67	634.002,58	-405.005	-38,98	634.002,58	423.615,89	-210.387	-33,18
2 suaugę be vaikų	511.989,81	572.706,30	60.716	11,86	572.706,30	484.107,57	-88.599	-15,47
2 suaugę 1 vaikas	991.068,26	832.465,75	-158.603	-16,00	832.465,75	569.115,29	-263.350	-31,63
2 suaugę 2 vaikai	1.493.876,94	1.140.094,13	-353.783	-23,68	1.140.094,13	784.828,96	-355.265	-31,16
2 suaugę 3 ir daugiau vaikų	2.081.638,14	1.514.382,28	-567.256	-27,25	1.514.382,28	1.004.021,97	-510.360	-33,70
Kiros šeimos be vaikų	0	0	0	*	0	0	0	*
Kiros šeimos su vaikais	0	5.950,00	5.950	*	5.950,00	3.825,16	-2.125	-35,71
IŠ VISO IŠLAIDŲ	10901862,49	9525092,47	-	-12,63	9519142,47	6715929,19	-	-29,45

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis SPIS vitrinos duomenis

PRIEDAS 7

Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus socialinės pašalpos gavėjai, lyginamasis pokytis (2008 – 2013 metai)

Šeimos tipas/ gavėjų skaičius			Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)				Pokytis (+/-)	
	2008	2009	2009 m. lyginant su 2008 m.		2009	2010	2010 m. lyginant su 2009 m.		2010	2011	2011 m. lyginant su 2010 m.		2011	2012	2012 m. lyginant su 2011 m.		2012	2013	2013 m. lyginant su 2012 m.	
				%				%				%				%				%
1 asmuo jaunesnis kaip 30 metų	24	303	279	1,162,5	303	877	574	189,44	877	875	-2	-0,23	875	1.059	184	21,03	1.059	712	-347	-32,77
1 asmuo 30 - 64 metų	105	306	201	191,43	306	798	492	160,78	798	935	137	17,17	935	1.128	193	20,64	1.128	876	-252	-22,34
1 asmuo 65 ir vyresnis	6	9	3	50,00	9	7	-2	-22,22	7	11	4	57,14	11	16	5	45,45	16	16	0	0,00
Vienišas tėvas /motina 1 vaikas	92	245	153	166,30	245	468	223	91,02	468	510	42	8,97	510	486	-24	-4,71	486	385	-101	-20,78
Vienišas tėvas /motina 2 vaikai	118	219	101	85,59	219	330	111	50,68	330	348	18	5,45	348	377	29	8,33	377	299	-78	-20,69
Vienišas tėvas /motina 3 ir daugiau vaikų	266	356	90	33,83	356	419	63	17,70	419	535	116	27,68	535	557	22	4,11	557	384	-173	-31,06
2 suaugę be vaikų	5	56	51	1,020	56	223	167	298,21	223	354	131	58,74	354	499	145	40,96	499	362	-137	-27,45
2 suaugę 1 vaikas	52	295	243	467,31	295	778	483	163,73	778	856	78	10,03	856	933	77	9,00	933	661	-272	-29,15
2 suaugę 2 vaikai	116	479	363	312,93	479	1.138	659	137,58	1.138	1.260	122	10,72	1.260	1.232	-28	-2,22	1.232	900	-332	-26,95
2 suaugę 3 ir daugiau vaikų	426	743	317	74,41	743	1.205	462	62,18	1.205	1.294	89	7,39	1.294	1.334	40	3,09	1.334	1.029	-305	-22,86
Kitos šeimos be vaikų	0	4	4	*	4	0	-4	-100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	#DIV/0!
Kitos šeimos su vaikais	0	1	1	*	1	1	0	0,00	1	0	-1	-100	0	4	4	*	4	3	-1	-25,00
IŠ VISO Gavėjų	1210	3016	1.806	149,26	3016	6244	3.228	107,03	6244	6978	734	11,76	6978	7625	647	9,27	7621	5627	-1.994	-26,16

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis SPIS vitrinos duomenis